

Et ita semper iudex respondere debet, vt
ius saluum partibus remaneat, opponen-
di dictam exceptionem: & iuxta hanc re-
solutionem sunt intelligenda, quę dixi-
mus supra in 4. Tempore, numer. 58. & in
isto Tempore num. 14. & supra dicta re-

plicatio actoris est per quam res soluitur ex-
ceptio, & ius rei, vt probatur in prin. inslit.
de replicat. & in l. 1. & Lantepen. ff. de ex-
cept. & notat loa. Andr. & omnes in c. 1.
de except. in lib. 6. Et libellū replicationis
ab auctore producēdū formabis modo seq.

Libellus replicationis Actoris ad libellum rei.

35 **P** Edro, vezino desta ciudad, en la causa con Geronymo, respon-
diendo à vn escrito de excepciones presentado por la parte ad-
uersa, en que en efecto dize no estar obligado à dar me cosa alguna,
por quanto al tiempo que se me constituyò por pagador de la dicha
deuda el dicho Iuan no me deuia nada: y porque entre mi, y el di-
cho Iuan auia auido pacto y concierto de que no le pediria cosa al-
guna, antes dize deuerle yo à el dozientos ducados que me empre-
stò, y dellos me pone reconuencion, segun y que mas largamente se
contiene en el dicho su escrito, cuyo tenor auido aqui por inserto, y
à el me refiriendo. Digo, que sin embargo de las excepciones y de-
fensiones por el dicho aduerso alegadas, V.m. deue hazer segun y co-
mo por mi es pedido, asì por lo pormi dicho y alegado, como por lo
siguiente. Lo primero, porque las dichas excepciones no son dichas
por parte, ni tiempo y forma, no consisten en hecho, ni han lugar de
derecho, son friuolas, y no verdaderas, y tales, que no deuen ser ad-
mitidas, y asì las niego. Lo otro, porque niego, que el dicho Iuan
no estuuiesse obligado à pagarme los dichos cien ducados antes, y
al tiempo que el dicho aduerso se me còstituyò por pagador dellos:
porque V.m. fabra, q̃ yo emprestè al dicho Iuan los dichos cien duc-
dos por el mes de Março proximo pasado deste presente año, y el di-
cho aduerso se me còstituyò por pagador dellos à principio del mes
de Mayo proximo pasado deste dicho año. Lo otro, niego el pacto
y concierto que alega: y si algun concierto huuo, seria sobre otros cie-
ducados que el dicho Iuan me deuia de vna heredad que le vendi.
Lo otro, niego que yo deua al dicho aduerso los dozientos ducados
que pone por reconuencion, porque caso que me los emprestasse, se
los tengo pagados, y recebida carta de pago del, como consta desta
escritura publica que hago presentacion con el juramento, y soleni-
dad necessaria, &c. Por lo qual, y lo que mas en fauor mio haga, à V.
m. pido, segun, y como pedido tengo: y en lo necessario el oficio de
V.m. &c. Y pido justicia y costas, y negando lo prejudicial, nouatio-
ne cessante, concluyo, &c.

Circa

36 **C**eca supradictum libellum est aduer-
tendum, quod illa clausula (No son
dichas por parte, ni contra parte, en
tiempo, ni en forma, &c.) hodie potest ef-
se magni momenti, attenta dispositione l.
10, tit. 17. lib. 4. recop. qua statuitur, causas
terminandas esse sola veritate attenta, nec
processus esse annullandos, quamuis sub-
stantialia ordinis iudicarij fuerint omis-
sa, nisi à parte aduersa fuerit opposita ex-
ceptio ordinis iudicarij non seruati, & pe-
tatum fuerit, quod ordo iudicarij seruetur,
nam si exceptiones non fuerint oppo-
sitæ tempo re debito, & in eis opponendis
non fuerit seruatus ordo iudicij à legibus
huius Regni requisitus, videtur, quod veni-
ant annullandæ, cum per prædictâ clau-
sulam implicite opposita exceptio ordi-
nis non seruati censetur, ita in simili re-
soluit Didacus Perez in l. fin. tit. 4. lib. 3.
Ordin. in glos. penul. loquens de clausula
(Peto iustitiam) Ego vero existimo, per
prædictas clausulas non esse annullandos
processus ex eo quod substantialia ordi-
nis iudicarij in eis fuerint omisla, nam nõ
sufficit à parte prædictam exceptionem
opponi, & peti implicite, sed necesse est,
quod explicitè, & expresse pars petat no-
minatim, in quibus substantialia iudicij
debeant obseruari, vt constat ex verbis l. 10.
ibi: declarandas, &c.

37 Postquam iste libellus replicationis ac-
toris fuerit oblatu iudici, copia eius exhi-
benda est reo, qui habet alios sex dies à die
notificationis ad respondendum huic li-
bello replicationis, & ad duplicandum su-
per exceptionibus ab actore in illo libel-
lo allegatis, & ad producenda sua instrumē-
ta super sua duplicatione. Et transactis il-
lius sex diebus, reus deinceps non poterit
producere sua instrumēta, nisi cum iura-
mento affirmet de nouo in suam notitiam
peruenisse, quo casu reus vsque ad septen-
tiam diffinitiuam poterit sua instrumēta
producere, hanc praxim præstat dict. l.
2. tit. 5. lib. 4. recop. Et est aduertendum,
quod eodem die quo instrumēta fuerint
producta, tam ab actore, quam à reo, tem-
poribus sibi permisis, copia simplex sine
die, mense, & anno vnicuique parti erit dan-
da, nisi aliqua ex partibus cum iuramen-
to asserat, se velle instrumēta partis ad-
uersæ de falso redarguere, nam tunc origi-
naliter, secundum Specul. tit. de instrum.
editione, §. videndum, nu. 13. & Bart. l. 1.
§. 1. num. 6. ff. de eden. erunt sibi ostenden-
da. Idem firmat glos. in §. item verborum,
verbo, toto die. Instit. de inutilib. stipula.
& Salicet. nu. 4. & Bald. n. 2. in l. 6. C. de fi-
de instru. & ita disponit l. 3. tit. 5. lib. 4. re-
cop. & libellus duplicationis rei concipie-
dus erit forma seq.

Libellus duplicationis Rei ad replicatio- nem Actoris.

41 **E**ronymo, vezino de la ciudad de Zamora, en la causa con el di-
cho Pedro, en respuesta de vna replica de razones por el dicho ad-
uerso presentada, en que dize, que sin embargo de mis excepciones
soy obligado à le pagat los dichos cien ducados, que menos bien me
pide, à cuyo tenor me refiriendo: Digo, que toda via de justicia V. m.
me deue dar por libre de lo que el dicho aduerso me pide, y en esta
causa hazer segun, y como por mi es pedido: y à las razones de su re-
plica se satisfaze por lo siguiente. Lo primero, que en lo que dize, que
yo me constituy por pagador del dicho Iuan al principio del dicho
mes de Mayo, no pudo ser: porque à aquel tiempo, y muchos dias an-
tes, y despues, yo no estuue en esta ciudad, y asi no me le pude obli-
gar. Lo otro, porque à aquel dicho tiempo ya el dicho aduerso auia
aueriguado, y fenecido sus quantas con el dicho Iuan de todos los

datos

dares, y tomares que entre ellos auia auído, hasta aquel dicho tiempo, y de cierto alcance que el dicho aduerso le hizo, huuo pacto y concierto de no se los pedir jamas: en el qual concierto se incluyeron los dichos cien ducados que agora me pide. Lo otro niego que me aya pagado los dichos dozientos ducados que le empresté, ni que yo le aya dado carta de pago, y la escritura que dello presentó no es autentica, ni verdadera, y así la redarguyo de falso ciuilmente, è juro à Dios, y à esta Cruz † que esta redargucion no hago de malicia, por que pido à V. m. segun pedido tengo, y en lo necessario el oficio de V. merced imploro, pido cumplimiento de justicia, y costas, y negando lo perjudicial, nouatione cessante, concluyo en el articulo que conclusion requiere, &c.

- 42 **D**iximus, tam in libello replicationis Actoris, quam in libello duplicationis rei, (nouatione cessante, negando lo perjudicial, &c.) quia clausula ista erit apponenda in quolibet horum libellorum, cum sit valde utilis, & magni effectus: nã si aliquid præiudiciale fuerit appositum in libello aduersarii, quod in specie non fuerit negatum, vel si ab ipso met producente aliquid per iniuriam, vel errorem in suo libello dictum fuerit, quod damnum eidem inferret per prædictam clausulam videtur illud reuocare, & recedere à sua confessione per errorem facta, vt in l. error, C. de iuris, & facti ignorant. & in l. non fatetur, ff. de confessis, & in cap. si. extra, de confessis.
- 43 Diximus etiã in vtroq; libello replicationis, & duplicationis (concluyo en el articulo, &c.) nã licet de iure communi dabitur triplicatio, & quadruplicatio, iuxta tex. in l. 2. ff. de excep. & in princip. instit. de replic. tamẽ de iure huius Regni solummodo datur replicatio, & duplicatio, & ita neutra pars porrigere potest vltra duos libellos: actor nempe libellum petitionis principalis, & libellum replicationis, reus verò libellum responsoriũ ad petitionem actoris, & libellum duplicationis, & deinceps nullus alius libellus, nec petitio erit admitenda, sed statim causa habetur pro conclusa ad probationes recipiendas, sine aliquo actu conclusionis etiam si per partes non concludatur, iuxta tex. in l. 2. tit. 7. libr. 4. Recopilationis, & in l. 9. titulo 6. libro 4. recon. & in l. 4. in fine, tit. 16. lib. 2. recopil. In Lusitania verò quot libelli ab vtraque parte produci possint, disponit ordinatio

Lusit. l. 3. tit. 17. §. 12. Ac ideo iudex statim proferet sententiam interlocutoriam, per quam partes ad probationem recipit, & interrogatorijs, & articulis postmodum à partibus productis, si in vim positionum ponantur ad inuicem per partes, tunc iudex eis præcipere debet, quod iuramentum calumniæ præstetur, & positionibus respondetur, vt disponit l. 1. tit. 6. libr. 4. recopil. tamen quia positiones ponuntur postquam iudex recipit partes ad probationem, de qua re proferet sententiam interlocutoriam, & in termino probatorio positiones ponuntur, ideo prius videndum erit de octauo Tempore.

Ex octauo Tempore.

SVMMARIA.

- I**udex intra sex dies interlocutoriã sententiam posere tenetur, per quam recipiat partes ad probationem.
- I**udex à parte requisitus, vt intra sex dies sententiam interlocutoriã proferat, si faceret neglexerit, penam quinquaginta mille dinoriorum sustinebit.
- P**robatio est alicuius rei per argumenta ostensio.

- 4 Probationum species sunt sex, ad quas ceteræ rediguntur.
- 5 Plena & legitima probatio est illa, quæ sit aut per instrumentum, aut per duos testes.
- 6 Efficacior est probatio testium, quàm instrumentorum.
- 7 Instrumentum per duos testes reprobari potest.
- 8 In libris exercendis parem auctoritatem habent testes, & instrumenta.
- 9 Ad reprobationem instrumenti duo testes non sufficiunt.
- 10 Plures sunt casus, in quibus duo testes non sufficiunt.
- 11 Vox unius, vox nullius est.
- 12 In aliquibus casibus dictum unius testis fidem facit.
- 13 Iudex multitudinem testium refranare potest.
- 14 Regio iure numerus testium taxatus est usque ad triginta, & in Lusitania usque ad viginti.
- 15 Hodierno stylo duodecim tantum testes in quolibet articulo recipiuntur.
- 16 Testes per iudicem compelli possunt, ut ad testificandum veniant.
- 17 Testis qui se ingerit suspectus censendus est.
- 18 Testi precibus adducto magna fides adhibetur.
- 19 Testis non precibus, sed pretio corrumpitur.
- 20 Potest pars testem instruere de his quæ dicturus est.
- 21 Centum requisita debet index in testibus considerare, ut eis fidem adhibeat.
- 22 In causis pecuniariis unica tantum dilatio olim ad probandum dabatur.
- 23 Tres dilationes, & non plures potest concedere index.
- 24 Quartam dilationem iuris solemnitate seruata potest index concedere.
- 25 Si pars renunciet productioni testium amplius non auditur.
- 26 Si pars ignoret alio habere testes, etiamsi productioni testium renunciet, audiri poterit.
- 27 Regio iure si pars renunciet testium productioni, auditur alios producendo.
- 28 Post didicita testificata non recipiuntur alij testes.
- 29 Regio iure, omnes tres dilationes sub una conceduntur, & non successiue.
- 30 Arbitrio iudicis taxari debet dilatio.
- 31 Iure communi danda sunt in criminalibus due dilationes accusatori, & reo tres.
- 32 Termini probatorii varij iudicantur.
- 33 Termini probatorii sunt arbitrarij, ac propterea restringi possunt, seu prorrogari.
- 34 Iure Regio iudices non possunt prolongare terminos probatorios ultra octuaginta dies, quando fieri debet probatio aquende los puertos.
- 35 Quando probatio fieri debet allende los puertos, terminus probatorius tantum potest usque ad centum & viginti dies prorrogari.
- 36 Ex causâ bene potest index termini

- num probatorium coarctare.
- 37 Quando probatio fieri debet ultra mare, aut extra regnum, possunt petere partes terminum ultra marinum.
- 38 Sex menses assignantur in termino ultra marino, & quæ requirantur, ut concedi debent sermone Hispano traditur.
- 39 Si probatio fieri debeat apud Indos, non terminus ultra marinus, sed dilatio ordinaria unius anni peti debet.
- 40 Si terminus probatorius in prima instantia petitus non fuerit, in causa appellationis exigi poterit.
- 41 Libellus petitionis termini ultra marini sermone Hispano conceptus.
- 42 Responso iudicis ad petitionem termini ultra marini.
- 43 Pars producit testes ad testificandum super petitione termini ultra marini.
- 44 Secreta iudicis interlocutoria, quæ præcipitur parti petenti terminum ultra marinum, ut pecunias deponat ad persolendas sportulas, & penam.
- 45 Probatio facta, nulla dilatione à iudice assignata, valida est, & tenet.
- 46 Elapso termino à iudice assignato non possunt amplius testes recipi.
- 47 Testes ante elapsum terminum producti, & iurati possunt etiam eo elapso examinari.
- 48 Si dilatio assignetur à iudice, testes intra dilationem debent iurare, & examinari, alias non admittuntur.
- 49 Post testium publicationem non potest testis examinari.
- 50 Impertinentes, & superflui probationes iudex admittere non debet.
- 51 Si iudex admisserit probationem cum hac clausula, salvo iure impertinens, & non admittendorum, curabit penam l. 3. tit. 12. par. 3.
- 52 Testis qui alias non debuit ob eius infamiam examinari, si examinatus fuerit, ad torturam fidem facit.
- 53 Si apponatur clausula, salvo iure non admittendorum, & testis fuerit examinatus, qui alias examinandus non erat, nullam, nec ad torturam fidem facit.
- 54 Testes nisi parte citata recipi non debent.
- 55 In crimine sodomitæ testes citari parte non citata recipi poterunt.
- 56 Ex partium conventionem etiam parte non citata testes recipi possunt, & in alijs casibus remissive.
- 57 Intra sex dies sunt obijciendæ exceptiones testibus.
- 58 Quando pars aduersa præsens est testium depositionibus, statim in termino probatorio negotij principalis exceptiones eis opponere debet.
- 59 Exceptio, quod testis fuit nimis corruptus opponi potest intra sex dies, siue præsens, siue absens pars inueniatur.
- 60 Pars cum præsens est ad testium depositiones protestari tenetur suas exceptiones saluas fore, ut postea eas intra sex dies probare possit.
- 61 Articulus est pars iniectionis, continens id quod quis probare intendit per

- per testes aut scripturas.
- 62 Articuli multum differunt ab interrogatorijs.
- 63 Forma interrogatorii ex parte actoris sermone Hispano.
- 64 Caput in quolibet interrogatorio poni debet, ut iudici & tabellioni constet illud esse ad instructionem testium.
- 65 Testes debent cognoscere personas litigantes à quibus, & contrarios producantur.
- 66 Quando factum sumit effectum ex persona tantum unius litigatoris sufficit, ut testis eundem tantum cognoscant.
- 67 Constitutum debet precedere debitum.
- 68 Ut actio de constituta pecunia locum habere possit, necessariū est, ut principale debitum nulla possit exceptione elidi.
- 69 Fama publica tantum inducit semiplenam probationem.
- 70 Fama publica iunctis alijs administriculis, & uno teste plenam probationem inducit.
- 71 Positio est pars intencionis, continens id super quo quis petit ab adversario responderi.
- 72 Prius sunt faciendæ positiones, quàm articuli proponendi.
- 73 Hodie positiones, & articuli simul concipi & formari debent.
- 74 Si pars aduersa aliquem articulum confiteatur, articulus conuertitur in positionem.
- 75 Pars debet positionibus respondere per Verbum, nego, aut per Verbum, confiteor.

- 76 Responso debet esse clara.
- 77 Pars non potest positionibus respondere per Verbum, credo, vel non credo, quia positiones sunt ad inducendam certam probationem.
- 78 Verbum, credo, regulariter non probat.
- 79 Positionibus, sic responderi non potest, Nego narrata prout narratur, sed simpliciter respondendum est.
- 80 Iussus à iudice positionibus respondere, si clare, & simpliciter non respondeat, pro confesso habendus est.
- 81 Pœna quod positionibus non respondens pro confesso habeatur, in causis criminalibus locum non habet.
- 82 Aduersus eam fictam confessionem quam lex inducit, probatio admittitur in contrarium.
- 83 Lex rebus, & non verbis imponi debet.
- 84 Si reus positionibus non respondeat, per hoc pro confesso habeatur, & postea aduersus confessionem in contrarium probauerit, nihilominus actor reprobabitur à positionis probatione, quas alias probare debebat.
- 85 Ad hoc ut reus nollens positionibus respondere pro confesso habeatur, necessarium est eum à iudice, praesente tabellione interrogari, ut respondeat.
- 86 Si reus à tabellione ex iudicis commissione interrogetur, & respondeat nolit, non est habendus pro confesso.
- 87 Qui ponit censetur facere id quod ponit.

- 98 Qui articulos format non confite-
tur eos.
- 99 Quando articuli ponuntur propo-
sitionibus eos intelligitur quis fateri.
- 100 Positionibus hodie tenetur quis res-
pondere, sine ulla termini dilatio-
ne, & absq; sui aduocati consilio.
- 101 Si respondendo quis positionibus sal-
sum iurado respondeat, solu Deu
vitorem habet.
- 102 Actor positionibus respondens, &
falsum iurans in amissione cause
punitur: reus autem pro cōfesso ha-
bebitur.
- 103 Articuli ideo porriguntur, vt per
eos testes examinentur.
- 104 Articulorū copia parti aduersæ
dari debet.
- 105 Copia interrogatorium nō est pre-
standa.
- 106 Hodie nec articulorū, nec interro-
gatorum copia parti aduersæ ex-
hibenda est.
- 107 Testis sponte propria ad testifican-
dū veniens, vt pote in se gerens,
suspectus reputatur.
- 108 Testis debet examinari ab eodem
iudice.
- 109 Probatio iudici, & nō notorio fie-
ri debet.
- 110 Ex causa potest committi testium
examinatio.
- 111 Si in processu nō constat de com-
missione examinationis testium,
processus est nullus.
- 112 Si testes sint in alio loco iudex po-
test committere eorum examina-
tionem iudici illius loci.
- 113 Instrumenta sunt producenda
coram proprio iudice.

- 104 Siue iuramento non valet testis
depositio.
- 105 Præcedere debet testis iuramen-
tum ad eius depositionem.
- 106 Si in continenti testis deposuerit
& iurauerit, validum erit eius
dictum.
- 107 Testis non potest per procuratorē
iurare.
- 108 Testes ita sunt secretē, & sigilla-
tim examinandi, vt alter corū
alterius dictum scire non possit.
- 109 Si secunda dilatio, quæ Quarto
plazo dicitur (vt testes iurare pos-
sint) denegata fuerit pars appella-
re poterit.
- 110 Peti potest prorrogatio del quar-
to plazo.
- 111 Prorrogatio nō est termino quā
prorrogatur finito.
- 112 Elapso termino probatorio nō po-
sunt amplius testes produci.
- 113 Aduersus omīssam allegationē,
vel termini lapsum restitutio pe-
ti potest, dummodo is capietur, cui
de iure cōpetere restitutio possit.
- 114 Si minor criminaliter aliquem
accuset, non restituitur aduersus
omīssam allegationem.
- 115 Minor iuris peritus restitui nō po-
test aduersus omīssam allegatio-
nem, cōtrarium tamē defendit Sar-
miento.
- 116 Aduersarius etiam maior vti
potest termino probatorio minori
concesso.
- 117 Restitutio semel est concedēda.
- 118 Minori non datur procurator,
sed curator.
- 119 Propter negligentiam procurator

- rū minoris, potest minor restitui.
 120 Restitutio non conceditur pro modica lesione.
 121 Restitutio competit minori iure speciali, non iure ordinario.
 122 Restitutio non iure actionis, sed iudicis officio nobili postulat. *ur*.
 123 Minor ipso iure latus esse censetur allegationibus omisis, absque eo quod probet.
 124 Minor ita demum in alijs casibus restituitur, si probet se minorem, *et* latus esse.
 125 Quando minor facit, actum ex quo sibi nulla utilitas prouenit, sed potius potuit damnum sibi inferri, ipso iure latus esse censetur.
 126 Minor intra quindecim dies a die publicationis testium, vel a die termini elapsi connumerandos restituitur aduersus allegationem omisam postulare debet.
 127 Interrogatorium super articulo restitutionis sermone Hispano compositum.
 128 Si pars aduersa positiones negauerit: duobus testibus adhibitis proceditur ad sententiam.
 129 Sententia, qua minor restituitur, sermone Hispano concepta.
 130 Pars debet citari, ut ad publicationem testium veniat.
 131 Sufficit una citatio, ut pars aduersa ad videndam testium publicationem veniat.
 132 Si pars citata non comparuerit intra terminum, aduersa pars eius contumaciam incusare debet, *et* tunc testium dicta publicabuntur.
 133 Publicatio testium qualiter de iure Regio fit, sermone Hispano componitur.
 134 Dictis testium publicatis amplius non possunt testes produci.
 135 Testium publicatio omisa non reddit processum nullum.
 136 Si omisa fuerit testium publicatio, que a parte petita fuit, *et* processus erit nullus.
 137 Regio iure si publicatio testium omittatur, processus est nullus.
 138 Ablatus absolutio conditionis facit.
 139 Condicio formam inducit.
 140 Omisio forma quemcuque actum vitiat.
 141 Omisio publicationis testium ita demum reddit nullum processum si ab eius denegatione fuerit appellatum.
 142 In causis etiam criminalibus publicationis testium omisio reddit processum nullum.
 143 Testis intra terminum productus potest aliquando, etiam arrestationibus publicatis examinari.
 144 Etiam post disdicia testificata instrumenta admitti de sunt, *et* que ad causę conclusionem.
 145 Producent instrumenta postdisdicia testificata iurare debet se de nouo inuenisse.
 146 Etia publicatis arrestationibus potest peti restitutio aduersus omisam probationem, si talis persona ea petierit, que de iure restitui possit.
 147 Publicatio fieri debet per iudicem qui de negotio cognoscit.
 148 Etia si alicui committatur testium

Examen, non possunt eius disceptare.

149 Publicario ideo fit, ut partes di-
sta testium sciant, & exceptiones
opponere possint.

150 Intra sex dies debent testibus ex-
ceptiones opponi.

Octauum tempus proba- tionis, & testium produ- cendorum.

Postquam fuerit conclusum à partibus,
vel elapsi fuerint termini, iudex tene-
tur proferre intra sex dies sententiam
interlocutoriam, per quam recipiat partes

litigantes ad probationem, alioquin, si in-
tra dictum terminum non proferat, dama-
na propter litem retardatam soluere debe-
bit, cum quinquaginta mille dipondijs, si
requisitus fuerit à parte, ut sententiam pro-
ferat, alias ante requisitionem poenam su-
pradictam non incurrat, iuxta text. in l. 1.
tit. 17. lib. 4. Recop. & tradit Didacus Pe-
rez in l. 1. tit. 1. lib. 3. Ordinam. & in l. 6.
tit. 1. libro tertio Ordinamenti, & quod
partes recipiantur ad probanda allegata, &
quod testes admittantur, est de substantia
iudicii, ut probat glo. in Summa 2. quaest.
1. & glof. in l. prolatam, C. de sentent. &
interlocuto, omnium iudae & de iure Re-
gio probatur in l. 2. tit. 15. part. 3. & in l. 2.
& 3. tit. 16. part. 3. & in l. 1. tit. 8. lib. 4. Re-
cop. tradit Auenda in l. respon. numer. 7.
quam sententiam interlocutoriam iudex
forma sequenti concipiet.

Sentencia interlocutoria de proua.

EN Salamanca à primero dia del mes de Agosto de 1581 años, ante
mi el presente escriuano y testigos de yuso escritos, el dicho señor
Alcalde mayor: dixo que deuia de recebir, y recebio à ambas las par-
tes à proua de lo por ellas dicho y alegado, con plazo y termino de
nueue dias, primeros siguientes, saluo iure impertinentium & non
admittendorum: Y mandò citar ambas las partes para ver, presentar,
jurar y conòcer los testigos que la vna parte, presentare contra la o-
tra, y la otra contra la otra, y firmolo de su nombre. Testigos fulano, y
fulano.

Expositio huius sententia.

Diximus (Recibio à proua, &c.)
Probatio nihil aliud est, quam
alicuius rei per argumenta ostē-
ditur, secundum glof. in rubric. C.
de probatio. receptam à Saliceto, & Pau-
lo ibi, num. 2. Rota noua 465. numer. 4.
Aretino n. 1. Barba. num. 5. & Decio n. 4.
in Rubric. extra de probatio. Et hanc de-
finitionem testatur communem Gome-
tus in §. item si quis nu. 4. in l. de A. &
& eam defendit Beronius in dict. Rubr. ex-
tra, de probatio. num. 29. tametsi multi re-
lati à Didaco. Perez in rubr. tit. 11. lib. 3.
Ordinam. in glof. 1. eam improbant, ubi
aliam ipse assignat. Et quid ueniat appel-
latione probationis docent Felinus nu. 1.
& Decius n. 13. in rubr. extra, de proba-

4 tio. Et aduerte, quod sex sunt species proba-
tionis, ad quas ceterae rediguntur: Pri-
ma est, quae fit per testes omni exceptione
maiores. Secunda, quae fit per priuilegia, aut
instrumenta indubitata: Tertia, quae fit
per iuramentum parti delatum: Quarta,
quae fit per confessionem factam in iudi-
cio: Quinta, quae fit per euidenciam facti:
Sexta, quae fit per coniecturas, & praesum-
ptiones. Et has sex species probationis
congerit Oldendorpius in tractatu de pro-
bationibus, §. 1. numer. 1. & Didacus Pe-
rez ubi supra. Et probatio est duplex
semiplena, & plena. Et quot sint ge-
nera semiplenae probationis tradit Specu-
lator, in tit. de probatio. §. videntur, nume-
ro 28.

Proba-

- 5 Probatio autem plena, & legitima est, quæ sit duobus testibus, aut per instrumenta, secundum glossam in l. cum de indebito, verbo, legitimis. ff. de probatio. notat Felin. cap. prudentiam, §. sexta, num. 2. de officio deleg. Barb. in cap. at si clerici, num. 105. de iud. l. as. in l. si §. licentia, num. 6. 2. C. de iure deliberan. Decius in rub. n. 8. extra, de probatio. Probatio tamen testium ex vna parte præfertur probationi factæ, per instrumenta ex altera parte, quia probatio testium efficacior est, secundum glossam rubri. extra, de testibus receptam communiter ex Baldo, Panormita Imola, & omnibus, ibi Felin. in rub. numer. 1. & in capitulum Ioann. de fide instrum. num. 35. per textum in Authen. de instrumentorum cautela, & fide, in princip. versic. si verotale, collat. 6. Facit textus in dict. cap. cum Ioan. §. porro, dum probat, instrumentum reprobari posse per duos testes omni exceptione maiores, etiam si non sint ex descriptione in instrumento illo, secundum communem opinionem ex Felino, ibi num. 35. & Decio in capi. Tertio loco, num. 11. de probat. & Couarr. lib. 2. variar. capi. 13. num. 10. Nec huic verè resolutioni obstat textus in l. in exercendis, C. de fide instrum. quatenus inquit, quod in exercendis litibus parem vim habent testes, & instrumenta: ergo videtur, quod non sit efficacior probatio testium probatione instrumenti: Nam respondendo, quod textus, ille est accipiendus in hunc sensum, quod probatio ita fieri potest per testes, sicut per instrumenta, & utraque plena, & legitima est: non tamen inde sequitur, probationem testium efficaciorē non esse. Rursus prædictæ resolutioni non obstat textus in dicto c. cum Ioan. ibi. Trium, ubi ad reprobationem instrumenti requiruntur tres testes, nec duo sufficiunt, ergo videtur, probationem per instrumentum efficaciorē esse: Nam respondeo, quod ideo ibi requiruntur tres testes ad reprobationem instrumenti, quia cum instrumentum æquipollat duobus testibus, ut firmat glossa ibi recepta communiter, & in illo text. esset unus testis pro instrumento ad reprobationem illius instrumenti fuerant necessarii tres testes, ut superior probatio ellecta ratione si duo testes essent pro instrumento, tunc quatuor testes requirerentur ad improbandum instrumentum. Et in hunc sensum textus illum dicit Imola ibi, col. penult. optimè, & Felin. n. 43. Decius consil. 101. n. 2.

in fin. vol. 1. Alexan. consil. 93. nu. 12. vol. 5. & Couarr. ubi sup. alioquin enim probatio per duos testes efficacior est, quam probatio per instrumentum, ut supra resoluitur. Sunt tamen plures casus, in quibus requiruntur plures quam duo testes, quos congerit Speculatio. titulo de testi. §. restat de numero. Bart. tractatu de testibus, capite de numero testium. Nulla tamen causa terminari poterit testimonio vnus testis, quantumuis legitimo, iuxta textum capituli licet vniuersis, in fine, & in cap. licet exquidam, de testibus. In aliquibus verò casibus dictum vnus fidem facit, quorum triginta cummulat Speculator ubi sup. n. 8. Et alios plures casus congerit Felinus capit. veniens, 1. de testibus, columna penultimè. Decius in consilio 56. volumina. 1. l. asori in repetitione l. admonendi, num. 178. si de iure iuran. & Duñas in regula 84. in si. Aduerte, quod licet in vna causa testes plures produci possint, iudex tamen multitudinem testium refricare potest, iuxta textum l. 1. ff. de testam. Et de iure huius Regni numerus testium taxatus est vsque ad triginta, & in Lusitania vsque ad viginti, ut probat textus in l. 7. tit. 6. lib. 4. Recopil. & ordinatio Lusitanorum lib. 2. tit. 42. §. 1. Praxis verò in tribunalibus inferioribus iam obtinuit, quod tantum duo decim testes in qualibet causa recipiantur super quolibet articulo: Qui testes compelli poterunt per iudicem, ut veniant ad iustificandum, iuxta textum in l. si quando, C. de testib. & in l. 6. tit. 6. lib. 4. recopil. & in ordinatione Lusitania, lib. 3. tit. 42. §. 20. debentque à parte adduci, vel à iudice citari, alijs si sponte se offerant, præsumuntur suspecti, ut in l. quæ omnia §. 1. ff. de procurat. textus in Authen. de testib. §. si vero ignoti, collatione 6. notat Bart. l. post legatum, §. his, vero, ff. de his quib. ut in dig. Panormita. cap. cum in tua, n. 2. de spõsal. Hippolyt. in singula. 140. & Alexad. Statutic. in practica iudic. capit. 16. nu. 40. Nec obstat textus in dicta l. post legatum, §. his, ubi denegatur actio pro legatis exigendis legatarijs sponte testificantibus in favorem eorum, qui testamentum de falso accusabant, ergo constat, quod sponte se obtulerunt: nam si inuiti testificarentur, non dicerentur indigni, nec ab eis legatum auferretur: Nam respondendo, quod ab accusatoribus fuerant producti, licet postea sponte testimonium protulerunt: ideoque admissi fuerunt, ita illum textum

- intelligunt Bart. ibi, & Bald. in Authent. sed nouo iure, nume. 2. C. si certum petat. Pari modo quando testis se offert, & iudex ei iuramentum deferat partibus presentibus, & non contradicentibus bene admittitur, secundum Felinum in cap. 2. nu. 24. extra, de testib. Quo fit, quod testis à parte oblat, & precibus productus, idoneus reputatur, & fides sibi adhibetur, per text. in cap. cum in tua, ibi, offeruntur, de spōsalib. & ibi firmant Panor. nu. 2. & Imol. cap. 2. de testam. nu. 9. nam etsi testis pretio corrumpatur, non tamen precibus, secundum Panor. num. 1. Felin. nume. 1. & Decium numer. 6. in cap. 1. de testibus.
- 20 Quinimo pars poterit testem instruere, de his quæ dicturus est, secundum Baldum in l. data opera, numer. 47. C. de his qui accus. non poss. probatur in l. 8. tit. 6. lib. 4. recop. quam omnino vide.
- 21 Quæ autem in testibus requirantur, ut fides eis adhibeatur commemorat l. 3. ff. de testib. l. 8. & 28. tit. 16. par. 3. & centum quæ in testibus iudex considerare debet, ut eis fides adhibenda sit, tradit eleganter Ioannes Besanios in consuetudinibus Aueruicæ, c. 8. art. 7. & plura congerit Cozza. in pract. quaestionibus, cap. 18. & Simanc. in libr. de Catholicis instit. tit. 63. de testib. à num. 3. & causas ob quas testis repelli possit, refert Speculatur. de testib. §. 1. versic. item quod fuit ob carmen, & Petrus de Ptolomæis in repet. Ladmonendi, num. 115. ff. de iure iur. Nepos de Monte Alba no, in tractatu excep. §. si qui videre, pag. 441. qui excusus extat in fine practicæ Manfuerij. Ferrar. in sua pract. in Rub. de forma iur. testib. & Simancas vbi sup. cap. 64. de testib. & Didac. Perez in rubri. titu. 11. lib. 3. Ordinem. Et quæ poena puniri debeant falsi testes determinat l. 4. & 7. tit. 17. lib. 8. Recopil. & Anton. Gom. in l. 83. Tauri à num. 7. & Iul. Clarus libro 7. sentent. §. falsum, num. 19. quo in loco plura congerit de falso teste.
- 22 Diximus in dicta sententia interlocutoria (Con plazo, y termino de nueuedias, &c.) licet enim olim vnicui tantum dilatio ad probandum in causis pecuniarijs daretur, iuxta text. in l. oratione, & l. fin. ff. de feriis, & ibi Bart. Paul. Alexand. notab. 1. & Ias. & Maranta de ordine iudic. 6. p. sub titulo de dilatione, numer. 2. postea tamen indultum fuit, iudicem posse tres dilationes, & non plures concedere, per textum in cap. in causis, 13. de testibus, vbi

dicatur, quod testes ultra tertiam productionem non debent produci, & gloss. exponit, ibi, productionem, id est, dilationem, quasi text. probat tres dilationes, & non plures concedi posse: nam finita prima dilatione, iudex (iuxta causam allegatam) dabit secundam dilationem, & iterum tertiam: quartam verò non dabit, nisi adhibita iuris solemnitate, de qua in cap. ultra tertium, §. 5. de testibus, & in Authent. de testibus, §. quia vero, versic. si vero deducens, collat. 7. Et hunc intellectum ad textum dicti capituli in causis seq. ibi, Cardinalis, & eundem assignant glossa in capitu. inducia, 2. §. spacium, verbo, Quam semel, 3. quæst. 3. & glossa in l. fin. ff. de feriis. Et iste intellectus approbatur de iure Regio, per textum in l. finali, tit. 15. & in l. 33. tit. 16. par. 3. & in l. 15. titulo 8. libr. 2. Fori. Et iuxta hunc intellectum est accipiendus textus in d. l. oratione, & textus in l. interdum, ff. de iudic. Nec obstat textus in dicta l. finali, ff. de feriis, nam responderet illud olim statutum fuisse, postea vero vtilitatis gratia introductum fuit, plures dilationes posse dari, secundum Innocentium, & Baldum in dicto cap. in causis, tamen id non procederet, quando pars renunciaret productioni testium, pendente prima, vel secunda dilatione, secundum glossam in dicto capitulo, in causis, quam omnes sequuntur ibi, & probatur eius opinio in capitulo de testibus, 29. & c. constitutus 46. de testibus, & notat Bartolus in Authent. at qui semel, numer. 12. C. de probatio. intelligens, quod hoc esset verum, quando renunciatis productioni testium sciret, se alios testes habere, secus esset, si hoc ignoraret, & doctrinam Bartoli dicte communem Paul. Castrensis in dicta Authent. at qui semel. Aretinus nume. 6. & Felin. 3. in dict. cap. in causis. De iure tamen huius Regni, licet pars renunciaret productioni testium, possit alios testes producere, ut in l. 34. tit. 16. par. 3. Pari modo secunda, & tertia dilatio non esset concedenda, quando pars didiceret testificata in prima, vel secunda dilatione, iuxta textum in dicto capitulo, ultra tertiam. Quod tamen sublimita, ut per Belamer. ibi nume. 8. Hodie verò de iure huius Regni tres dilationes simul dantur sub vna, & non successiue, iuxta textum in l. 15. titulo 8. libr. 2. fori, & ibi tradit Montaluis in gloss. 1. & ita in praxi receptum

peum est, quamuis l. 33. tit. 16. par. 3. disponat, has dilationes successiue dandas esse, ut quanta debeat esse vnaqueque dilatio, quam iudex ad probandum concedit, dicendum erit, quod hoc relinquitur arbitrio iudicis, habito respectu ad distantiam loci, ad qualitatem personarum, & causam, quibus consideratis, iudex poterit breuiorem, vel longiorem dilationem concedere, secundum Speculatorem, titulo de citatione, §. nunc de temporum in fine, & habetur in capitulo, quo ad consultationem, in fine, de re iudic. & facit text. in l. 1. vbi Bart. C. de dilat. Et quod ad prædictas tres causas sit reducendum, an dilatio prorogari, vel coarctari debeat, resoluit Ripa in l. 2. numer. 16. ff. de re iudicata, & prædictarum trium causarum exempla ponit Menochius in lib. 2. de arbitrar. centu. 1. casu. 52. à nu. 70. In hisce vero regnis praxis quæ magis viget, & frequentatur est, quod si causa est magna, dantur tres termini inclusi (sub prima) dilatione, De noue en nueue dias, &c. & si causa est media, de seys en seys dias, &c. & si causa est minima (Como quando ay alguna confesion de parte, y la cantidad no està liquida, o quando es sobre salarios de criados, moços de soldada, apredices de officios, alquileres de casas, y otras cosas della calidad) en tales causas se dan los terminos de tres en tres dias, y otras vezes se recibe à prouea con termino de quatro, o seys dias, cõ toda carga de publicacion, conclusion, y citacion para f. sententia, quod omne arbitrio iudicis relinquitur, Et hæc eadem praxis obseruatur in causis criminalibus, grauib, quando in eis ad instantiam partis proceditur, quando vero in causis criminalibus procedatur ex officio iudicis, vel per denũ ciationem, tunc lo mas ordinario es, que los juezes hazen cargo de su officio à los Reos, y con lo que dixeren desde luego reciben à prouea con termino de quatro, o seys dias, como les parece, con toda carga de publicacion, conclusión, y citacion para f. sententia, &c. Et ita in causis criminalibus dilatio est arbitraria iudicibus, vt resoluit Iulius Clarus lib. 5. sententia. §. si. pract. erimi. quæ l. 48. n. 2. licet de iure communidanda sint quæ dilationes accusatori, & reo tres, iuxta text. l. fin. ff. de feriis, & ibi glos. mag. & notat Iulius Clarus, vbi sup. Quando el termino prouatorio fue concedido sin toda carga, sino que se fueron dando tres terminos, sub prima dila-

tionem de noue en nueue dias, o de seys en seys dias, o de tres en tres dias, tunc clapsi illi tres termini sub prima dilatione concessi, datur secunda dilatio, quæ vulgo Quarto plazo dicitur, cum iuramento petentis, iuxta text. in l. 1. tit. 8. lib. 2. fori, quod iuramentum necessarium erit, si a parte petatur, secundum Felin. in dicto c. in causis, de testib. Et hæc secundam dilationem iudex suo arbitrio concedit, habito respectu ad distantiam locorum, & ad qualitatem personarum, & causam, & intra hæc secundam dilationem, quæ Quarto plazo dicitur, petitur prorogatio de quarto plazo, quæ est vltima dilatio, vt in l. 1. C. de dilat. & cum iuramento petentis conceditur arbitrio iudicis, habito respectu ad supra dicta. Et prædicta praxis obseruatur fere semper in tribunalibus secularibus huius Regni, & etiam in tribunalibus iudicis Metropolitanis residentibus in hac ciuitate Solimantina, at vero in tribunalibus Ecclesiasticis non conceditur prorogatio de quarto plazo, vt probatur in dicto cap. in causis, & in dicto cap. vltra tertium, & ibi Innocen. & Doctores communiter. Y lo mismo se guarda en la Audiencia Scholastica de Salamanca, y con los juezes Apostolicos della. Et est aduertendum, quod cum huiusmodi termini probatorii sint arbitrarij, poterunt restringi, seu prolongari arbitrio iudicis, attenta qualitate personarum, & causæ, & distantia locorum, vt supra resoluit, de iure tamẽ huius regni iudices non poterunt prolongare terminum probatorium vltra octuaginta dies, quando probatio fieri debeat aqueñde los puertos, vel vltra centum & viginti dies, quando debeatur fieri allẽde los puertos. Coarctare tamen hos terminos bene poterunt habito respectu ad distantiam locorum, & ad qualitatem personarum, & causarum: & ita de iure iudicis bene poterunt hos terminos concedere, & non longiores. Vnde prædicti tres termini inclusi sub prima dilatione, & terminus inclusus in secunda dilatione, quæ vulgo, quarto plazo, dicitur, & prorogatio de quarto plazo, non debent excedere terminum octuaginta dierum aqueñde los puertos, vel terminum centum & viginti dierum. Allende los puertos, iuxta textum in l. 1. tit. 6. libro 1. Recopil. Aliquando tamen probatio est facienda vltra mare, vel extra regnum in aliqua Prouincia: & tunc partes petunt terminum vltra marinum:

H 3 & quæ

& qualiter cōcedi debeat de iure communi, & in foro Ecclesiastico, tradit Innocentius receptus communiter ex Felino ibi in dist. cap. vltra terminum: de iure tamen huius regni terminus vltra marinus peti. & cōcedi debet modo sequenti, scilicet: Que se de termino de seys meses, dando las partes que lo piden informacion de que tienen los testigos vltra mar, y que se hallaron en el lugar à la sazón donde el fecho de accio, y nombrádoslos por sus nombres: la qual informacion han de dar dentro de treynta dias. Y mas han de jurar, que el dicho termino no se pide de malicia: Y hà de depositar luego dineros para las costas que la parte contraria hiziere en yr, ò embiar à ver presentarse, jurar, y conocer los testigos, sino prouare en el dicho termino su intencion, el qual termino vltra marino no se puede conceder, si las partes no lo pidieren juntamente con el termino ordinario, y que desde luego corra con el termino ordinario: de suerte, que en tal caso todos los terminos sean de seys meses, y no demas, y que vayan corriendo vno en pos de otro, y que no se pueda dar otro termino por quarto plazo, ni quinta dilacion, ni con restitution, ni en otra manera, y quando la prouenga se aya de hazer

en las Islas de Canaria, ò en qualquier de ellas, ò en otras, por estar en ellas los testigos, los juezes po dran añadir, ò menguar el dicho termino, teniendolo consideracion à la distancia del lugar, y à la calidad de la causa. Hæc omnia procedunt ex dispositione, l. 1. cum duobus sequentibus, tit. 6. lib. 4. Recopil. Intellige tamen, terminum hunc vltra marinum, tunc dici quando factum contigit in his partibus, & probatio eius fieri debet vltra mare, vel extra Regnum, quia testes ibi sunt: ceterum quando factum contigit apud Indos, vel vltra mare, tunc terminus peti non debet, tanquam vltra marinus, sed potius tanquam terminus ordinarius. De vno año, ò dos, segun la distancia, porque quando le ha de prouar la cosa q̄ pasó en las Indias por termino ordinario se recibe à prueva cō vno año y medio para la nueva España, y para otras partes de las Indias. Y con termino de dos años para las otras Provincias del Peru, vt habetur in pragmatica 42. c. 1. §. 24. de las Indias: & si in 1. instantia terminus isle petitus non fuerit, in secunda instantia appellationis, vel suplicationis poterit peti, & erit concedendus, qui terminus vltra marinus erit petendus forma sequenti, vt vuenes instruantur.

Peticio termini vltra marini.

41 P Edro, en la causa que trato con Geronymo: Digo, que la dicha causa està recebida à prueva con nueue dias por V. m. y yo rengó algunos testigos de que pretendo aprouechar me para prouar mi intencion, los quales son fulano, y fulano, por auerse hallado presentes en esta ciudad al tiempo que el dicho Gerónimo se constituyó por pagador de los cien ducados que me deuia el dicho Iuan, y auer visto lo que pasó, y al presente estan fuera destos Reynos vltra mar en tales Indias, ò Islas. A V. m. pido y suplico, que auida informacion de lo susodicho, me mande conceder y conceda el termino vltamarino, que el derecho acerca desto dispone, para que corra con el ordinario, que yo estoy presto de depositar luego los dineros necesarios para pagar las costas y expensas que la parte aduersa hiziere en yr, ò en venir, adonde estan los dichos testigos à verlos presentarse, jurar y conocer: y para pagar la pena que fuere puesta, sino prouare con los dichos testigos mi intencion, sobre que pido justicia, y el oficio de V. m. imploro, y pídolo por testimonio, y juro à Dios y à esta, que no pido de malicia el dicho termino.

42 Presentada la dicha peticion, el dicho señor Iuez dixo, que visto, que el dicho Pedro pedia el termino. vltra marino, para que corriessse juntamente con el termino ordinario: y que auia jurado no pedirlo de malicia, quedandole informacion de lo susodicho, y depositando luego dineros para pagar la pena que le fuera impuesta, y las costas, q̄ el estaua presto de le hazer justicia.

43 Y luego el dicho Pedro que pide el termino vltra marino, presenta dos, o tres testigos que digan y depongan por el tenor del dicho pedimento. Esta infor-

macion se ha de dar dentro de treynta dias (como arriba diximos) y dada el juez pronuncia vn auto en la forma siguiente,

En Salamanca à tantos dias de tal mes, y de tal año, el dicho Señor Alcalde mayor auiendo visto la informacion dada por el dicho Pedro, de como los testigos q̄ fueron por el nombrados, estan fuera de estos Reynos en tales Indias, que mandaua y mandò, que el dicho Pedro depositasse luego tantos marauedis, para pagar las costas de la parte contraria, y la pena, para que sino prouare con los dichos testigos lo por el alegado, pagará los dichos marauedis, que depositare, y desde luego sin otra condenacion, ni informacion, dixo, que le condena en ellos, &c.

Y luego el dicho Pedro haze depósito del dicho dinero, en quien el juez nom-

brare, y le concede el dicho termino por sentencia, en la forma siguiente,

44 En Salamanca à tantos dias de tal mes, y año, el dicho señor Alcalde mayor, auiendo visto este processo, dixo que deuia recebir, y recibio el dicho pleyto à prueua, con plazo, y termino de seys meses. primeros siguientes, los quales corran, y se quenten desde oy dia en adelante, desde el qual dixo, que concedia y concedio el termino vltra marino, que le fue pedido por parte del dicho Pedro, atento que hizo las diligencias necessarias, que conforme à derecho se deuen hazer: y dixo, que denegaua, y denegò otro qualquier termino que le fuesse pedido, y que se entiendan ser todos los terminos ordinarios de la ley, que en este pleyto podrian ser concedidos, y que corriessse juntamente con el primero termino. Y dixo, que mandaua, y mandò que ambas las partes gozassen del dicho termino, y fuesen citadas para ver presentar, jurar, y conocer los testigos q̄ la vna parte presentare contra la otra. Y asì lo pronunciò, y mandò, y firmò de su nombre. Testigos, fulano, y fulano.

45 O Mmbus (prapaditis adde, quod si probatio recepta fuerit nullo termino à iudice assignato, bene valet secus dum Bart. per tex. ibi, in l. in crimine, nu. 1. ff. ad l. l. de adult. Bar. Bal. & oēs in l. si. ff. de feriis, Pan. o. n. 17. Dec. & Fel. n. 14. in c. licet causam, de proba. & Maran. de ordi. iudi. 6. de

46 dilatione, nu. 13. Prefixio tamen termini operatur hunc effectum, quod termino elapso nō possunt amplius testes produci, vt probatur in d. c. licet causam, & in l. 34. tit. 16. p. 3. gl. in l. si ea, C. cui accus. nō pos. si vero testes fuerint producti in termino, examinati possunt elapso termino, secus. Fe-

H 4 lin.

lin in suo repertorio, verbo, Testes in parte testes si sunt producti, &c. Et plures alios relatos à Didac. Perez in l. 5. tit. 8. libro 3. Ordin. in glos. verbo, No seyendo legitimas las excepciones, &c. vers. sed tamen in contrarium. Et ita communiter practicator secundum Felinum in cap. licet causam, num. 19. in fine, de probat. & si ipse ibi, n. 23. oppositū teneat. In quo tamen articulo erit distinguendum, vt per Panor. in d. cap. licet causam, de probatio. quem explicat ibi Decius num. 31. omnino videndus. Aduerte tamen, quod in casibus in quibus testes producti, & iurati intra terminum examinari possunt post terminum, illud procedit in termino à iudice assignato, ceterum in termino ab ipso iure statuto non sufficiunt testes esse productos, & iuratos in termino, sed etiam intra terminum examinandi erunt, secundum Felinum, & plures alios, quos ipse refert in dict. cap. licet causam, numer. 20. & firmat Didac. Perez vbi supra, & hoc explicat in specie l. 2. tit. 12. lib. 4. recopil.

49 Deinde intellige, quod in illis casibus, in quibus termino elapso examinari poterunt, examen fieri debet ante publicationem testimonii: argum. tex. in cap. constitutus, de testibus, in Lusitania verò quot & quantæ dilationes ad probandum erunt concedendæ, disponitur in lib. 3. Ordina. tit. 4. reuimus § 6.

50 Diximus in dicta sententia interlocutoria (saluo iure impertinentium, & non admittendorum) quia iudex admittere non debet probationes impertinentes, vt probat. tex. in l. ad probationem, C. de probat. l. si defensor, §. si. ff. de interrogat. act. & in cap. indicantem, 30. q. vltim. ibi ad rei veritatem, & tex. in cap. per tuas, in fin. de simonia, & firmat glos. in cap. fin. verbo, absque rationabili, de confes. in 6. notat glos. in cap. dilecti, verbo, interloquuti de excep. & explicat ibi Deci. n. 4. & in cap. in presentia, a num. 16. vbi nume. 34. in fine, hoc limitat, & Guido Pap. decis. 347. & Alex. in cons. 166. num. 7. volum. 6. & probat. tex. in l. 2. tit. 12. p. 3. & l. 174. styli, & in l. 4. tit. 6. lib. 4. recopil. Sed si cum prædicta clausula admissit, & in futurum apparuerit, quod non debebat admitti, pro non admissis habentur, & sunt nullæ ipso iure, & iudex euitabit poenam sibi infligendam à l. 2. tit. 12. p. 3. secundum glos. 4. cap. cum contingat, de officio delegat. firmat Baldus l. momentaneæ, C. qui legi-

timam personam, Bart. n. 11. & Iaf. nu. 31. in l. si duo patrum, §. idem Iulianus, ff. de iure iur. Maran. de ordi. iud. 6. par. actui. 4. nu. 3. & probatur in l. 4. tit. 6. lib. 4. reco. Operatur alium effectum prædicta clausula, nempe, quod licet testis, qui ob suam infamiam, vel alium defectum non debuit examinari, fuit examinatus, faciat indicium ad torturam, secundum Barto. communiter receptum in l. maritus, num. 3. ff. de quaestionibus, & Panor. cap. 1. nume. 9. de confes. & Anton. Gom. 3. tomo varia, cap. 12. nume. 20. Tametsi appositā fuerit prædicta clausula, talis testis inhabilis nullum iudicium faciet, secundum Bart. & Doctores vbi supra, & Aretin. in c. testimonium, col. 5. de testibus.

Diximus in dicta sententia interlocutoria (Y mando citar à las partes para ver pie sentar, jurar, y conocer los testigos, &c.)

54 Quia prædicta citatione non præmissa, depositio testimonii erit nullius momenti, iuxta text. cap. 2. iuncta sua gloss. verbo, audire, extra, de testib. & ibi Doctores communiter, & in Auth. sed & si quis, C. de testibus, & in l. 23. tit. 16. par. 3. Quod tamen fallit, quando testis recipiatur super crimine sodomix: nam tunc propter immanitatem criminis parte non citata testimonium testis valet, secundum Ioann. Andr. & Archidiacon. in cap. 1. de homic. in 6. & Auenda. in respon. 31. num. 16. Fal-

55 licitiam quando exconuentione partium testis produceretur: nam tunc etiam parte non citata eius depositio valida erit, vt cum communi Doctorem resoluat Coua. lib. 2. variarum, cap. 13. nu. 5. & quatuordecim casus in quibus possunt examinari testes absque citatione partis, cumulat Felin. in dicto cap. 2. de testibus, congerit, duos Corsetus in suis notabilibus sub verbo Testis in notab. incip. in loco, alios duos posuit Martili. in singul. 24. & in repetit. l. de vnoquoque, ff. de re iudic. col. 3. 5. vers. sic, sed vitra eam. Prædicta tamen citatione operatur hunc effectum, quod quilibet pars possit opponere obiectiones contra personas, & attestaciones testimonii aduersarij sui, vt colligitur ex d. c. 2. de test. ex Bal-

56 do, & alijs in l. si quando, C. de testib. Quo fit, quod licet huiusmodi obiectiones de iure Regio opponendæ sint intra sex dies post publicatas attestaciones, vt probat. text. in l. 1. tit. 6. lib. 4. recopil. tamen si tem-

58 pore quo testes producerentur, pars aduersa esset præsens, statim debere illas obij-

cere

cere in termino probatorio negotij principalis, vt optime aduertit Ioann. Matenco in dialogo relocatori, 3. part. capit. 45. nume. 7. Quod ibi sublimitat, nisi vtiat, aut repulsa corruptionis testium obijcerentur, vt puta, si aduersus testes opponatur, ipsos aduersario pecunia, vel alia re eis data, corruptos fuisse, vt falsum deponerent, nam huiusmodi obiectiones post publicationem intra sex dies opponi poterunt, siue obijciunt, vel eius procurator tempore productionis testium præsens absens fuerit. Et licet extra prædictum casum pars præsens tempore productionis testium, in termino probatorio non opponeret repulsa aduersus testes productos tamen tenetur cõtra partem aduersam protestari suas exceptiones saluas fouere, & cum hac p̃tentione poterit post ea facta publicatio ne intra sex dies opponere prædictas obiectiones: nam per talem protestationem videtur recedere à suo consensu tacito, vt notat Bald. in l. si quis testibus, n. 7. C. de testib. per tex. c. presentium, de testi. in 6.

Postquam enim iudex protulerit prædictam sententiam interlocutoriam probationis tabello statim illam intimat vtrique parti, & tunc vnaqueque pars concipit suos articulos iuxta quos testes examinari debeant, actor scilicet, iuxta libellum suæ petitionis, diuidendo sigillatim, clare, breuiter, & distincte per verba affirmatiua, omnia, & singula contenta in suo li-

bello, secundum Specul. tit. de testam. 6. nunc videndum, numer. 18. Et ex diuturno reus concipit suos articulos iuxta libellos suarum exceptionum, nam articulus est pars intentionis continens id, quod quis probare intendit, per testes, vel scripturas, secundum Bald. in l. generaliter, §. sed iuramento, C. de rebus creditis, num. 2. gloss. & Doctor. in cap. 2. de testib. in 6. & Maran. de ordi. iudi. 6. parte, actu 4. de positione seu articulorum productione, nume. 1. Et huiusmodi articuli sermone Hispano apud nos appellantur, Interrogatorios de præguntas, licet de iure communi articuli multum differant ab interrogatorijs, vt colligitur, ex gloss. in cap. 2. verbo, Interrogatoria, de testibus, in 6. Sunt enim interrogatoria, quæ faciunt pars præsentatis articulis, & testibus contrarie partis, ad effectum veritatis indagandæ. & faciendi variare testes in altero ex illis de centi prædicamentis congestis à Bald. in Testium, C. de testib. secundum gloss. dict. cap. 2. de testibus, in 6. & Maran. dict. 6. parte, actu 7. de interrogatorijs productione: Quæ interrogatoria apud nos sermone Hispano appellantur, Repreguntas. Et vt rectius articuli concipi possint, aduocatus vtriusque partis præ oculis, & manibus habere debet libellos vtriusque partis, vt docet Curtius in Tract. dispositionum, num. 2. Qui articuli modo sequenti pro instructio ne reuenum erunt formandi.

Forma articulorum ex parte actoris.

- 63 **P** Reguntas por parte de Pedro, vezino desta ciudad de Salamanca, en la causa con Geronymo, vezino de la ciudad de Zamora, sobre, y en razon de cierta deuda que el dicho Geronymo le deve por Juan vezino desta dicha ciudad, &c.
- 64 Primeramente seran preguntados los testigos por el conocimiento de las partes litigantes, y si conocen al dicho Juan, y tienen noticia desta causa, &c.
- 65 Iten si saben, que el dicho Juan debia cien ducados al dicho Pedro, que por el mes de Março proximo pasado deste presente año, el dicho Pedro le auia emprestado, y el dicho Juan se obligo de darfe los, y pagarfe los al dicho Pedro, &c.
- 66 Iten si saben, que deuiendo el dicho Juan los dichos cien ducados al dicho Pedro, el dicho Geronymo vino al dicho Pedro, e le di-

Primę partis tomi I.

xo, que los cien ducados que el dicho Iuan le deuia, que el los pagaria por el, è que los tomaua à su cargo, y quenta, è se constituya por supagador: lo qual todo passò à principio del mes de Mayo proximo pasado deste presente año. Digan lo que saben, y declaren, por que tiempo passò lo contenido en esta pregunta, &c.

iii) Iten si saben, que de mas de los dichos cien ducados que por razon de la dicha promessa, el dicho Geronymo deuia al dicho Pedro, le deuia otros duzientos ducados por razon de vna heredad que el dicho Pedro le auia vendido, &c.

v) Iten si sabé, que quando el dicho Pedro hizo pacto è conueniencia con el dicho Geronymo, en que le remitió, y perdonò duzientos ducados, fueron los que le deuia por razon de la venta de la dicha heredad, è le quedò deuiendo los cien ducados de la promessa, y anli no se incluyeron en el dicho pacto, y concierto: è si se incluyeran, los testigos lo supieran, è no pudiera ser menos por auerse hallado presentes al dicho concierto, &c.

vi) Iten si saben, que el dicho Pedro tiene pagados al dicho Geronymo duziētos ducados que le auia emprestado, è dellos se ha dado por contento è pagado: los quales son los que al presente le pide por via de reconuencion, &c.

vii) Iten si saben, que todo lo susodicho es la verdad, publica voz y fama, è comun opinion, &c.

Los quales articulos pongo por posiciones al dicho Geronymo. A V. m. pido le mande que los jure, absuelua, è declare, conforme à la ley, y lo la pena della: y para ello, &c.

Expositio huius interrogatorij.

64) **D**iximus, (Preguntas por parte, &c.)
Ponitur enim in quolibet interrogatorio caput eius per prædicta verba, vt iudex, & tabellio intelligat interrogatorium illud esse ad instructionem testium super tali re, & causa, & inter quas personas, vt colligitur ex textu in cap. 2. in ista glo. verbo interrogatoria, de testibus, in 6.

65) **D**iximus in primo articulo, (Sean preguntados por el conocimiento de las partes, &c.) quia testes debent cognoscere personas litigantium, à quibus, & contra quas producuntur, alioquin congrue testificari non poterunt, secundum glossam in cap. cum causam, verbo: De causis, extra, de testibus, & glo. in cap. 2. verbo interrogatoria, eodem tit. in libr. 6. Panor. dict. cap. cum

causam, numer. 16. Quod verum intelligere quando factum super quos testis deponere debet, sumit effectum ex parte vtriusque litigantis: si verò effectum suscipiet ex parte vnus, tunc sufficit illum cognoscere, secundum Ioann. Andr. in addit. ad Speculat. tit. de testib. §. 1. n. 55. in litera M. Et idem est, quando esset testificandum super actione reali, cuius oppositum obseruandum esset quando super actione personali esset testificandum: tunc enim necesse erit, quod vtrunque cognoscat, secundum glo. in l. 3. §. 1. verb. Quanta fides, ff. de testibus, & Ioan. Andr. sequuntur Panor. num. 16. & Felin. num. 2. in dist. c. cum causam, & l. fin. in princ. nu. 5. C. de iure deliberand.

Secun-

67 Secundus & tertius articulus appositus fuerunt, quia ad hoc vt competat actio de constituta requiritur, quod aliquod debitum præcedat, vt resoluisti in Quarto Tempore, in libello petitionis actoris.

Quartus & quintus articulus appositus fuerunt, ad excludendam exceptionem rei, asserentis, exceptionem pacti de non petendo competere priori debitori, & per consequens actionem de constituta per illud elidi: nam ad hoc vt competat actio de constituta necesse est, debitum non posse elidi per aliquam exceptionem à pratorum inductam, iuxta text. in l. quod si maritus, ff. de constituta, necunia, & in dicto quinto articulo sunt adiecta illa clausula, (Y si se incluyeran, los testigos lo supiera y no pudiera ser menos, por auerse hallado presentes,) ad denotandum, quod testis depensens denegatiua tenetur reddere rationem, etiam non interrogatus, videlicet, quod non potuisset talis actus fieri quin ipse vidisset, & audiuisset, iuxta glo. in authent. de hæred. & sale. §. hinc nobis, verb. Et vidisse, collat. 1. quia quod non est non cadit in sensu, ideo rationis redditione opus est, secundum Baldum in l. 2. C. de rescind. vend. & in istis propriis terminis resoluit Thomas Grammaticus in decisio. Neapolit. decis. 73. num. 29.

Sextus articulus fuit appositus, ad excludendam reconuentionem, quam reus allegauerat.

69 Vltimus articulus fuit positus, nam licet fama publica de per se non inducat plenam probationem, sed semiplenam, secundum gloss. in cap. 1. verb. Fama, extra, de appellationibus, per text. in cap. præterea extra, de testibus, & idem firmat gloss. in capit. veniens. 1. de testibus, & gloss. in l. 3. §. eiusdem, verb. Confirmat, ff. de testibus, & communiter omnes ex Decio in dict. capit. 1. num. 11 in fin. extra, de appellationibus, tradit Bart. in l. de minoribus, §. plurimum, nu. 30. ff. de quaestionibus: & ibi Hippolyt. num. 27. Socin in regu. 144. & Felin. in dict. capit. veniens. 1. & approbat. l. 3. titu. 30. part. 7. tamen fama publica cum vno teste, & alijs adminiculis plenam probationem inducit secundum gloss. & DD. communiter in d. c. 1. ac ideo hodie communis obseruantia habet generaliter capitulare de fama publica in fine articulo- rum, secundum Panor. in c. inter dilectos, nu. 2. de fide instru. per illum tex. vbi postquam fuerant multa allegata, & articula-

ta, in fine capitulatur de fama publica.

71 Diximus in fine interrogatorii. (Los quales articulos pongo por posiciones al dicho Geronymo, &c.) positio enim est pars intentionis continens, super quo quis petit ab aduersario responderi, secundum Bald. in l. generaliter, §. sed iuramento, C. de rebus creditis, vnde positio recipit solam confessionem partis aduersæ, & fit per verbum. Poni, ad effectum, vt ponens releuetur ab onere probandi, si pars aduersa confiteatur, iuxta text. in cap. statumimus, de confessis, libr. 6. tradit Speculator. titu. de positionibus, §. 2. & differt ab articulo: quia articulus fit per verbum. Proba- re intendit, respectuque probationes faciendas per testes vel scripturas in casu quo positiones negentur. Quo fit vt prius positiones fiant, & ad eas producendas detur vnus terminus, & deinde detur terminus ad producendos articulos, secundum Car- din. in Clement. sæpe, §. & quia in quæst. 6. & 7. de verbor. signific. & Bald. in l. 2. §. quod obseruari, c. ca finem. C. de iure iur. propter calumniam dando, & probatur ex his quæ tradit Speculator in titu. de teste, §. nunc videndum, colum. 1. & colligitur ex verbis Alexand. in l. inter stipulantem, in princip. ff. de verb. Nilalomi- nus tamen, vt circulus euitetur, & breuius causa expediat, iam hodie praxis recipit, quod simul articuli, & positiones con- cipiantur: ideoque prædicta clausula adie- cta fuit in fine interrogatorii ad effectum,

quod si pars aduersa ei respondendo ali- quid confiteatur, ponens liberetur ab onere probandi illud, iuxta text. in d. Clemen. sæpe, §. & quia, & notat. gloss. in cap. 1. de confessis, in 6. Quo casu, scilicet quando pars aduersa constitutur aliquid ex eo quod articulum est, tales articuli succedunt loco positionum: si verò neget, tunc succedunt loco articulo- rum, vt super eis testes examinari possint, secundum Cardin. in dict. §. & quia, & Speculatorem in titu. de teste, §. nunc videndum, post principium positionibus, itaque positus ab vna parte alteri, iuxta præcipit eidem, quod iura- mentum calumniæ prestat, & positionibus respondeat, vt probatur in l. 1. titu. 6. lib. 4. recopil. quod iuramentum appella- tur calumniæ in titu. 7. lib. 4. recopil. quod tamen re vera est, de veritate dicenda, vt aduertit Didac. Perez in l. 1. titu. 4. lib. 3. Ordin. gloss. 4. in fin. Quo circa pars cui positiones ponuntur, tenetur eis respon- dere

73

74

75

deré simpliciter & sine replica, per verbū,
Nego, vel Confiteor talem positionem,
iuxta text. in l. 2. tit. 7. libr. 4. recopilat. Et
est ratio, quia responsio debet esse clara,
vt probat text. in l. de etate, §. quod autē,
& ibi Bart. ff. de interrogatorijs actio-
nibus, & Alciatus in l. 1. §. si quis simpli-
ter, num. 2. 4. ff. de verborum, Nec poterit
respondere per verbum, Credo, vel, Non
credo, iuxta text. in dict. l. 2. tit. 7. libr. 4.
recopilat. & est ratio, quia cum positiones
fiant ad certam probationem inducendā,
quæ tamen induci nō potest per verbum,
Credo, vel, Non credo, quod dubitantiū
est, nec regulariter probat, secundum glo.
in testium, verbo, Præsto, C. de testibus,
& in cap. quoties, extra, de testibus, glo. in
l. 2. §. idem Labeo, ff. de aqua pluvia arce-
da, Cardin. in cap. sacris, notabili 6. de his
quæ vi. & Hippolyt. in l. ex libero, num.
14. ff. de quæstionibus. Ideoque text. in
dict. l. 2. tit. 7. libr. 4. recopil. Determinat
positionibus responderi nō posse per ver-
bum, Credo, vel, Non credo, per quam il-
2. in hoc corrigitur, l. 1. eiusdē tituli, & li-
bri disponens positionibus posse respō-
dere per verbum, Credo, vel, Nō credo, Rur-
sus positionibus responderi non poterit,
Nego narrata, prout narrantur, vt probat
text. in dict. l. 2. tit. 7. libr. 4. recopil. Sed
requiritur responsio simplex & clara, vt
ibi disponitur, & docet Beronius in decis.
234. nu. 12. & 13. Alciat. vbi supra, nu. 29.
Vnde si iussus à iudice positionibus respō-
dere, clarè, & sine replica eis non respon-
deat, pro confesso habebitur, iuxta text. in
capitul. 2. de confessis, libr. 6. & in dict. l. 1.
& 2. tit. 7. libr. 4. recopil. vbi præscribitur
forma qualiter positionibus responden-
dum sit, & sub qua pœnis: Ideoque in præ-
dicta clausula dictum fuit: Los iure, absuel-
ua, y declare cōforme à la ley, y so la pena
della, &c. & in foro Ecclesiastico loco il-
lorum verborum subrogantur verba se-
quentia: Los iure, y declare, cōforme à de-
recho, y so la pena del, &c. Quæ tamen pœ-
na solummodo locum habet in causis ciui-
libus, non vero in criminalibus, neq; vbi
de dolo agitur, secundum Bart. in l. 1. C. de
pœna iudicis qui malè iudicauit. Contra
quam tamen si quā confessionem probatio
in contrarium admittitur, secundum
Angel. Paul. Caslr. num. 5. in l. si quis, C.
qui testamenta facere possunt, & consen-
tiant Anto de Butrio in cap. ex parte, de
confessis, Aret. conf. 146. num. 5. & Alex.

conf. 145. num. 4. libr. 6. Nec obstat, quòd
si probatio in contrarium admitteretur,
videtur pœna prædicta de nihilo seruire
ac illam impositam verbis fuisse, contra
text. in l. omne verbum, C. communia de
legatis, & in cap. commissā, de electione in
6. Nam respondeo adhuc prædictam con-
fessionem hētam magni effectus esse, cū
ob eam onus probandi quod incumbēbat
actori positiones ponenti, transferatur in
eum & positiones ponuntur. Aduerte ta-
men, quòd ad hoc vt nolens positionibus
respondere habeatur pro confesso, neces-
se est, quòd ab ipso iudice personaliter co-
ram tabellione interrogetur, vt respon-
deat, iuxta text. in cap. 2. de confessis, in 6.
ibi interrogatus, iussuque à iudice, & in
l. 2. tit. 7. libr. 4. recopilat. ibi, en presētia
del juez. Quo fit talem pro confesso non
haberi, si à notario ex iudicis cōmissione
interrogetur, & positionibus nolit, veluti
debet, respōdere, vt expresse probant præ-
dicta iura, & firmat gloss. in dict. capit. 2.
verbo, Iustus, & sequitur ibi Ancharran.
column. 2. quòd est memoriæ tradendum
secundum Didac. Perez in l. 1. tit. 4. libr.
3. Ordin. colum. milii 935. Et de his posi-
tionibus erit videndum Cinus in l. 2. §.
quòd obseruari, n. 12. C. de iure iur. propter
calumniam, & Speculator in tit. de
positionibus, & gloss. 1. cap. 1. de confessis,
in 6. Lanstancus de Oriano, & Curtius in
tractatu de positionibus, & Maranta de or-
dine iudiciorum, 6. part. 4. act. de positio-
ne seu articulorum, vbi num. 6. cum pluri-
bus resoluat discrimen esse inter positio-
nes & articulos: nam qui ponit, censetur
fateri illud, quòd ponit, vt firmat gloss. in
dict. capit. 1. de confessis, in 6. Alexand. in
consil. 71. colum. 1. volum. 3. Qui verò ar-
ticulos facit, non censetur fateri id quòd
dicit in articulis, vt notat Panormitan. in
capit. cum venerabilis, de except. Ioann.
Andr. in capit. fin. de iure iur. in 6. Anto.
de Butrio, & Doctor. in cap. fin. de confes-
sis, Bart. in dict. l. 2. §. quòd obseruari, &
Alexand. in consil. 70. colum. penul. ver-
si. prætere, volumi. 2. Quo fit, quòd licet
non videatur quis confiteri ea, quæ in ar-
ticulis, vel in interrogatorio continentur,
tamen quando interrogatorium, & articu-
li ponuntur propositionibus bene vide-
tur ea confiteri, secundum Bart. in l. vbi-
cunque, num. 2. ff. de interrogatorijs actio-
nibus, & Anton. Comez tersio tomo va-
riarum, cap. 12. nu. 14. Quo circa aduoca-
tus ad-

tus aduertere debet, ne in interrogatorio, vel articulis ponat aliquid quod eius parti preiudicet: quod verum est, nisi pars aduersa positiones neget: nam tunc ex eis iuari non poterit, argum. text. in cap. ex eo, de regu. iur. lib. 6. & in cap. cum olim, de censibus, glo. in cap. cum venissent, de eo qui mittitur, Bart. in l. post legatum, numer. 2. ff. de his quibus vt indignis, & Alexander. confilio 92. numero 5. Quibus positionibus hodie interrogatus de iure huius Regni tenetur respondere statim absque vlla termini praxissione, & sine consilio sui aduocati, vt disponi in dicta l. 2. tit. 7. lib. 4. recapilat. Quod tamen limitat Hostiens. in cap. dilecti, de iudicijs, quem refert & sequitur Socinus in repet. l. 1. col. 2. ff. de vulgari. & Marant. de ordine iudiciorum, 6. part. dicto actu 4. num. 16. in rustico, vel idiota, qui quando examinatur in suo examine poterit interesse eius aduocatus, vel procurator, ne ob eius simplicitatem decipiatur, quod a quomodo est, & adde quod licet Maranta vbi supra, num. 17. firmet, quod si principalis cum iuramento respondendo positionibus falsum deponat, de perituro puniendus non erit, sed solum Deum habebit vltorem: tamen de iure huius Regni per dict. l. 2. tit. 7. lib. 4. recapilat. si tunc positionibus respondens de perituro ex actis ipsius processus aperit conuictus fuerit, ita quod appareat scire falsum dixisse, vltra alias poenas erit puniendus, si fuerit actor in amissione causae, si vero fuerit reus, quod pro confesso habeatur. Et quis ordo seruetur in articulis, & positionibus faciendis in Lusitania, vide Ord. Lusitanorum, lib. 3. tit. 40. cum suis §§.

Porro interrogatorio articuloꝝ iudex illud recipit, dicendo, que se admittat, & ponat in processu: Saluo iure impertinentium, & non admittendorum, &c. praecepitque per illud testes examinari: nam ad hunc effectum articuli dantur, vt per eos testes examinentur secundum glo. 1. in Clement. 1. de officio delegat. Et aduertit quod licet de iure, copia articuloꝝ (quos nos sermone Hispano appellamus, 93 Interrogatorio de preguantas) dari debeat parti aduersae, id est de iure praesentandi in interrogatorijs contra testes partis aduersae, ad veritatem indagandam, & ad faciendos illos variare, vt probat Panormitan. in cap. per tuas, column. fin. de testibus. & Bald. in l. 2. C. vt lite pendente per text. &

ibi gloss. verbo, Interrogatoria, in cap. 2. de testibus, lib. 6. & tradit Maranta in dict. actu 4. num. 19. non vero copia interrogatorioꝝ, quos non sermone Hispano dicimus, Repeguantas, secundum Innocent. & Panormitan. num. 2. in cap. per tuas, extra de testibus, glo. in cap. 2. verbo, Interrogatoria, de testibus, in 6. A lexand. in l. 2. C. de edendo. l. fin. l. 1. §. de edendo, n. 9. ff. de edendo. Maranta in dict. actu 4. num. 21. & in actu 7. num. 3. Dueñas in regula 5. num. 5. Tamen huius Regni apud tribus nalia secularia iam praxis obtinuit, quod nec copia articuloꝝ, id est, Del interrogatorio de preguantas: nec copia interrogatorioꝝ, id est, De repeguantas, danda sit parti aduersae. In quo articulo consulendus est stylus cuiuslibet tribunalis: Salmantica enim apud iudicia secularia nullatenus copia articuloꝝ, id est, Del interrogatorio de preguantas, parti aduersae datur: in foro tamen Ecclesiastico Episcopi Salmantini copia articuloꝝ parti aduersae exhibetur in causis beneficialibus, iuris patronatus, matrimonialibus, decimilibus, & criminalibus, in alijs vero de stylo non datur. In tribunali autem iudicis Metropolitanis in ciuitate Salmantina residentis indistincte, in omnibus causis copia articuloꝝ parti aduersae datur. Ceterum copia interrogatorioꝝ, id est, De repeguantas, in nullo tribunali conceditur, quod de iure procedit per text. & gloss. in cap. 2. verbo, Interrogatoria, de testibus, in 6. & tradunt Innocent. & Panormit. in dict. cap. per tuas. Deinde vnaquaeque pars suos testes producit: nam ad hoc vt testis idoneus reputetur, & fides ei adhibeatur, requiritur quod a parte sit productus in causis civilibus, & in criminalibus agitis ad instantiam partis: vel quod a iudice sit citatus in causis, in quibus ex officio procedit: Quinimo precibus partis testis produci poterit, iuxta tex. in cap. cum in tua, ibi, offeruntur, de sponsalibus, & ibi Panormit. num. 2. Imol. Panormit. Felin. & Decius in cap. 1. extra, de testibus: Poterit etiam pars testem instruere de iis quae daturus est, secundum Bald. in dict. l. 2. opera, num. 47. C. de his qui accusare non possunt, & in l. 3. tit. 6. lib. 4. recapilat. & nos etiam in isto tempore in expositione sententiae interlocutoriae, in versu, Recibio a praeu, &c. satis resoluimus.

98 Aduerte, quod in causis etiam civilibus, testes coram ipso iudice produci debent,

Prime partis Tomi I.

bent, & coram eodem iurare, & ab eodem
examinari, iuxta text. in l. 3. §. Diuus, ff. de
testibus, & in l. folam, iuncta gloss. C. de
testibus, gloss. in l. iudemus, l. C. de libera-
li causa, gloss. in l. hac consultiſſima, §. fin.
verbo, Depositiones, C. qui testam. facere
posſ. & gloss. in leurent, ff. de testibus. Et
est ratio, quis probatio fieri debet iudici,
& non notario, iuxta text. in l. quinquaginta, ff. de probationibus, & ita pro regu-
la ponit Bald. in capit. si quis testium, in
princi. extra. de testibus, & latè prosequitur
Felinus in cap. cum causam, nume. 26.
de testibus. Contr. lib. 2. variarum, capit.
13, num. 10. & Menoch. in tractat. de recu-
per. possell. remedio 15. quæſt. 26. nume.
344. & in consil. 100. num. 43. vbi prædi-
ctam regulam limitant, nisi iudex expreſ-
se hanc facultatem committat notario cau-
ſæ, interueniente aliqua iuſſa, & speciali
cauſa, vt probatur in dict. capit. si qui tes-
tium, & in capit. 2. de iud. lib. 6. & in l. ad
egregias, ff. de iure iur. & in l. 22. titul. 11.
part. 3. Et regulariter hæc commissio fit ex
general. impedimento multitudinis ne-
gotiorum, secundum Salicetum in Au-
thentic. apud eloquentissimum, C. de fide
instrument. & Felin. in dict. cap. cum cau-
ſam, num. 28. Couar. & Menoch. vbi ſupr.
Et ita in præxi quotidie obseruatur, quod
pars producens testes, coram iudice petit
eorum iuramentum, receptionem, & exa-
men tabellioni committi, quam commis-
sionem iudex facit, & de ea in processu
constare debet, alioquin nullitas actus
induceretur. vt docet Menochus in dict.
consil. 100. Limitant etiam prædictam re-
gulam, quando testes essent in loco remo-
to à loco iudicij: nam tunc iudex hanc
commissioem faceret iudici illius loci,
vel iuſſo impedimento testes detineren-
tur, ita quod ad iudicem venire non pos-
sent, iuxta text. in l. iudices, C. de fide in-
strument. & in dict. cap. cum causam, &
ibi Felin. nume. 27. & 31. Menoch. in dict.
remed. 15. quæſt. 26. num. 346. Pari mo-
do si probatio per instrumenta fieri debeat,
producenda erunt coram iudice, nec ſuffi-
ciet coram notario, iuxta text. in l. adop-
tio. ff. de adopt. & in cap. accepimus, cap.
contingit. & ibi gloss. & Felin. de fide in-
strument. & latè Felin. in capit. quoniam
contra, num. 39. de probat. & Couar. lib. 1.
variarum, cap. 1. numer. 5. Quinimo si in-
strumenta fuerint producta ante litem
contestatam, poſſ. modum debent repro-

duci in isto tempore coram eodem iudice,
secundum Felin. cap. 1. nume. 28. de prob.
& Couar. dict. lib. 1. cap. 1. nu. 5. Postmo-
dum testes iurare debent, alioquin eorum
depositio non valebit, iuxta text. in l. ius-
iurandi, & in l. si quando, C. de testibus, &
in cap. de testibus, & in cap. fraternitatis,
& in cap. tuis quæſtionibus, extra de tes-
tibus, & in dict. l. 23. titul. 16. part. 3. Specu-
lator in titul. de teste, §. sequitur, num. 1.
Iaf. in l. admonendi, numer. 216. ff. de iure
iur. Nisi à partibus iuramentum remittatur
testibus, vel nisi matrona aliqua ſuper
inſpectione ventris deponat: nam tunc de
veritate non iurat, quamuis de credulitate
iurare debeat, secundum glo. l. iusiurandi,
C. de testi. & in l. 1. ff. de ventre inſpic. &
ibi communiter omnes, text. tamen dict. l.
23. non requirit iuramentum à matrona
deponente de credulitate, quamuis Greg.
Lup. ibi in gloss. 4. ad hoc non aduertat.
Quinimo satis non erit, si testis prius de-
ponat, & deinde iuret: nam necesse est, q
iuramentum præcedat, secundum Panor-
mit. num. 8. & DD. in dict. capit. de testi-
bus, & Boerium in decisio. 259. & probatur
in l. 3. & 23. titul. 16. part. 3. & tradit
Auendanius in responſo 1. nume. 12. post
Couar. lib. 2. variarum, cap. 13. numer. 2.
Quod tamen intellige verum, nisi testis
in continenti absque vilo intervallo post
depositionem iuramentum præſtet, secu-
ndum Bald. in l. iusiurandi, C. de testibus, &
Tiraquel. de retract. §. 1. glo. 5. n. 8. Quod
iuramentum testis præſtare non poterit
per procuratorem, iuxta text. in cap. licet
exquadam, verbo, Proprio, extra, de testi-
bus, & ibi Felin. column. 2. testatur hanc
esse communem opinionem. Et formam
iuramenti præſtandi à teste præſcribitur à
text. in Authent. sed iudex, iuncta gloss. in
ibi, & iuncta l. presbyteri, C. de Episco. &
cleri. & ibi ponit expreſſe Bald. numer. 4.
& de iure Regio ponitur in l. 24. titul. 16.
part. 3. ſcilicet, Que poniendo su mano de
recha ſobre vna ſeñal de Cruz y diga que
jura à Dios, y aquella Cruz, y à ſanta Ma-
ria, y à los Santos, y à las palabras de los
ſantos Evangelios, que dize verdad de lo
que ſupiere en razon de aquel pleyto en
que es preſentado por teſligo: anſi por la
vna parte, como por la otra, y que no me-
zclará falſedad, ni por amor, ni odio, ni mie-
do, ni coſa que le ſea dada, ni promethida: y
que ni por danyo, ni prouecho, que entien-
dale ha de venir, no dexará de dezir ver-
dad,

dad, ni la encubrirá, y que todo lo que supiere de aquel pleyto lo dirá, aunque no sea preguntado dello. Et hoc vltimum dicit Gregorius Lupus ibi in glos. 4. optimā practicam esse ad quam non solent aduere iudices, quando sumunt iuramentum a testibus: nam per eam non poterit obijci testis, q. deposuit extra articulum super quo non fuit interrogatus, nec iuratus. Ac ideo tu iudex ad istam practicam aduerte & fac, quod testis iuret, quod dicit omne id, quod de illo negotio scit, quauis de eo non interrogetur. Et illo iuramento praestito a testibus ipsi respondere debent, (que ans lo juran) & tunc iudex iterum eis dicit: Si an si lo hizieredes, Dios os ayu de y fino, el os lo demande mal y caramen te: & testes respondent, (Amen.) & ferē eandem formam refert Simancas de insti. catho. tit. 6. nu. 8. Et in hac re velim iudices admonitionem esse, vt per se ipsos, & non per tabellionem hoc iuramentum testibus deferant, illos admonendo quod veritatem dicant.

Postea testes erunt examinandi intra terminum probatorium a iudice praefixum, de quo iam supra in isto tempore diximus. Qui testes secretē & sigillatim sunt examinandi, ita quod vnus non sciat quid alter dicat, nec ipsa pars intelligat: ita probat tex. cap. venerabili, de test. cap. inquisitionis, §. 1. de accus. l. nullum, C. de test. sub. docet Speculator in tit. de teste, §. hunc tractandum in princip. glos. in c. 1. de testibus, verb. Audire, & Rojas in singul. 188. & examinatore obseruare debet omnia tradita ab Speculatore, in dict. §. nunc tractandum, & si in primo termino continentes dilaciones testes non fuerint iurati, & examinati, peti poterit cum iuramento secunda dilatio, quae quarto pla zo dicitur, quam iudex suo arbitrio assignabit, & si eam absque causa denegat, pars poterit appellare, iuxta text. in cap. significauerūt, de testib. & glo. in cap. in causis. eod. tit. receptam communiter à Panor. m. i. bi. Poterit deinde peti prorogatio. Quarti placui iuramento, dummodo petatur antea quam finiatur terminus ille, alias non esset prorogatio, vt in l. fed. est. manente, ff. de precar. & in l. bonorum, & ibi Bart. ff. rem ratam haberi. Panor. in cap. de causis numer. 7. de officio delega. & Didacus Perez in l. 1. tit. 4. lib. 3. Ordin. glo. 1. vers. Vtius. Quae tamen prorogatio in foro ecclesiastico non datur, vt

supra resoluiimus. Et elapsis terminis probatorij, amplius non poterunt testes produci: nam hunc effectum operatur praefixio termini, vt in cap. licet causam, de probat. & l. 3. tit. 16. part. 3. & sicut glo. in l. l. ca. C. qui accusare non possunt, & nos resoluiimus supra in isto Tempore, in expositione sententiae interlocutoriae in fine secundi articuli. Ceterum si aliqua pars ex litigantibus fuerit minor 25 annis, vel alia persona, cui de iure competat beneficium restitutionis in integrum aduersus omisam probationem, & lapsus termini probatorij, restitutio erit petenda, si bique concedenda, & à iudice assignabitur alius terminus probatorius iuxta text. & ibi Panor. in c. auditis, de in integ. restitutione, & probat. tex. in l. minor. 25. annis, ff. de minoribus, & l. 3. tit. 19. part. 6. Barto. notat in l. nam postea, §. si minor. ff. de iure iurand. l. as. in l. 1. §. nouitio. ff. de operis noui nunt. Felin. in cap. fraternitatis, num. 6. vers. tertio in quantum, de testibus. Minor tamen non erit restituendus aduersus omisam allegationem, vel probationem contra reum criminaliter accusatum, secundum Alexand. in l. 1. §. nū. titatio. num. 34. & ibi l. as. num. 10. vers. secundo, ff. de noui ope. nuntia. & Anton. Gom. 3. tomo, variat. capit. 1. num. 7. post. gloss. penul. in Clement. nō potest, de procurator. in fin. iuxta quam doctrinam est limitanda supra dicta resolutio, & Regial. 3. tit. 8. lib. 4. recopilat. (* Rursus erit limitanda in repulsis obiectionibus contra testes, vel eorum dicta, nam aduersus terminū elapsū intra quem sunt opponendae, nec aduersus omisam probationem restitutio non conceditur, vt resoluius infra ista prima parte, Tempore 9. numer. 8. & probat. l. 1. tit. 8. lib. 4. Compilat. & resolut. Azevedo in l. 3. tit. 8. lib. 4. recap. n. 32.) Pari modo erit limitanda in minore iurisperito, cui restitutio denegatur aduersus omisam allegationem, & probationem, secundum gloss. quam ibi seq. dicens eam singularem Ioann. de Plat. & vnicam, & singularem reputat Anton. Gom. in secundo tomo variarum, cap. 14. num. 1. vers. Decimo in fin. & ordinariam appellat, plures eam sequentes referendo, domini Frasciscus à Sarmiento, lib. 3. Selectarum, cap. 12. num. 1. vbi ipse contrariam opinionē optimis fundamentis nititur defendere per totum illud caput, gloss. inquam, est in l. professio, C. de muneribus patrimonio rum,

Primæ partis Tomi I.

rum lib. 10. Et illius gloss. quam plures sequaces, refert & sequitur Rolandus à Valle in tract. de confect. inuentarii, 2. part. q. 6. & Auiles in capitibus prætorum, cap. 33. gloss. in verb. A menos colla, num. 4. Insu per erit limitanda quâdo opereretur restitutio post publicatas attestaciones ad probandam aliquam exceptionem dilatoriâ, vel declinatoriam: nam tunc deneganda erit secundum Innocentium in c. coram de in integrum restitutio. & plures alios, quos refert Couar. in præd. quest. cap. 26. num. 4. vers. Quinto, & Alexan. l. 1. §. nouatio, num. 33. ff. de oper. noui nuntia. Et tradit Marant. 6. part. tit. de Appellatione in secundo actuprincipali, num. 83. De iure regio terminus ille probatorius per viam restitutionis concedendus, excedere non debet dimidietatem termini probatorij in causa principali assignati: & in sententia, in qua restitutio conceditur

erit deneganda alia restitutio petenti, iuxta text. in l. 3. tit. 8. l. b. 4. recopilat. (* Et censetur denegata in illa prima instantia, tam in secunda instantia iterum poterit peti & concedi, etsi in prima instantia fuerit semel concessa, vt colligitur ex l. 7. tit. 9. lib. 4. recopilat. & ibi tenet Azuero num. 2. & semel vidi sit iudicatum in audientia Gallitiæ.) Aduerte etiâ quod aduersarius maior poterit vt termino probatorio concessio minori ad probationem faciendam iuxta prædictam l. Regiam, quæ opinio comprobatur ex text. in l. penult. C. de temp. in integrum restitut. petend. & ibi not. Bartol. Bald. & Paul. & tenet Anton. Gomez in dist. 2. tom. cap. 14. numer. 5. versicul. Decimo insertur, in fin. Et quia frequenter casus ille in causa occurrit, vt iuuenes instruantur, petitione restitutionis, & eius concessio erit formanda modo sequenti,

Petitio restitutionis aduersus omisam probationem.

FVLANO, curador ad litem de fulano mi menor. Digo, que por negligencia y descuydo de sus fatores y procuradores se le ha passado el termino probatorio, que fue concedido en la causa que trata con fulano, y ha dexado de alegar y prouar lo que à su derecho le conuenia, y por ser menor de veynte y cinco años, como por su aspecto parece, y en lo susodicho auer sido enormemête leso y damnificado, de derecho le compete el beneficio de la restitucion in integrum aduersus omisam allegatione & probatione. Porende à V. m. pido le mande cõceder y conceda la dicha restitucion in integrum aduersus omisam probationem & lapsum termini, sobre que pido justicia y costas, y el officio de V. m. imploro, y juro à Dios, y à esta Cruz † en anima de mi menor, y la mia, que esta restitucion no pido de malicia, &c.

Expositio supra dictæ petitionis.

17 **D**iximus, Fulano curador ad litē, &c. ad denotandū quod minori non datur procurator, sed curator, vt in §. in niti. Insit. de curatoribus, & in l. 2. C. de in litem dando tutore, vel curatore.

18 **D**iximus, Por negligencia y descuydo de sus fatores, &c. ad denotandum quod

propter hanc causam minor restituitur, vt in l. minor 25. annis, ff. de minoribus, & in l. 3. tit. 19. part. 6. Bartol. in l. nam & postea, §. quod si minor, ff. de minor. & Is. in l. 1. §. nuntiatis, ff. de noui operis.

19 **D**iximus, Enormemête leso, &c. ad denotand-

notandum, quod pro modica laesione non conceditur restitutio, vt notat glos. communiter approbata in cap. de in integrum restitutione.

120 Diximus (Le compete el beneficio, &c.) ad denotandum quod restitutio minori conceditur de iure speciali, non vero de iure ordinario, vt probatur in l. in causis, lasegunda, in princ. ff. de minor.

121 Diximus (Y el oficio de v.m. &c.) ad denotandum quod restitutio officio iudicis nobili conceditur, vt probat tex. in cap. 2. de officio iud.

122 Et oblata prædicta petitione restitutionis, tunc summarie probatur, petentem restitutionem minorem esse 25. annis, nec probatio laesionis ad hanc restitutionem concedendam requiritur, quia eo ipso minor censetur laesus per ipsum actum omissionis, quo casu minor restituitur absque probatione laesionis, vt probat tex. in l. si minor, §. 1. ff. de minoribus, & tradit Panorm in capit. auditis, numer. 7. de in integrum restit. & Augul. Beroius in cap. 1. num. 6. eodem tit. & Rodericus Suarez in allegatione. 20. numer. 8. Licet enim ad concedendam restitutionem in integrum probari debeat, petentem minorem, & laesum esse ex tali actu, iuxta text. in l. quod si minor, §. non semper, & in l. ait prætor, §. non solum, 1. vers. mihi autem, & in l. non omnia, ff. de minoribus, & in l. nā postea, §. si minor, ff. de iure iuran. & in l. minoribus, 1. C. de in integrum restit. & in l. 1. 2. & 6. tit. fin. p. 6. & utrobique Doct. notant, & Anton. Gomez. 2. tom. variar. c. 14. n. 5. vers. quæro tamen. Tamen vbicunq; minor facit actum, ex quo nulla utilitas sibi prouenit, sed potius sibi dānum inferri, eo ipso censetur

laesus, & danda erit sibi restitutio absque eo, quod laesionem probet, ita probat text. in l. interdum. 20. ibi hoc enim ipso, ff. de minor. & text. sic intelligendus secundum glo. ibi in d. l. si minor, §. 1. & in l. si quis patrem, versicul. proinde, ff. de Macedo. text. sic intelligendus in l. 1. C. de in integrum restit. secundum Panor. Beroium, & Rodericum Suarez vbis supra, & Dominum Franciscum à Sarmiento lib. 3. sect. c. 13. n. 2. Vnde cum ex solo actu omissionis, allegationis, & probationis, minor censetur laesus, cum ex eo nulla utilitas sibi proueniat, sed dānum possit inferri, nimirum si restitutio sit ei danda absque probatione laesionis, secundum Beroium vbis supra, Aufferiū in addit. decis. ad Canell. Tolos. dec. 53. nu. 4. Rebuff. 2. Tom. Tract. de restit. art. 1. glo. 3. n. 16. & plures alios quos refert decisio Pedem. 158. num. 5. & si ipse ibi, n. 13. contrarium dicat verius & receptius esse. Cuius tamen resolutione arbitrator veram esse quādo actus ex sui natura laesionem non includeret, tunc enim probatio laesionis necessaria esset secundum supra dictos Doctores, & Capitulum decis. 109. numer. 8. Et hæc restitutio peti debet de iure regio, elapso termino probatorio in causa principali concessio, vel facta publicatione testium intra 15 dies, alioquin si restitutio petatur post quindecim dies connumerandos à die publicationis, de neganda erit, iuxta text. in l. 3. tit. 8. lib. 4. recopil. Et quam pœnā incurrit minor petēs restitutionem post publicationem ad probandam nouam exceptionem in prima instantia, si eam non probauerit, determinat l. fin. tit. 5. lib. 4. recopil. & interrogatorium ad probandam minorem ætatē modo sequenti formatur.

Interrogatorio sobre el Artículo de la Restitucion.

126 P Reguntas por parte de fulano en la causa que trata con fulano, sobre el artículo de la restitucion.

1 Primeramēte sean preguntados los testigos por el conocimiento de las partes litigantes, y si tienen noticia desta causa, &c.

ij Iten si sabē que el dicho fulano, antes y al tiempo que se concedio el termino prouatorio en la causa que trata cō el dicho fulano, y al presente era y es menor de 25. años, y tal por su aspecto parece. Digā y declaren los testigos lo que saben, &c.

I

Iten

Primæ partis Tomi.I.

jii Item si saben, que lo susodicho es la verdad, y dello es fama publica y comun opinion, &c.

Los quales articulos pongo por posiciones à la parte aduersa: pido que los jure y declare conforme à ley, y sola pena della: y para ello, &c.

127

ET si pars aduersa has positiones negauerit, duo testes erunt producendi, & examinandi ex parte petentis restitutionem super prædictis articulis, & quali-

ter sit ætas probanda docet Barto. in l. de ætate, ff. de minor. Et tunc iudex profert sententiã restitutionis per viam actus forma sequenti.

Sententia Restitutionis.

128

EN Salamãca à 20. dias del mes de Julio de 1581. años, ante mi el presente escriuano, y testigos de yuso escriptos, el dicho señor Alcalde mayor dixo, que deuia conceder y concedio la restitution pedida por parte del dicho fulano menor, con plazo y termino de tantos dias comunes à ambas las partes, para que alegue y prueue lo que le conuenga, con denegacion de otro termino: y que si dentro del dicho termino no prouare, que incurra en pena de seys mil maravedis, la mitad para Camara de su Magestad, y la otra mitad para gastos de justicia, y lo firmò de su nombre, testigos fulano y fulano.

Qua sententia restitutionis procedit ex dispositione l. 3. tit. 8. lib. 4. recopilat. Et transacto isto termino probatorio, in prædicta restitutione concessa, vel elapsis terminis probatorijs, quando restitutio non fuit petita, expletisq; omnibus, quæ ad probationem iurium partium spectant, & sunt necessaria, iudex poterit interrogare partes, an aliquid amplius velint facere, & asserere: & si aliqua ex partibus dixerit, se velle aliquos actus facere, tunc iudex aduertat, an sint elapsa omnia tempora probatoria, & si elapsa fuerint, videat an ille quæ dixit pars velle facere, sint talia, quæ extra terminum probatorium fieri possint, veluti si per inspectionem oculorum iudicis velit pars aliquid probare de sua intentione, quia talis probatio nunquam censetur exclusa, & superat omnem speciem probationis, secundum Azonem in summa. C. de lege Aquilia. & Bald. in l. contra negantem, nu. 7. C. de lege Aquilia. (* Quæ inspectio oculorum fieri debet expensis,) sunt alia plura, quæ fieri possunt extra

terminum probatorium quæ congerit Maranta de ordin. iudi. 6. part. act. 15. à numer. 2. & tunc iudex assignabit aliam dilationem ad illum actum expedientem cum comminatione quod illa dilatione transacta, amplius non audietur: quia iudex tenetur curare, vt quam citius fieri possit causa expediat, vt in l. properandum, in princip. C. de iudice, capitul. finem litibus, de dolo & contum. Hanc tamen interrogationem & diligentiam iudex aliquando facit elapsis terminis probatorijs, aliquando verò post publicationem testium factam: & si ante publicationem exhibuerit, vel ea non exhibita transacti fuerint termini probatorii, tunc aliqua ex partibus litigantibus comparet coram iudice petendo quod publicationem testium faciat, ac ideopauca de publicatione testium annotanda erunt.
(2)

Depu-

De publicatione testium, & probationum facienda.

E Lapsis itaque terminis probatorijs publicatio testium, & probationum fieri debet ad petitionem vnus ex litigantibus, quæ petitio ex mandato iudicis intimatur parti aduersæ, & præcipitur ei, vt ad primam audientiam veniat ad videntium publicationem testium fieri, vel ad allegandum, quare fieri non debeat publicatio quæ citatio de iure præcedere debet, iuxta textum in l. gesta, cum ibi notatis, C. de re iudicata, & in capitul. consuluat, de offi. delegat. & in l. 37. titulo. 16. part. 3. & ibi Gregorius Lupus in gloss. 1. Ad quam publicationem vnica tantum citatio sufficit, nec requiritur trina vel peremptoria, vt cum Ioanne Andree resoluuit Gregorius Lupus vbi supra. Et si in termino citationis pars citata non com-

paruerit, altera pars publicationem petens debet incursare contumaciam parti citatæ per text. vbi notat Bald. in l. properandum, §. si quidem, C. de iudicijs, & tunc iudex iubet publicationem testium fieri per sententiam interlocutoriam pronuntiando depositiones testium esse publicatas & apertas, & quod ipse eas pro publicatis habet, præcipitque copiam attestatorum partibus litigantibus exhiberi, vt disponent & allegent super eis intra terminum sex dierum, vt disponit l. 1. titulo 8. libr. 4. recopilat. Et forma huius publicationis faciendæ de iure communi traditur à Bartol. in Authentic. at qui semel, C. de probationibus, & à Bald. in dict. l. gesta, C. de re iud. n. 17. de iure autem huius regni & de stylo sit forma sequenti.

Forma publicationis testium

Y Despues de lo susodicho en la dicha ciudad de Salamanca, à tantos dias de tal mes y de tal año, ante el dicho señor Alcalde mayor, y en presencia de mi el dicho escriuano, y testigos de yuso escriptos, parecio presente el dicho Pedró, y dixo, que la parte contraria auia lleuado termino para venir diziendo contra la publicacion de testigos por el pedida, y porque no deuia ser fecha: el qual no auia dicho cosa alguna contra ella, y le acusaua la rebeldia, y pedia y pidio à su merced mandasse hazer la dicha publicacion, y pidio justicia, &c. Testigos fulano, y fulano.

El luego el dicho señor Alcalde mayor dixo, que mandaua y mandò hazer la dicha publicacion de testigos con termino de seys dias pimeros siguientes: y mandò dar traslado de las prouanças à ambas las partes. Testigos dichos, &c.

Quæ publicatio testium sit ad effectum, vt partes possint recipere copiam examinis testium, & tunc cessetur præclusa via producendorum testium: nã regula est, quod publicatis attestantibus testes non recipiantur super eisdem articulis, vel directis contrarijs, iuxta text. in Authentic. at qui semel, C. de probatio. & in c. intimauit, cap. fraternitatis, de testibus, Clem. 2. eod. tit. l. 36. tit. 16. part. 3. & tradit pro regul. Ioann. Matienço in Dialogo Relatoris cap. 46.

num. 1. nisi in casibus congestis à Bart. in Authentic. at qui semel, C. de probationibus, Panor. & Doct. in cap. fraternitatis, de testib. & à Ioann. Matienço vbi supra: & eandem regulam cum nonnullis silentijs ponit Rojas in singul. 203. & Alexand. Straticus in pract. iud. cap. 18. à num. 40. nec attento iure communi ubi de ordine substantijs iudicij, ideoque eius omisio non reddit processum nullam, secundum Barto. Bald. num. 19. & Alexan-

I 2 in l. pro-

in l. prolatam, C. de sententijs, & interlocutionibus, Guidonem Papam, qua flio. 586. num. 1. & Capel. Tolo. qua flio. 416. per text. in capit. cum l. & A. extra, de re iudic. vbi tradit Panormitan. & Menoch. lib. 1. de arbitra. qua flio. 33. & Alexandr. Static. in dict. c. 18. à numer. 28. Quod est verum nisi à parte publicatione petatur, nam tunc si iudex illum non faciat, erit de substantia iudicij, & processus nullus iudicabitur, secundum gloss. in capit. fin. versicul. cessante, de hæreticis, in 6. verb. Iudicij. Quod intelligi debet dummodo à tali denegatione appelleretur, vt cum pluribus resoluit Sebastianus Bantius in tractat. nullitatum, sub titul. de nullitate ex defectu processus, nu. 40. & testatur communem Ioan. Afinius in praxi, §. 3. c. 10. nu. 4. ita componens glossam in extrauaganti, ad reprimendum, verbo, Figura. Et glossam in dict. l. prolatam, cum gloss. in dict. cap. fin. de hæreticis, in 6. & idem testatur Didacus Perez in Rubric. titul. 11. lib. 3. Ordin. colum. 155. Hæc tamen resolutio Bantij, Afinij, & Didac. Perez mihi displicet, ac ex eorum dictis constat publicationem attestationum non esse de substantia ordinis iudicarij, quamuis petita esset, & à iudice denegata, & à denegatione appellatum: nam si tunc esset de substantia iudicij, eius omisio esset nulla, nec denegatio indigeret appellatione, vt probat l. ff. qua sentent. sine appel. rescind. & in cap. 1. de sentent. & re iudi. quia tunc contra ius legum, & constitutionum esset denegatio. Vnde cum supradicti Doctor. à tali denegatione publicationis appellationem requirant, sequitur inde publicationem non esse de substantia iudicij, sed potius rescipere ius, & iustitiam partis, & ab ea appellandum fore, alioquin in autoritatem rei iudicate transire, & partem violentem impugnare sententiam & processum ex defectu publicationis non fore audiendam, iuxta text. in dict. cap. cum l. & A. quem ita intelligunt ibi Innocen. Panormit. num. 10. & Felin. numer. 1. & pro hac opinione vrget text. sic intelligendus in l. cum prolati, ff. de re iudic. vbi sententia lata contra legem valet, & appellationem requirit: quia lex illa contra quam lata fuit sententia respiciebat merita causæ, id est, ius litigatoris, vt notat Ily. Imol. num. 1. Alexandr. num. 10. & Zasius, nu. 11. & eodem modo intelligitur text. qui pro nostra opinione etiam facit in l. Præ-

ses, ff. de re iudi. vbi probatur sententiam latam contra legem valere, & appellationem requirere, quoniam lex illa, contra quam lata fuit ibi sententia, respiciebat ius litigatoris, licet ex actis processus constaret notorium errorem interuenisse, ita intelligunt Alexandr. num. 2. Zasius nu. 1. in dict. l. Præses, & Matth. de Afflict. decisio. 28. num. 8. ergo constat publicationem non esse substantia, nec eius omissionem processum reddere nullum, cum ius petentis eam respiciat. Ac verò de iure regio hanc publicationem esse de substantia processus existimo per text. in l. 1. tit. 8. lib. 4. Recopil. ibi: Hæc publicatio de los testigos, &c. quæ verba cum sint ablatiui absoluti, conditionem planè inducunt, iuxta text. in l. 1. testatore, & ibi Bartol. ff. de conditionibus, & demonstra. Sed conditio inducit formam, vt in l. qui hæredi, & in l. Moeuius, ff. de conditio. & demonstra. omisio autem formæ reddit actum nullum, vt probat text. in cap. cū dicta de rescrypt. & in l. diligenter, ff. mandati, ergo constat, de iure regio publicatio nem testium esse de substantia iudicij: præsertim si à parte petita fuerit, iuxta text. in l. 10. titul. 17. lib. 4. recopilat. vel poterit etiam dict. l. 1. titul. 8. lib. 4. recopilat. intelligi iuxta prædictam resolutionem communem, nempe quod tunc demum omisio publicationis inducat nullitatem processus, quando ab eius denegatione fuerit appellatum: non verò quando ab ea appellatum non sit, quamuis l. ac interpre- tato nimis restringat prædictam l. 1. generaliter loquentem, maxime, quia stylus hanc publicationem testium diu iam recepit. In causis criminalibus nulli duntum est, publicationem testium de substantia iudicij esse, eiusque omissionem nullitatem processus inducere, vt eleganter resoluit Iulius Clarus lib. 7. receptarum sententiarum, §. fin. qua flio. 40. num. 1. & Auendanius in responsio. 1. numer. 8. & post primam editionem huius operis inueni Ioannem Segura Dauslos in suo Directorio iudicum Ecclesiasticæ capit. 14. num. 8. resolutionem eandem opinionem, per quam publicationem concluditur, & renuntatur productioni testium, nec partes amplius admittuntur ad aliquid probandum in negotio principali, nam didicimus testificatis, alij testes non sunt recipiendi, iuxta text. in capit. fraternitatis, de testibus, & firmat glo. in Clem. 2. de testibus, & in

- & in dict. Authent. at qui semel, & in l. 34. 37. & 39. tit. 16. par. 3. & ordinatio Lusitana, lib. 3. tit. 4. in princ. Quamuis aliquando iudices precipiant, testes productos in termino probatorio, examinari intra illos sex dies publicationis, secundum Monterrosium in sua practica civilis, Tractat. 2. fol. 11. col. 2. in fin. Intellige rursus viam probationis præclusam esse per publicationem testium, quando probatio facienda esset per testes: Caterum si per instrumenta esset probatio facienda, non censeretur præclusa via probationis; nam instrumenta vsque ad conclusionem cause produci possunt, iuxta text. in cap. cum dilectus, de sede in litem, & in l. 34. in fi. titu. 16. p. 3. & ibi Gregor. Lup. in gl. fin. dum modo pars producens cum iuramento asserat instrumenta de nouo fuisse reperia, vel in eius notitiam venisse: alioquin instrumenta actor tenetur producere ante sententiam interlocutoriam probationis, reus vero vsque ad diffinitionem, l. 2. titu. 5. lib. 4. recop. & supra resoluimus in quarto Tempore, nu. 58. & in 7. Tempore nu. 14. quod tamen erit intelligendum iuxta resolutionem quam tradidimus supra, in dict. 7. Tempore, numer. 34. nam cum l. 2. tit. 5. lib. 4. recop. Sit posteriori loco situata obseruanda erit, & per eam erit intelligenda l. 1. tit. 2. & l. 1. titu. 5. lib. 4. recop. ubi statuitur, quod in quacunque parte litis instrumenta recipiuntur cum iuramento producentis, & de nouo in eius notitiam venerunt, & quod non potuit antea producere, nisi stylo in quem ibi retulimus fundamentum in illis libris legibus primis, & quod sint obseruanda tanquam maiori æquitate nitentes, licet primo loco sint situata, ac ideo dict. l. 2. tit. 5. lib. 4. recop. situata posteriori loco præferri debeant iuxta à nobis notata, supra in 5. Annotatione, num. 29. & æquitas illarum l. consilii in hoc, ne veritas, & ius partis pereat, si instrumenta non fuissent admissa, & iuxta hanc declarationem est intelligenda l. 1. & 2. tit. 9. lib. 4. recop. & comprobatur ex l. 3. eiusdem titu. & ibi vbi dicitur, quod si secundum instantiam instrumenta possint produci cum iuramento producentis, quod in eius notitiam nouiter venerit, & reperia fuerint, & stylus supra relatus in 7. Tempore sic debet intelligi, ut cum prædicto iuramento instrumenta recipiantur.
- 145 Insuper intellige, viam probationis præclusam esse per publicationem testium, ni

si aliqua pars ex litigantibus fuerit minor 25. annis, Ecclesia, vel alia persona priuilegiata, quæ beneficio restitutionis gaudere debeat: nam tunc etiam post publicationem testium intra 15. dies, restituitur ad probationem faciendam, vt supra resoluius in isto 8. Tempore, numer. 113. & 125. quod tamen limitari debet, prout ibi resoluiisti in nu. me. 114. & 115. & alias limitationes huius restitutionis colliges, ex Alexandr. de Imol. in l. 4. nuntiatio, nume. 32. & Ias. colum. penulti. ff. de noui operis nuntia. asserentibus in hoc mulierem, vel rusticum non esse restituentem, quorum resolutio comprobatur ex his quæ notat Rolandus à Valle in tracta. de confessione inuentar. 2. par. quæstio. 8. & quæst. 10. & idem tenet Mari. Soci. in repet. cap. fraternitatis, nu. 31. de testib. & Alciat. d. 6. nuntiatio, intelligentes illud verum esse quando laeso causaretur ex sola fragilitate mulieris, vel rusticitate, secus vero si ex probabili ignorantia: nam tunc ex clausula generali, si qua mihi iusta causa videbitur, restitutio concederetur, & sic resoluit Felin. c. intimaui, de testib. nume. 4. Salicet in l. 1. col. 4. C. de iuris, & facti. ign. Barba. in repetitione c. Rainaldus, col. 50. in fin. & col. 152. in fine secundæ limitationis, & Rolandus in d. quæst. 10. quod si loco intelligit hanc prohibitionem ignorantiam, quando rusticus, vel mulier non potuit consulere petitores, quia erat in remotis partibus, vbi cum difficultate poterit eos consulere, secus si esset in loco vbi copia petitorum esset, tunc enim non restitueretur ex illa clausula generali, secundum Decium in l. iuris ignorantia, C. qui admittit. Tiraquel in tracta. de retract. §. 4. glof. 7. nu. 210. asserentem onus probandi incumbere asserenti, rusticum, vel mulierem potuisse consulere petitores, idem sequitur Rolandus in dict. q. 10. in fine, & aliam limitationem ad hoc, vt non restituitur minor, vel Ecclesia ponit Alexand. Sciaticus in pract. iudi. c. 18. nu. 47. quo in loco alias limitationes adducit ad supradictam regulam publicis attestationibus amplius non admittuntur testes, quas colligit ex Ias. qui per saltem, ff. de iure iur. & Felin. in d. c. fraternitatis, nu. 5. & Bald. in c. ultra tertiam nu. 4. & 5. de testib. & ex Anto. de Butr. c. ad petitionem de accus. nu. 14. ex Panoramin. c. iuravit, de prob. Felin. & alijs in c. Series, de testib. limitatibus dicta regulam in causa matrimoniali, & tu collige octo declarationes

- tiones huius regulæ congestas per Menochium lib. 1. de arbitrar. quæst. 34. nu. 5. & aliis 40. limitationes ad prædictam regulam, ex Matieço ubi supra, qui in dict. 3. par. Dialogic. cap. 5. 1. nu. 7. tractat an prædictæ limitationes locum habeant stante
- 146 l. Regia. 3. tit. 8. lib. 3. recopilat. Denique intellige, hanc publicationem faciendam esse per iudicem, qui de causa principali cognouit: vnde quando ipse iudex commisit, seu delegauit alteri receptionem, & examen testium, delegatus ille non poterit hanc publicationem facere, sed tenetur
- 147 examen testium clausum remittere ad delegantem, coram quo publicatio erit facienda, secundum Bartol. in l. cum ab initio, in fin. ff. quem admodum testamenta aperiantur, & Maranta de ordine iudiciorum, 6. part. act. 2. num. 6. & plura de hac publicatione attestationum ultra Doctor. in supradictis locis citatos. Vide apud Bald. in l. per hanc, C. de tempor. appel. col. 1. penul. Ripā l. 2. à nu. 30. C. de edend. & Alexan. Siaticum in sua prædic. iudic. cap. 18. à nu. 16. & Couar. in prædic. quæst. cap. 18. numer. 6. vers. Sexto. Quæ publicatio, vt supra diximus, fit ad effectum, vt copia testium partibus detur, & partes opponere possint contra personas, & dicta testium, & super eis disputare, & de iure allegare, iuxta text. in cap. 2. de testibus in 6. & in Authent. fitellis productis, C. de testibus, & in extravaganti ad reprimendum,
- 149 iuncta gloss. verbo, Figura iudicij. Quod partes facere debent de iure Regio intra terminum sex dierum in ipsamet publicationem præfixum, vt probat text. in l. 1. tit. 8. lib. 3. recopil. Ideoque opportunè videndum erit de Nono Tempore,

Ex Nono Tempore.

SUMMARIA.

- 1 **A**duocatus utriusque partis, quæ attendere debeat publicatione testium facta, ad allegationem, & ad disputationem faciendam, traditur.
- 2 Aduocatus utriusque partis diligenter inspicere debet madatum

adversarij, an sit sufficiens, quando per procuratorem litigauit aduersarius.

3 Si aduocatus viderit aliquem articulum probatum, debet eum signare in margine cum aliquo caractere.

4 Testium contrarietas, omnino vitanda est.

5 Fides minus testis supplet fidem alterius minus idonei.

6 Aduocatus debet restitutionem petere aduersus omisssam probationem, si pro tali personâ patrocini præstet cui restitutio competat.

7 Repulsa seu exceptiones sunt opponende intra sex dies connumerandos à die incriminationis publicationis partibus factæ repulsæ contra testes productos in prima instantia, qualiter, & quando possint opponi in causa appellationis, repulsæ in causa matrimoniali, contra testes primæ instantiæ obijciuntur in qualibet instantia.

8 Etiam si sit persona, quæ de iure restitui possit, nihilominus tamè non poterit restitui aduersus terminum, lapsum ad opponendas testibus repulsas concedi.

9 Iudex cui de inhabilitate testium constat, potest eos, absque partium petitione, ex officio repellere.

10 Quando inhabilitas testis respicit non solum odium eius, verum etiā fauorem partis, iudex non potest eum ex officio repellere.

11 Testium insaniam non sufficit ad uocatum generaliter allegare.

12 Pars porrigere debet libellum disputationis

- rationis, qui vulgo appellatur, Escripro de bien prouado.
- 13 Libellus disputationis qui vulgo dicitur, Escripro de bien prouado, concipitur sermone Hispano.
- 14 Si pars non habeat repulsa aduersus testes, non addit clausulam illam in libello, per quam exceptiones testibus obijcit.
- 15 Libellus disputationis sermone Hispano concipitur explicatur: & iure probantur singule eius clausule.
- 16 Contestes debet esse testes, vt admittantur.
- 17 Testis non debet de auditu deponere.
- 18 In antiquis factis fidem faciunt testes de auditu deponentes.
- 19 Testis de vana credulitate deponens non facit fidem.
- 20 Testis dictum non concludens, non facit fidem.
- 21 Testis debet reddere rationem suam, alias fidem non facit.
- 22 Repulsæ sunt testibus in specie obijciende cum protestatione, quod non obijciuntur animo eos iniuriandi.
- 23 Si repulsæ intra sex dies testibus oppositæ à iudice non admittantur, pars appellare potest.
- 24 ¶ 2. In criminibus læsa maiestatis diuina, & humana blasphemia & in causis summarijs non admittuntur testium repulsæ, præter quam repulsæ iniuriæ.
- 25 Adducens aliquem testem pro se, non potest eum contra se repellere.
- 27 Per solam testis productionem videtur testis approbatus à productente, quamuis eo non utatur.

- 28 Si noua repulsæ testibus superuenierit, potest pro se eos producens, contra se postea reprobare.
- 29 Dicta testium bene potest quis contra se reprobare, quamuis eosdem pro se antea produxerit.
- 30 Testes quibus probantur testium exceptiones, reprobari non possunt.
- 31 Infinitas est vitanda.
- 32 Ad probandas repulsas testium pars admitti non debet, nisi clapsis quindecim diebus post publicationem.
- 33 Iudex debet admittere partes ad exceptionem probationem.
- 34 ¶ 3. Sententia, per quam partes recipiuntur ad probandas repulsas testium, sermone Hispano composita.
- 36 Interrogatoriū super repulsis testium, sermone Hispano compositum.
- 37 Testes producti ad probandas repulsas testium iurare, & examina debent, sicut testes in negotio principali producti, & eorum publicatio fieri debet.
- 38 Repulsæ contra testes probantes repulsas testium causæ principalis, admitti non debent.
- 39 Repulsis testium planè probatis, iudex curare non debet de generali probatione facta super bonitate testium reprobarum, nisi specificè bonitas probaretur, & repulsæ excluderentur coarctando negatiuam loca & tempore.
- 40 Quilibet præsumitur bonus, nisi e contrarium probetur.
- 41 Testis de crimine emendatus, ad testificandum admittitur.

Capella Tolosana decisione 53. & Pala. Rubens in repe. cap. per vestras, §. 26. nu. 13. de donationib. inter virum & vxor. & Boerius in decis. 245. n. 7. (* Et de iure regio disponitur in d. l. 1. tit. 8. lib. 4. Compil. in finalibus verbis) Tamen si ex actis ipsius processus iudici constet de inhabilitate testium, iudex ipse ex officio poterit testes repellere, quamvis repulsæ à parte non fuerint oppositæ secundum Feli. & omnes in capi. intimaui. de testibus, & Ias. in repetitione Ladmonendi, nu. 14. ff. de iure iuran. Quod intellige verum esse, quando inhabilitas tellis concerneret solummodo odium eius, vt puta, quia infamis, ebrius, furiosus, vel alium similem defectum pateretur, secus esset quando inhabilitas concerneret non tam odium tellis, quam fauorem partis aduersæ obijcientis repulsas, vt quia inimicus familiaris, vel alium similem defectum haberet, tunc enim iudex ex officio non repellit illum, secundum Bald. in l. si quis testibus, num. 7. C. de testibus, & Anton. de Butr. in capi. bo-

nz. de electione, colum. 6. Insuper aduocatus aduertat, nõ sufficere repulsas testium in genere obijcere, vt putã diēdo, testē esse criminolum, infamen peritum, aut excommunicatum, sed requiritur, quod in specie exprimat, & declaret delictum & causam ex qua sequuta fuit infamia, vel excommunicatio, & in quo negotio falsum testimonium dixit, iuxta tñ in cap. presentium, vers. primo tamen, de testib. in 6. & tradunt communiter DD. secundum Decium in c. 1. n. 6. de exceptionibus, Boerium in decis. 321. Marantam, de ordine iudic. 6. p. actu 12. nu. 3. Expresse de iure Regio probatur in l. 2. tit. 8. lib. 4. Recop. vbi præscribitur, qualiter repulsæ testium sint obijciendæ. Et omnibus supradictis, & alijs per aduocatos partium consideratis, tunc vtraque pars porrigit libellum disputationis, seu allegationis super suis probationibus, quem libellum vulgo appellamus. Escripto de bien prouado, & erit formandus modo sequenti, mutatis mutandis

Escripto de bien prouado.

P Edro en la causa con Geronymo. Digo, que siendo visto por V.m. el presente proceso, hallarà mi intencion y demanda biē, y cumplidamente prouada con escripturas autenticas, y con mucho numero de testigos mayores de toda excepcion, y en particular prueuo, que Iuan me deuia cien ducados, que por el mes de Março proximo pasado deste presente año le empresté, y el se me obligò de me los boluer y pagar, como consta de lo que los testigos por mi presentados responden à la segunda pregunta de mi interrogatorio. Prueuo tambien como al principio del mes de Mayo proximo pasado deste presente año vino à mi el dicho Geronymo, y se me constituyó por deudor y pagador de los dichos cien ducados que me deuia el dicho Iuan, y dixo, que los queria pagar por el, y yo lo acepté, como consta de lo que los testigos por mi presentados responden à la tercera pregunta del dicho interrogatorio. Y así mismo prueuo, que el dicho Iuan demas de los cien ducados, me deuia otros dozientos ducados, por razon de yna heredad que le vendi, los quales le perdoné y remiti por cierto pacto y conueniencia, y me quedò deuiendo los cien ducados del dicho emprestiro, como declaran los testigos por mi presentados, respondiendo à la quarta, y quinta pregun-

gunta de mi interrogatorio. Otroſi prueuo, que pagué al dicho Geronymo los dozientos ducados que me empreſſo, y agora menos bien me pide por reconuencion, como conſta de lo que declaran mis teſtigos, reſpondiendo à la ſexta pregunta de mi interrogatorio. De lo qual conſta eſtar mi intencion, y demanda bien y cumplidamente prouada. A lo qual no obſta ni prejudica à lo que la parte contraria pretendio prouar, que no prouò: porque ſus teſtigos ſon varios y ſingulares, deponen de oydas, y vanas creencias, no concluyen, ni dan razon de ſus dichos, ſon parientes, criados, familiares, y panaguados, è intimos amigos del dicho aduerſo, y como tales no hazen fee, ni prueua, y aſi lo tacho, y contradigo. Y en particular no me daña, ni prejudica el dicho de fulano, porque es mi enemigo capital, por auer reñido conmigo por tal coſa, y me quiere mal de muerte, y ſe presume, que apañionadamente dixo contra mi ſu dicho: y aſi lo tacho, y contradigo, con juramento, y proteſtacion, que ante todas coſas hago, que la dicha tacha, ni las demas que puſiere contra los demas teſtigos, no las pongo con animo de injuriar à alguno dellos, ſino porque aſi cumple à mi juſticia. Tampoco me daña el dicho de fulano, porque ſe perjurò en tal cauſa, y por tal fue acuaſado, y dado por perjuro, y aſi le tacho, y contradigo: porque ſe presume auer dicho en eſta cauſa lo contrario de la verdad. Item no me daña el dicho de fulano, porque al tiempo que lo dixo eſtaua deſcomulgado de excomunion mayor por tal juez en tal cauſa, à pedimiento de fulano, y aſi lo tacho. Otroſi no me prejudica el dicho de fulano, por ſer infame, y que frequenta las tabernas, y ſe fuele y acostumbra à embriagar: y finalmente no me daña el dicho de fulano, porque es ſolo, y ſingular en ſu dicho, y por tal lo tacho, y contradigo. Y hallará V. merced, que los teſtigos por mi preſentados ſon fidedignos, y legales de mucha autoridad, fee, y credito, muy buenos Chriſtianos, temeroſos de Dios, y de ſus conciencias, perſonas graues, y honradas, y tales, que debaxo de juramento no diran, ni depondran lo contrario de la verdad. Porque pido à V. m. haga ſegun, y como en mi demás pedido tengo, ſobre que pido cumplimiento de juſticia, y el oficio de V. m. imploro, y las coſas proteſto, y pido ſer recebido à la prueua de tachas de los teſtigos cõtrarios, y abonos de los mios: y juro à Dios y à eſta Cruz † que las dichas tachas no pongo de malicia, ni por injuriar à alguno de los dichos teſtigos, &c.

Quando

Primæ partis Tomi I.

14 **Q**uando autem pars non habet aliquas repulsas contra personas testium, & eorum dicta in specie, tunc non ponitur supradicta clausula, per quam obijciuntur repulsas testibus, sed statim ponitur alia clausula, nempe. Y negando lo perjudicial cõ-

cluyo para sentencia diffinitiva, &c. De qua clausula dictum fuit sup. in septimo tempore, in libello publicationis actoris. Et si aliqua pars ex litigantibus iudicē suspectum habuerit, aliquando eum recusat in fine supradicti libelli, forma sequenti.

Otro si, hablando con el acatamiento devido, Digo, que para la determinacion desta causa tengo à V. merced por sospechofo, y à las demas justicias seglares desta ciudad, y à fulano, y à fulano Letrados, y por tales los recuso, y pido que V. merced se acompañe conforme à la ley, donde no, lo contrario haziendo, protesto la nulidad dello, y lo que en tal caso protestar me conuiene, y pidolo por testimonio, &c.

De qua recusatione erit resolendum infra in decimo tempore, ubi latius erit dicendum, sed si pars habuerit repulsas aduersus personas, & dicta ten-

stium, libellus erit concipiendus modo supradicto, cum prædicta protestatione, qui erit explicandus modo sequenti.

Expositio libelli de bien prouado.

15 **D**IXIMVS (Son varios, y singulares, &c.) Hæc repulsa, probatur, (* ex eo, quod testes debent esse contestes, ut admittantur, & fidem faciant) iuxta textum in capit. licet causam, & in capit. tam literis, & ibi omnes, extra, de testibus, & in l. ob carmen, §. finali, & l. qui falsa, ff. de testib. tradit Boer. in decis. 342. post Bart. in l. eos, ff. ad l. Cornel. de fals. & Bald. in l. testium, C. de testib.

16 Diximus (Deponen de oydas, &c.) Et hæc repulsa probatur in l. testium, & ibi gloss. C. de testibus, in capit. am litens, cap. licet exquadam, de testib. & in l. 28. tit. 16. p. 3. ubi dicitur, quod testis deponere debet de visu, & de alijs, quæ in eius præsentia facta sunt, & quæ aliquo sensu corporeo percepit, ut tradit Maranta de ordine iudiciorum, 6. parte, ad. 6. à nume. 9. & act. 12. numer. 3. in factis autem anti-

18 quis testis de auditu fidem facit, secundum glossam in l. arbitre, ff. de probationibus, quam ibi testatur communiter receptam Floria. num. 5. Deci. consil. 143. num. 5. 1. part. & in consilio 221. numero 8. Alex. consil. 116. num. 8. volu. 5. & probatur in l. 29. titulo 16. partita 3. & ibi notat Gregor. Lupus. Et ad hanc causam rediguntur plures alij, quos congerit Speculator tit. de

teste, §. 1. numer. 54. secundum Gregor. Lupus dicta l. 29. in gloss. 3. Quod tamen intellige verum, si fama, & alia adimicula concurrant cum testibus deponentibus de auditu, ut probatur in cap. cum causam, de probat. & firmant Host. & Ioann. And. dicto cap. licet cum causam, ubi hæc testatur communem opinionem Aret. colum. 3. sequitur Gregor. Lup. in d. l. 29. in gloss. 2. & ibi iste intellectus probatur. Molinus tamē in consuetud. Parisiensib. titulo 1. §. 5. num. 63. hanc communem interpretationem admittit, quando solummodo agitur de probando aliquid, cuius in iurij memoria hominum non est, in contrarium: tunc testimonium de auditu, cum alijs adimiculis admittendum erit: non sic quando ageretur de probando aliquo actu minus antiquo: bene verum est, quod testis de auditu facit alionalem præsumptionem, secundum Archidiaconum in c. hoc videtur, 22. q. 1. colum. 1. sequitur Alex. consil. 77. volu. 1. n. 4. & Gregor. Lup. in l. 28. tit. 16. p. 1. glo. 1.

19 Diximus (Y vanas creencias, &c.) Et hæc repulsa probatur in tertio loco de præsumptionib. de qua erit videndi Pan. Areti. & Feli. in c. quoties, de testibus, l. 1. in Rubric. ff. de iure iur. Bossius, tract. cau-

facum

farum erim in e.de oppositionibus cōtra
testes nu. 12. & Vilius lib. 1. c. commu. opi-
nions. 372. quod est verum, nisi depones
de credulitate cōcludentem rationem red-
dis, quia tunc bene probat, vt in l. 1. §. 1. ff.
de ventre in specie l. iteris, de præsump. tra-
dit Anton. de Butr. d. c. quoties, col. pen.
Et hinc est quod licet testis de credulita-
te ad probandum in nocetiam alicuius, vt
resoluit Decii, consil. 469. nu. 8. part. 4. cō-
siliū tamen verum est si rationem cōclu-
dentem reddat ex Alex. consil. 76. in fin. &
consil. 109. num. 8. volum. 1.

20 Diximus (No concluyen, &c.) Et hæc
repulsa probatur in præsentia, & ibi
Felin. n. 13. & Aug. Bero. n. 13. extra, de
probat.

21 Diximus (Ni dan razón de sus dichos,
&c.) Hæc repulsa probatur in cap. cū cau-
sam, & ibi glos. verbo. De causis, extra, de
testibus, & in cap. sicut, de resudiis, & in l.
26. & 28. tit. 16. par. 3. & tradit late Fel. in
dicto cap. sicut, & in d. c. eum causam.

22 Diximus (Y en particular no medaña,
&c.) De his repulis specialiter oppositis,
erit videndus, locus tit. 16. p. 3. & ibi Gre-
gor. Lup. & apud Lusitanos tit. 44. lib. 3. & Si-
mancas de catholicis institutionibus, sub
tit. 84. de testibus, nu. 76. quæ repulsa in
specie opponenda sunt cum iuramento,
& protestatione, quod non animo testi-
bus iniuriam inferendi illas opponit, vt in
prædicto libello diximus, ibi: Con jura-
mento y protestacion, que ante todas co-
sas hago, &c. & ita tradit Socinus in con-
sil. 118. col. 3. & 4. vol. 1. & Maranta de or-
di. iudi. 6. part. act. 13. n. 3. & 13. nam licet
obijciens repulsam criminis, vel infamiae,
testis & non probans, actione iniuriarum
non teneatur, secundum Bald. & Angel.
in l. fin. ff. quod quisque iuris, & ibi Za-
chum testio. l. n. 5. Didacum Perez in l. 1.
titulo 4. lib. 3. Ordinamēti, col. 939. vers.
tertio nam tantum plures alij relati, atque
recepti à Felino in cap. 1. num. 18. de ex-
ceptio. & Didic. Perez vbi supra, colum.
938. cōtrariū tenent, ac ideo optima cau-
tela erit, quod repulsa semper obijcian-
tur cum prædicto iuramento, & protesta-
tione, secundum Bald. & Dida. Perez vbi
sup. colum. 943. præsertim quādo crimē
obiectum pertinet sic ad repellendum
testem, quo casu prædicta protestatio re-
leuat protestantem, secundum Iulium
Clarum, lib. 5. sententia, §. iniuriarum.
num. 3.

23 Aduertendum erit, quod repulsa te-
stium in omnibus causis sunt admittenda:
à iudice, si intra terminum sex dierum
opposita fuerint: nam licet repulsa sit o-
diofa, & restringenda, vt resoluit Mara-
nta vbi supra in loco proxime citato, nu. 7.
tamen regulariter est permilla, secundum
eundem Marantam in dicto loco, num. 16.
ac ideo pars obijciens appellare poterit à
denegatione admissionis, iuxta textum
sic communiter intellectum in capitulo
ex parte, 7. extra, de testibus. In causis ta-
men hæresis, læsæ Maiestatis humanæ,
blasphemiar, & in causis summaris, repul-
sa testium non admittuntur, vt cum plu-
ribus resoluit Maranta de ordine iudicio-
rum. 6. par. 13. act. 1. num. 16. & Aules in
c. prætorum, cap. 25. glo. 1. num. 3. & de
isto articulo in causa hæresis erit dicen-
dum, vt resoluit Simancas de instit. Ca-
tholicis, tit. 54. de testibus, n. 8. Vt vero in
his causis exceptis repulsa inimicitiae ca-
pitales bene admittitur, iuxta tex. in capit.
per tuas de simonia, & notat Bart. in l. in
quæstionibus, ff. ad l. Iulian. Maiestatis,
Thom. Grammaticus consil. 5. num. 12.

25 Foler. in præct. crimin. 2. p. 2. partis in Ru-
bric. concedatur repulsa, num. 4. Circa su-
pradicta aduerte, quod producentes tellem
pro se, non poterit illud reprobare, nec
aliqua repulsam eidem obijcere: nam per
productionem visus est illum approbasse.
Ideo volens postmodum repulsam oppo-
nere aduersus eum, audiendus non erit tã
quam sibi cōtrarius, iuxta tex. & ibi Bald.
in l. si quis testibus, C. de testibus, & text.
in capit. de testibus, & ibi Panorm. & Fel-
lin. extra, de testibus, & communiter om-
nes ex Maranta de ordine iudiciorum, 6.
part. 13. num. 10. probat l. 3. tit. 16. par.
3. & notat Rojas in singul. 199. Quod ve-
rum est, etsi testis ille postea contra eundē
producentem per aliam personam produ-
catur, secundum Ioannem Andr. in addi-
tionibus ad Speculariorem, in tit. de teste,
§. sepe, versic. quid si produxit. Et per so-
lam productionem testis videtur appro-
batus à producente, quāvis postea tō non
vtatur, vt tenet Felin. in cap. præsentium,
col. 3. versic. habet locum extra, de testib.
& Ioan. Andr. vbi sup. Quam tamen re-
solutionem intellige veram esse, nisi post
productionem oriatur noua causa, nām
tunc reprobari poterit, iuxta textum in
dicta l. si quis testibus. Rursus intellige,
prædictam resolutionem veram esse quo

ad repulsas contra personas testium: ceterum quoad repulsas depositionum testium
 29 producentes bene poterit testes à se produ-
 ctos reprobare quoad eorum dicta, nempe
 probando illos falsum dicere, secundum
 30 Panor. in d. c. præsentium, col. 3. & 4. &
 Marantam ybi sup. n. 1. Tandem aduer-
 te testes quibus probantur repulsæ testium
 31 reprobati non posse, nec aduersus eos re-
 pulsas obijci, nam esset procedere in infi-
 nitum, prout probat tex. in c. licet, 3. ex-
 tra, de testibus, & ibi Panorm. & Felin.
 plures limitationes ponentes, & idem fir-
 mat Ioannes Monach. c. præsentium, de
 32 test. in 6. explicat Aretinus, & Decius in
 d. cap. licet, 3. & est tex. in cap. 2. de testib.
 in 6. Adverte denique, quod de iure Re-
 gio pars obijciens repulsas contra testes

non est admittenda ad earum probatio-
 nem, nisi elapsis quindecim diebus post fa-
 ctam publicationem, etiam quando testi-
 tatio in integrum aduersus omisam proba-
 tionem per aliquam personam privile-
 giatam petita fuerit iuxta tex. in l. 3. tit. 8.
 lib. 4. recopil.
 33 Oppositis repulsis contra personas, seu
 attestations testium, si iudici visum fuerit
 eas legitimas esse, & admittendas, tunc de-
 bet partes recipere ad repulsarum proba-
 tionem, assignando terminum perempto-
 rium, qui terminus excedere non debet
 dimidietatem termini præfixi in nego-
 tio principali, iuxta d. l. 3. tit. 8. lib. 4. recopil.
 & sententiam interlocutoriam proferret
 modo sequenti.

Sentencia per quam partes recipiunt ad repulsarum probationem.

35 **E**N Salamanca à veynte y quatro dias del mes de Deziembre
 de 1581. años, el señor Alcalde mayor auiendo visto lo pedido
 y alegado por parte de Pedro, sobre las tachas que puso con-
 tra los testigos en esta causa presentados por parte de Geronymo, di-
 xo, que deuia de recibir y recibio las dichas partes à prueua de las ta-
 chas, y abonos de sus testigos: y para ello le daua y assignaua, y dio y
 assignò la mitad del termino prouatorio q̄ en este pleyto en la causa
 principal le fue dado, que son tantos dias, ansí pronuncio y mando
 por su sentencia, restigos, fulano, y fulano.

Hæc sententia intimatur per tabellio-
 nem vtrique parti, & tunc qualibet pars
 porrigit suos articulos: pars opponens re-
 pulsas producit articulos super eisdem re-

pulsis, & super fide, & bonitate suorum tes-
 tium, pars vero aduersa producit articu-
 los super integritate, & fide suorum testium
 modo & forma sequenti.

Interrogatorio de tachas de testigos.

36 **P** Reguntas por parte de Pedro sobre las tachas de los testigos pre-
 sentados por parte de Geronymo, y sobre el abono de sus testi-
 gos, &c.

1 Primeramente sean preguntados los testigos por el conocimien-
 to de las partes litigantes, y si conocen à fulano, y fulano, testigos en
 esta causa presentados por parte de Geronymo, y à fulano y à fulano
 testigos presentados en esta causa por parte del dicho Pedro, y si tie-
 nen noticia desta causa, &c.

ijlten

ij Iten si saben, que fulano testigo presentado por parte del dicho Geronymo es enemigo capital del dicho Pedro, y lo era antes, y al tiempo que dixo su dicho en esta causa, por auerle dado el dicho Pedro vn bofeton. yansi le quiere mal de muerte, y se presume que dira su dicho en esta causa apasionadamente contra el dicho Pedro, &c.

iiij Iten si saben, que fulano testigo presentado por parte del dicho Geronymo contra el dicho Pedro, antes y al tiempo que dixo su dicho en esta causa auia sido perjuro, y jurò falso en tal causa, por lo qual tal juez le sentenciò aquitar los dientes, y à cien açotes, y es publico y notorio, &c.

Et ita de singulis repulsis erit articulandum.

iiij Iten si saben, que fulano y fulano testigos presentados por parte del dicho Pedro, antes, y al tiempo que dixeron sus dichos eran hombres honrados buenos Christianos, temerosos de Dios, y de sus conciencias, e hijosdalgo, y tales que debaxo de juramento no dirian, ni depondrian esta causa, ni en otra lo contrario de la verdad, y ansi es publico y notorio, &c.

v Iten si saben, que todo lo susodicho es la verdad, publico y notorio, publica voz y fama, y comun opinion, &c.

Reus etiam producit suos articulos su per fidelitate, & integritate suorum testium, & super repulsis testium actoris forma supradicta, mutatis mutandis, & testes qui producantur, iurant, & examinantur prout in negotio principali dictum fuit, & fit etiam publicatio eorum testium elapso termino probatorio, concesso ad faciendam probationem repulsarum, prout supra dictum fuit in negotio principali, non tamen admittuntur repulsæ contra testes, quibus repulsæ testium fuerunt probatæ, ut supra diximus. Et est aduertendum, quod si repulsæ testium fuerint plenè probatæ, iudex curare non debet de generali probatione facta super bonitate testium partis aduersæ, idest, de la pro-uança de abonos hecha en fauor de los testigos tachados, &c. nem potest ei dici de bono opere, non te disapidamus. Licet enim quislibet in dubio bonus presumatur, ut in c. fin. de præsumptionib. tamen quando expresse probatus fuerit malus: huic probationi standum erit, nisi ei in specie bonitas, & legalitas eius concludenter probaretur, & repulsæ excluderetur, coarctando negatiuum loco & tempore, iuxta glo.

receptam in capit. bonæ, l. de electione, & tradunt Doctores in capit. quoniam contra de probationibus, vel nisi probaretur testem iam diu de crimine emendatum fuisse, iuxta textum glossæ. & Doctores in capit. testimonium, & in cap. nuper, de testib.

Elapso termino probatorio super repulsis testium, si quæ fuerint, concesso, & publicatione facta, tunc iudex poterit adhibere diligentiam, quam supra diximus in octauo tempore, num. 164. nempe de interrogando partes, an aliquid amplius facere velint, si antea eam non exhibuerat. Quo facto, aliqua ex partibus litigantibus, vel utraque comparet coram iudice, petendo, quod causa pro conclusa habeatur ad sententiam diffinitiuam. Quam conclusionem factam esse iudex interloquitur per actum in scriptis, & eam facere potest, inuita vna ex partibus, vel ambabus inuitis, secundum Institutionem admonendi, numero 46. ff. de iure iurando, Alexandrum Sciacum in practica iudiciali, capit. 21. numer. 271. Ideo opportunè videndum erit de decimo Tempore.

Ex

Ex decimo Tempore.

SUMMARIA.

- 1 **C**ausa conclusio est renunciatio omnium probationū, & defensionū, per quam partes dicunt, se nolle amplius probare.
- 2 Hodie causa conclusio est de substantia processus, & iudex eā facere potest una parte, vel ambabus inuitis.
- 3 Causa terminis omnibus transactis pro conclusa habetur.
- 4 Petitio conclusionis ad diffinitiuā sermone Hispano composita.
- 5 Iudex facit cōclusionem causæ per sententiam interlocutoriam.
- 6 Viraque pars post causæ conclusionem citari debet, ut cōpareat ad sententiā diffinitiuam proferendam.
- 7 Sentētia qua iudex causam pro cōclusa pronūciat sermone Hispano concepta.
- 8 Post causæ conclusionem potest ali quid de iure allegari.
- 9 Copia allegationis in iure pro una parte factæ, alteri dari nō debet, nisi in actis processus redigatur in scriptis.
- 10 Post causæ cōclusionem potest petire restitutio.
- 11 Post causæ conclusionē potest de ferri iuramentū in defectū probationis, dummodo ante conclusionē sit petitiū, & nonnulla de isto iuramento traduntur remissiuē.
- 12 Concessio admittitur etiam post conclusionem causæ.

- 13 Cōfessio nō est propriè probatio, & quæ cōfessio admittatur, & aditur.
- 14 Post causæ conclusionem admittitur probatio per euidentiam rei, & aspectum loci.
- 15 Probatio per facti euidentia omnem probationem excellit.
- 16 Ad rei veritatem indagandam, etiam post causæ conclusionem iudex inquirere potest, & probatio nes admittit: quia iudiciniū quā concluditur, & hanc interlocutoriam reuocare potest.
- 17 Omnis probatio ad rei defensionē in causis criminalibus, etiam post causæ cōclusionem admitti debet.
- 18 Partes post causæ conclusionem iudices frequenter recusant.
- 19 Recusatio iudicis ante litem contestationem fieri iure commune debet.
- 20 Regio iure quandocunque iudex recusari, potest, dummodo sentētia non fuerit citata.
- 21 Iure Canonico causa recusationis exprimi debet.
- 22 Regio & civilis iure recusationis causa inferri non debet, nisi quādo totū consistoriū, vel omnes literati ciuitatis, vel vniuersitatis recusarentur.
- 23 In recusatione auditoris Regis, vel Præsidis requiritur causa legitima.
- 24 Recusatio faciēda est in scriptis.
- 25 Iure canonico iudex ut suspectus recusatus desinit esse in ea causā iudex
- 26 Iure civili & regio si iudex suspectus dicatur, iudicare potest cū adiuncto.
- 27 Si iudex recusatus & socii discrepent, ad superiorem recurrentū est.

28 Socius debet assumi à iudice recusato, expensis cum recusantis.

29 Iudex recusatus, & adiunctus iurare debent se iustitiam administraturos, & seruaturos.

30 Recusatio generalis omnium iudicum licetatorum non debet admitti.

31 Libellus recusationis iudicis sermone Hispano compositus.

32 Si pars iudicem recusans non deposuerit expensas, iudex pro recusato non est habendus.

Decimum Tempus, De conclusione in causa ad sententiā diffinitiuam.

CONCLUSIO in causa est renuntiatio omnium probationum, & defensionum, per quam partes dicunt se nolle amplius quicquid qua probare, secundum glossam in c. significauerunt, 36. verbo, liquere, de testibus, & in cap. cum dilectus, verbo, Conclusum, extra, de fide instrumenti, & glo. in Auth. de testibus, §. quia vero, verbo, Concluserint, collat. 7. Maran. de ord. iud. 6. par. 1. §. actu, nu. 1. & Matien. in Dialog. Relat. 3. p. c. 53. nu. 1. & Octavianum Vellum in Romanae Aulæ actione, libr. 4. cap. 4. de dolo, & contu. nu. 7. & 25. & Menoch. lib. 1. de arbitrariis, quest. 35. numer. 7. dicentem regulariter in omnibus causis necessariam esse conclusionem in causa, & in foro Ecclesiastico esse de substantia iudicii, ibi.

dem, numer. 8. cum Felino in dicto cap. cum dilectus, numer. 33. & cum alijs Doctoribus resoluunt, & decem causas connumerant in quibus non concluditur, & eandem conclusionem in causa explicat Didac. Perez in l. 6. titulo 2. libro 3. Ordinem. colu. mihi 116. vbi in columna sequenti resoluit hanc causam conclusionem attento iure Regio esse de substantia processus, si à parte petatur, iuxta ea quae supra resoluius in octauo Tempore circa publicationem testium. Mihi autem videtur attento iure Regio de substantia processus esse, & si à parte non petatur, per text. in l. 1. titulo 7. libro 4. Recopilat. ibi, Concluso el pleyto, &c. iuncta l. 9. tit. 6. libr. 4. Recopilat. vbi dicitur, quod causa habeatur pro conclusa quamuis à parte non petatur, & postquam hæc scripsi inueni Matienzum in dicto cap. 53. Ita tenentem, Iudex enim ad instantiam partium, vel vnius, tantum facit conclusionem in causa interloquendo, & etiam eam facere potest inuita altera ex partibus, vel ambabus iniunctis, secundum Isid. l. admonendi, num. 46. ff. de iure iur. & Panorm. in capitulo pastoralis, colu. 2. de causa possess. & proprietat. & quæ forma hodie sit obseruanda in hac conclusione facienda præteribitur à l. 10. tit. 6. libro 4. Recopilat. & plura concernentia hanc conclusionem congerit Speculator in titulo de renunt. & conclu. & Maranta de ordin. iud. in 6. par. actu 15. Lancel. in tractat. de prætoribus, libr. 1. §. 2. capitulo 9. A sinus in sua praxi, §. 23. pagi. 319. Didacus Perez & Matienzo vbi supra, ac ideo facta publicatione testium, transactoque termino eius, elapsisque alijs omnibus terminis probatorijs, aliqua pars ex litigantibus comparet coram iudice, petendo, quod causam habeat pro conclusa ad diffinitiuam, quæ petitio concipitur modo sequenti.

Petitio conclusionis ad diffinitiuam.

4 P Edro, en la causa con Geronymo. Digo, q el termino probatorio de la publicacion de testigos, y los demas terminos probatorios en esta causa dados, son passados. A V.m. pido aya esta causa por conclusa para difinitiuam, sobre que pido justicia, &c.

Tunc iudex præcipit copiam prædictæ petitionis parti aduersæ exhiberi, & quod ad primam audientiam respondeat: deinde professententiam interlocutoriā, qua pronuntiat causam pro conclusa ad diffinitiuā, & in eadē sententiā iubet, quod utraq; pars citetur, vt ad primam audientiam cōpareat ad audiendam sententiam diffinitiuā, & deinde ad aliam quamlibet diem non feriatam. Quæ citatio peremptoria debet esse in causis ordinarijs, vt firmat gloss. in Clem. sæpè, verbo, Non peremptoriè, de verborum significatione, & probatur in capitul. consuluit, &

ibi Panorm. & Imol. vbi Felin. numer. 8. ponit vndecim limitationes, & plures alias congerit Anton. Niconius in concord. gloss. cōcordatā 52. col. 2. & ad idē est text. in l. 5. & l. 1. tit. 12. part. 3. Quia sententia diffinitiuā lata absque citatione est nulla, vt l. 1. §. item cum est dicto, ff. quæ sententiæ sine appel. rescind. l. fin. iuncta gloss. C. de ll. & ibi Bald. & Decius in consilio 603. nu. 11. & 12. volu. 2. & Top. Matienzo in dialog. 3. part. cap. 44. numer. 4. qui optime loquitur de hac re. Et prædicta sententia interlocutoria concipitur, forma sequenti.

Sentencia.

EN Salamanca, à tantos dias del mes, y año, el dicho señor Alcalde mayor, auiendo visto el pedimiento de conclusion (secho por el dicho Pedro) y que auia sido notificado al dicho Geronymo, y no dezia contra el cosa alguna, y que el termino de la publicacion, y los de mas terminos de prouea en esta causa concedidos, eran pallados. Dixo, que auia, y huuò el pleyto por concluso para difinitiuā, y mandaua, y mandò citar à las partes, paraver, y oyr sentencia à la primera audiencia: y para cada dia que feriado no fuesse, y les assignò los estrados de la Audiencia para ello. Testigos fulano, y fulano.

Quæ sententia vtrique parti intimatur per abbationem, & post eam amplius partes nō poterūt aliquid proponere, & allegare, cū per eam cōfessetur renūtiatum omnibus probationibus: poterunt tamen in iure allegare, secundum Bald. in Auth. Iuuenius, C. de iudi. Et copia huius allegationis exhibenda non est parti aduersæ cum talis allegatio fiat ad meram iudicis instructionem, secundum Innoc. in cap. per tuas, de testibus, & Alex. in d. Authen. iuuenius, & Matth. de Afflict. in constitut. Neapol. column. 1. 1. et si Ias. in l. 1. apud quem, C. de edē. col. 2. & in l. 1. §. edenda, ff. de edendo, contrarium tenet: Cuius opinio procedere poterit quando ei, qui producit allegationem iuris, facit scribi præsentationem, & illam in actis registrari in modum actuum processus, ita intelligit Maranta de ordine iudiciorum, 10. actū, 6. p. n. 70. (* Hanc eadē interpretationem probant Dec. n. 20. Curt. l. uni. n. 8. & Bolognetus n. 28. in l. 1. C. de edē. hoc tamen in re inueni, Menochium lib. 2. de arbitrarijs, centur. 2. casu 175. qua

tuor opiniones referent, & se inclinantem in eam opinionem, quæ habet hoc relinquendum esse iudicis arbitrio: apud nos nunquam vidi copiam allegationis iuris ediducario, nisi quando in actis esset redacta, insuper post conclusionem restitutio in integrum per minores 25. annis, & alias personas priuilegiatas peti potest, secundum Panorm. & reliquos Doctores, in cap. auditis, de integ. restitu. quod de iure Regio procedit, dummodo nō sint elapsi quindecim dies post publicationem, testium factam, iuxta text. in l. 3. tit. 8. libr. 4. Recopil. Rursus post conclusionem potest deferri iuramentum in supplementum probationis, dummodo ante conclusionem petitus sit, secundum Ias. in repetitionē l. admonendi, col. 154. ff. de iure iur. & Marant. de ord. iudicio. 6. p. actū 9. num. 3. & 10. vbi n. 4. inquit, quod requiruntur sex copiativæ, ad hoc, vt sit locus delationi iuramenti suppletorii, & de illa dilatione iuramenti, quæ in foro multum frequentatur, loquitur text. in dista l. admonendi, & in l. in bonæ fidei, C. de rebus

rebus creditis, & ibi late, & eleganter tradit Bald. & decisio Pedemontana, 10. n. 2. & regulariter hoc iuramentum in supplementum probationis admittitur, ut probatur in dictis iuribus, & in l. 2. tit. 1. par. 3. & ibi optime Greg. Lup. in gloss. verbo, Vn telibus, &c. sunt tamen plures casus in quibus non est locus delationi huius iuramenti, quos congerunt Curtius Senior, & Ias. in Repet. dictal. admonendi, Socin. in regul. 204. Lancelotus, Corrad. in pract. Tract. de pratore, lib. 1. c. 19. §. 2. n. 5. & Greg. Lup. vbi supra. Debetque huius iuramenti delatio à parte peti, nec iudex ex officio potest deferre secundum Bart. & communiter omnes in dictal. admonendi, & Iasibi, num. 273. de iure tamè regio, per d. l. 2. tit. 1. p. 3. etiam ex officio iudex potest deferre, ut contra Bart. probat Panorm. aduertit Greg. Lup. in d. l. 2. gloss. verbo. Et iudex non passim, nec ex abrupto, sed præcedente causæ cognitione debet deferre, cum in pluribus casibus non sit locus delationi, ut colligitur ex glossa in dictal. in bonæ fidei, & formam, quæ à parte debet peti, & à iudice concedi præscribit Bald. in l. 2. ff. de testibus, & in dictal. in bonæ fidei, & Alexandr. Statutic in pract. iud. capitul. 20. à numer. 3. quo in loco plura cumulat, quem omnino vide, quando casus occurrerit: tractat etiam Maranta de ordine iudic. 6. part. act. 9. à numero. 1. Item probatio per confessionem partis aduersæ, post conclusionem admittitur, secundum

12 Bald. & Paul in Rubric. C. de probationib. nam cum confessio non sit probatio,

13 sed probationis elucatio, secundum Ioan. And. Anton. Panorm. & Imol. in Rubr. extra, de probat. & plures alios quos refert Hippolyt. de Marfil. in Rubric. C. de probat. numero 71. vbi à numer. 67. cum plurib. sequentib. disputat istum articulum, non confessio sit probatio? & magis se inclinat probationem proprie non esse, ac ideo post renuntiationem probationum per conclusionem admittitur confessio, ut habetur in capit. cum Ioannes, de fide instr. & tenet Marfil. vbi supra num. 73. & decisio Pedemontana, 10. n. 3. sed quidquid sit, in actis iudicialibus confessio attenditur tanquam probatio, secundum Alexandr. Statutic. in pract. iu-

dic. capitulo decimono, numero quarto. Aduertendum tamè est, quod non quilibet confessio ad effectum probationis est attendenda, sed illa duntaxat quæ habet requisita necessaria de iure, secundum Marfil. & Statutic. vbi supra, qui Marfil. requisita ibi congerit à numero. 77. & eadem transcribit Statutic. vbi supra, à numero. 7. & uterque plura in dictis locis de confessione cumulat, ad quos erit recurendum quando casus occurrerit. Admittitur etiam probatio per euidenciam rei,

14 & aspectum loci: nam talis probatio omnem probationem excedit, & superat, secundum Bald. in l. cõtra negem, in fin. C. ad l. Aquiliam, & Bald. in l. si quis testibus (* quæ probatio erit faciendi expensis). Denique post prædictam conclusionem ad indagandam veritatem iudex

15 potest inquirere, & probationes admittere, secundum Imola & Felin. in capitul. cum Ioan. de fide instrumentorum, Panorm. in cap. cum dilectus, de fide instr. seq. Decius num. 2. & Mantua. n. 8. in c. 1. de except. & Alex. in l. 4. §. hoc autem iudicium, col. 4. ff. de damno infect. & Speculator in titul. de renuntiatione, & conclusionem, nu. 3. quia iudici nunquam concluditur, & semper eius officium viget post hanc conclusionem, secundum Angel. consilio 343. & hanc conclusionem reuocare potest, cum sit interlocutoria, iuxta tex. l. quod iussit, ff. de re iud. & ibi Ripa, firmat Ias. l. cum procurator, §. si domus, ff. de noui oper. Præsertim in causis summarijs, ut notat glo. in Clemens. super verbo, interrogabitur, de verborum significatione, & Panorm. in d. cap. cum Ioan. & etiam in causis criminalibus ad defensionem Rei omnis probatio admittitur, ut docet Bart. in l. diuis fratres, ff. de poenis, & in l. 1. §. fin. de quæstion. & nos dicimus infra in 5. par. huius. 1. Tomi. §. 10. c. 3. n. 3. (* Et iudex ex officio, & non ad instantiam partis potest testes alios recipere ad offensam, & punitionem rei, ut resoluitur infra, in 5. parte. c. 3. §. 10. num. 3.) Et hinc est quod publicatis attestationibus iudex ex officio potest querere à teste interpretationem sui testimonij, & iterum illum examinari, si confuse dixerat, ut docet glo. in cap. in præsentia, verbo, Dubiū de probat. non tamen dicitur iudex iniuste facere, si iterum testem non examinet, & interroget, nec eo prætextu poterit ab eo appellari, secundum communem

opinionem teste Artino in capicu. cum
tempore de testibus post Panorm. ibi. Sed
verius nulli videtur iudicem tali causa tel-
leri ad iterum examinandum, & inter-
rogandum testem, & quare suggerente, pos-
set eo pretextu ab eo appellari, si non
fecerit secundum Cardin. in cap. per tuas
m. receptum à Felino, ibi. no. 5. de testi-
bus appol. in l. 1. §. si quid viro, ff. de quæ-
stio. num. 34. ubi. ubi. ubi. ubi.

13. Frequenter contingit, quod postquam co-
clusum est ad diffiniendum, partes litigan-
tes recusant iudices: quare recusatio licet
de iure communi ante litem contestationem
non proponenda esset, ut in l. apertissimi,
C. de iudicijs, & in l. apertissimi, C. de iudicijs,
extra, de appellationibus, & glo. recepta
communiter, capit. pastoralis, verbo, pro-
testata, extra, de exceptionibus, & tradit

19. Cōuar. in practicis quæstionibus, cap. 26.
tit. 2. tamen de iure regio in quacunque
parte litem post conclusionem in causa, quini-
mo postquam sententia fuerit scripta, &
à iudice subscripta, traditque tabellioni,
ut pronuntietur, ante tamen eius pronun-
tiationem, recusatio iudicis fieri potest, &
admitti debet, ut eruditè resoluit. Cō-
uar. vbi supra, nu. 3. Et quid in isto articulo
observandum sit in reculatione Auditoris
regni, disponit l. 1. & 4. cum sequent.
tit. 10. lib. 2. Recop. Cetera quam recusatio
nem inferiorum aduertendum erit, quod
licet de iure canonico causa legitima re-
cusationis exprimi debeat, iuxta text. in
cap. secundo requirit, §. 1. & ibi glo. & in
capitulum specialis, & ibi glo. verbo, Cō-
uar. extra, de appellationibus, tamen de
iure civili, & regio non requiritur tan-
te expressio: ut cum communi resoluit

20. Cōuar. vbi supra in practicis quæstionibus
cap. 26. numero 10. sed sufficit quod in
libello reculationis recusans cum iura-
mento dicat, reculationem calumniosè
non proponere, secundum glossam in dist.
lapertissimi, verbo, Recusare, & glossa
in l. quia potest, verbo. Nec illud, si ad
Tabellianum communiter receptam ex
Cōuarr. vbi supra, numero. 10. & de
iure regio probatur in l. 1. tit. 16. lib. 4.
Recop. Quod iuramentum prestandum
erit, etiam à parte adversa non petatur, & ita
praxis observat, ut testatur Greg. Lup. in
l. 22. tit. 4. p. 3. in glo. 3. Aud. in c. pretoribus
21. p. 23. n. 13. Did. Perez in l. 1. tit. 5. lib. 3.
Ordin. cap. mihi 972. quamvis d. lex 22.
tit. 4. p. 3. disponat hoc iuramentum pre-

standum esse, quando ab adversario, vel à
iudice petatur, & quidquid cōtendat. Ca-
rolus Ruinus consil. 6. lib. 4. num. 5. & 6. ta-
mē de iure regio in reculatione prefidii,
vel Auditoris Regis expressio causæ legi-
timæ requiritur, ut disponitur in l. 1. & 2.
cum sequentibus, lib. 2. tit. 10. Recop. Si
militer etiam quando coram iudicibus re-
cusatur tota ciuitas, vel universitas, vel co-
lloquium decurionum, tunc etiam requi-
ritur expressio istius causæ suspicionis,
nec solum iuramentum sufficit, quod in
ista causa interueniente, recusatio admitti-
tur, ut resoluitur communiter omnes ex
Patrio in h. 12. Decretis, l. 1. nu. 6. Ripa
nu. 40. Alciato num. 17. Beronius n. 19. &
Mantua numer. 18. c. 1. de iudicijs alioquin
sine iusta causa suspicionis recusatio ge-
neralis, ut puta omnium literatorum vni-
uersitatis, vel ciuitatis, vel omnium decu-
rionum colloquii, æquum in fraudem fa-
cta est reiicienda, secundum Bald. in l. hoc
modo, ff. de cond. & demōstr. Rebuffum,
tract. de recus. artic. 9. glo. vicia. nu. 46.
& Auend. demandatis princip. ex sequen-
dis, p. c. 23. in 3. in fin. & quod tunc non
sufficiat iuramentum recusationis calumniosam
non esse, sed necessarium sit aliquid aliud, &
probabilem causam suspicionis, hoc et Ri-
pa, vbi supra, in tali causa huiusmodi, glo. in
dist. 1. quia poterat. Et sic etiam erit limi-
tanda dist. 1. tit. 16. lib. 4. Recop. in l. 1.

23. Aduerte etiam, prædictam recusationem
in scriptis ponendam esse, secundum glossam in
c. quoniam contra, verbo, Recusationes,
de probationibus, & resoluit Auend. vbi
supra, n. 12. & Die. Perez in l. 5. tit. 5. lib.
3. Ordinar. col. mihi 954. et alio modo, l. 1.
24. Aduerte etiam, quod licet huiusmodi
recusatio de iure canonico remoueat iudi-
cem ordinarium suspectum in totum à
cognitione causæ, tamen de iure civili &
regio index recusatus non remouetur in
totum à cognitione causæ, sed assumit se-
cum socium probum, & candidum vi-
rum, iuxta text. in Authet. Si vero, C. de
iudicijs, ita communiter intellegendum, se-
cundum Cōuar. vbi supra, numero. 1. proba-
tur in l. 22. tit. 4. p. 3. & ita in causis ciui-
libus nouissime dispositum est, præ text.
in l. 1. tit. 16. lib. 4. Recop. (¶ Præterquam
in aliquibus casibus in quibus index ordina-
rius potest in totum recusari quorū aliquos
congerit Greg. Lupus in l. 22. tit. 4. part. 3.
glo. fin.) Et qualis debet esse iste socius
assumptus à iudice recusato optime ex-
plicat

- 26 plicat Auend. vbi suprâ, nu. 14. resoluens, quod si in iudicando discordent, ad eundem erit superior, in causis vero criminalibus aliter iudex recusatus associari debet, vt suo loco dicemus. Quibus omnibus adde, quod socius assumendus à iudice recusato in causis civilibus debet assumi expensis proponentis recusationem, & iudex recusatus ad hoc poterit eum compellere per captionem pignorum, vt resoluunt Auend. vbi supra, num. 15. & Didac. Perez vbi supra, col. 954. Et tunc iudex, & socius iurant iustitiam admini-

strare, iuxta text. in l. 1. & 2. tit. 16. lib. 4. Recop. Aduertendū est etiā recusationem generale iudicium, vel literatorum malicius loci, tanquā vagam, & incertā non esse admittendam, vt notat Paulo Castr. in l. sed etli, §. cum vir, & ibi Bald. ff. de condit. & demonstrat. De quo articulo est videndus Rebuff. in Tracta. de recusationibus, artic. 9. gl. 5. n. 46. quia in hoc quotidie in praxi erratur. Et quid in Lusitania obseruetur circa hanc recusationem iudicis traditur in libro 1. Ordinam. titu. 22. quæ recusatio concipienda erit forma sequenti.

Recusatio iudicis.

- 31 **G**eronymo, en la causa con Pedro. Digo, que para la determinaciō, y sentencia della (hablando con el acatamiento de uido) tengo por sospechoso à V. merced, y à las demas justicias seglares desta Ciudad, y à los Lerrados della, excepto à los Cathedraticos de Canones, y Leyes desta Vniuersidad de Salamanca, y à fulano, y fulano, y por tales sospechosos, los recuso: y pido, y requiero las vezes que puedo, y deuo, à V. m. y à los demas recusados, que no procedan en esta causa, ni se entremetan en ella, ni la sentencien sin se acōpañar conforme à la ley. Y lo contrario haziendo protesto la nulidad dello, y lodemas que protestar me conuiene: y juro à Dios, y à esta Cruz † que esta recusacion no hago de malicia, y pidolo por testimonio, &c.

- 32 **I**nterposita prædicta recusatione, iudex recusatus præcipit recusanti: vt deponat expensas socio assumendo, alioquin non habet se pro recusato, depositifque expensis, assumit socium, & vterque iurat de administranda iustitia, & de expediendo negotium diligenter, proceduntque ambo simul in causa, sententiamque diffinitiuam proferunt. Et si in iudicando discordes fuerint, quilibet de per se proferat suā sententiam, & ad eundem erit iudex superior, vt supra resoluimus: si verò iudex recusatus non fuerit, post conclusionem causæ proferat suam sententiam diffinitiuam: ideo opportune videndum erit de vndecimo tempore.

Ex vndecimo Tempore.

SUMMARIA.

- 1 **I**udex habito processu non debet in continenti proferre sententiam, sed tunc demum diligenter visis om-

nibus actis processus alias sententia esset nulla.

2 Voluntas iudicis præcipitata in prolatione sententiæ, est nouerca iustitiæ

3 Iudex priusquā pronuntiet cuncta & singula acta processus videat.

4 Iudex data paritate probationum actoris, & rei in fauorem rei pronuntiare debet.

5 Iudex data paritate probationū in iudicijs duplicibus quid facere debeat traditur remissiuè.

6 Iudex in iustitia seruanda solū Deū præ oculis habere debet.

7 Iudex à muneribus abstinere debet

8 Munera excæcāt oculos sapientin, & mutant verba iustorum.

Primæ partis Tomi I.

- 9 Qui excutit manus suas ab omni munere habitabit in cælis.
- 10 Iusticia auro violatur.
- 11 Iudex debet proferre sententiam claram, & certam, & per verba intelligibilia, habentia suum proprium sensum.
- 12 Iudex sententiam in scriptis proferre debet, fallit regula ista in aliis quibus casibus.
- 13 Iudex in iudicando debet seruare dispositionem legis 13. tit. 4. par. 3. & aliarum.
- 14 Sententia debet esse conformis libello, nisi in casibus exceptis.
- 15 Materia sententiæ diffusa, & prolata est, & de ea autor remittit ad eam tractantes.
- 16 Iudex intra viginti dies à die causæ conclusionis connumerandos sententiam proferre tenetur.
- 17 Iudex, qui intra viginti dies non pronuntiat penam publicatæ expensarum, & quinquaginta millia maravedis substinere debet.
- 18 Iudex qui intra viginti dies non pronuntiat non sustinet penam, nisi à parte fuerit requisitus.
- 19 Requisitio iudicis facienda, ut sententiam pronuntiet sermone Hispano composita.
- 20 Iudex visis, & actis uniuersis & singulis actibus processus, & consideratis his, quæ autor aduertit proferre sententiam.
- 21 Sententia diffinitiuæ in fauorē actori, sermone Hispano composita.
- 22 Sententia diffinitiuæ in fauorē rei sermone Hispano composita.
- 23 Sententia absolutoria ab instantia

iudicij, sermone Hispano composita.

24 Taxatio expensarum iudici reseruari debet.

25 Sententia diffinitiuæ partibus in timenda est.

26 Si sententia transeat in rem iudicatam, executioni mandari debet.

Vndecimum Tempus, de sententiæ diffinitiuæ.

POSTQUAM Cõclusum fuerit in causa ad diffinitiuam, & processus bene compositus, & ordinatus per tabellionem fuerit delatus ad iudicem, tunc iudex excedere debet ad prolationem sententiæ diffinitiuæ, non tamen debet festinare, nec habito processu incontinenti sententiæ proferre, alioquin præsumeretur male instructus de meritis causæ, & sententia esset nulla, ut docet Domin. in capitulo poneret, 50. distinctio. sequitur Barb. in cap. super questionum, §. intentionis, colum. 4. de officio deleg. Barto. in l. prolata, numero 10. C. de sentent. & interlocut. Hippolyt. in pract. crimin. §. nunc videndum, numero 33. Matienço in dialogo 3. part. capitulo 39. numero 9. ubi plura cumulant contra iudicem festinantem ad prælationē sententiæ. Cū voluntas iudicis præcipitata sit nouera iustitiz, ut ex Clem. pastoralis, §. verum, de re iudicat. colligit ibi Cardinal. Vnde iudex priusquam sententiam proferat, cuncta & singula acta processus diligenter, & mature videat, & inuestiget, ut inquit text. in capitulo iudicantem, 30. quest. 5. & capitulo graue, 35. quest. 9. Et postquam fuerit instructus celeriter debet ad sententiam procedere, iuxta text. in cap. iurgantium, ibi, celeri sententis, cum ibi notatis, de sentent. & re iudic. tradit Alexandr. de Imola in consil. 213. numer. 3. volumi. 3. Bald. in consil. 204. colum. 2. libr. 3. & Aymon Crauet. in consil. 279. Et circa hanc visionem processus obseruabitur iudex ordinem quæ de videndo processu scriptimus post vltimum Tomum huius operis, ubi plura ultra tradita à Speculatur. titul. de renuntiat. & conclu. §. finitis tradidimus,

4 mus: & si viso processu probationes actoris, & rei conueniunt pares, & æquales inueniunt numero, & dignitate testium, in rei fauorem erit pronuntiandum, vt in c. inter dilectos, de fide instrum. cap. ex literis, de probat. cum sunt iuri partium obscura reos fauendum est, vt in Regul. cum sunt iura, de regul. iur. in l. 1. 40. in fin. titu. 16. p. 3. & communiter omnes ex Ias. in l. non est nouum, nu. 1. C. de edend. & Menoch. in libr. 2. de arbit. Centuria 1. cal. 98. sed si ista æqualitas probationum contingeret in iudicijs duplicibus, vt putā familiarē cūda, cōmuni diuidendo, & si minima regundorum, & in interditijs duplicibus, nempe, vtrobique, vt possidetis, in quibus quilibet litigantium est actor, & reus iuxta l. in trib. ff. de iudic. text. in §. tertia diuisio. Infit. de interditijs. tunc iudex recurrit ad Boetium in decis. 239. à n. 1. & Tiraqu. de iur. primog. q. 17. opin. 1. nu. 86. & 87. & ad Peralta in l. si quis seruus, §. in inter duos, nu. 12. & 13. ff. de legat. 2. & ad Menochium in tracta. de retinenda possessiōe. remed. 3. à nu. 740. plura in isto articulo remedia congruentes: quorum illud tutius mihi videtur, quod iudex cōpellat partes ad cōcordiam secundū Bald. in cap. cum Ecclesia Viteran. nūm. 7. de elect. sequitur Felin. in Rubr. de tregua, & pace, nu. 5. & si non potuerit eligere aliud quod forte controuersia dirimatur, & hoc videtur sequi Boerius, Tiraqu. & Peralta, vbi suprà, & cum fuerit satis instructus de meritis cause, & perceperit pro qua parte ex litigantibus iustitia est, tunc debet esse constans in administratione iustitiæ, solum Deum præ oculis habere, vt in cap. 1. de re iud. lib. 6. & ad auxilium diuinū recurrat, & inuocet Spiritum sanctum, qui illuminet intellectum, & purget se à peccatis, & purificet cōscientiam, qui propter peccata multoties nescimus soluere dubia causarum, ita post Bald. docet Matth. de Afflict. in decis. Neapol. decis. vltim. & Sylua Nuptialis in libr. 6. n. 7. quo in loco, ipse Neutram plura elegit, & late scribit ad iudicium instruitque pro exercendo officio iudicandi. Debetque iudex à muneribus abstinere: nam munera excæcant oculos sapientium, & mutant verba iustorum, vt habetur Deuteronomij, cap. 17. pro quo facit text. in cap. quis recit. 2. q. 3. vbi dicitur, quod acceptio munerum per uarietatem veritatis est: & qui excutit manus suas ab omni munere ha-

bitabit in cœlis, & facit text. in cap. pauper. 2. quæstio. 3. vbi dicitur, quod iustitia auro violatur. Szpeq; ante oculos habere doctrinam text. in dist. capit. 1. de sententia & re iud. lib. 6. vbi Pontifex alloquens iudicem dicit, caueant iudices, & prudenter attendant, vt in causarum processibus nil vendicat odium, vel furor vsurpet, timor exultet: præmium, aut expectatio præmij iustitiam non euertat, sed statueram gesset in manibus, lanceas appendat æquo libramine, vt in omnibus, quæ in causis agēda fuerint, præsertim in concipiendis, & ferendis sententijs præ oculis solū Deū habeant, ad quod facit text. in capit. 4. & in cap. quicunque, 2. q. 3. Obseruareque debet iudex dispositum à l. 1. 3. titu. 4. p. 3. & in l. 10. titu. 17. lib. 4. recopila. & quæ notat Hippolytus in practica criminali, in §. fin. & alia multa, quæ congerit Ioannes Martenco in dialogo Relatoris, 3. p. c. 36. cum pluribus sequentibus. Teneturque iudex sententiam proferre claram, & certam, & per verba propria, & intelligibilia habentia suum proprium sensum, vt in §. curare. Instit. de actio. & debet eam in scriptis proferre, vt notat gloss. pen. dist. §. curare, & ibi ponit quatuor casus in quibus sententia non fertur in scriptis, & ibi Ias. nu. 60. remittit ad gloss. in cap. fin. de sententia & re iud. in 6. & in cap. Albericus, de testibus, & ad Panor. in capit. 1. de libel. obla. teneturque illam proferre conformem libello, vt in capit. licet, de simonia, & in l. fi. C. de fidei commissariis libertatibus, vbi inquit Bald. quod fatuus est iudex, qui super alijs quam super petitis pronuntiat, sunt tamen plures casus in quibus fallit prædicta regula quos congerit Nicomachus in Repetit. cap. quoniam contra falsam, de probat. & Socin. in Regul. 357. Et tamen, quia materia sententiæ nimis prolixa est, & integrum Codicem requirit, habetque titulos, & tractatus peculiares, vt in ff. de re iud. & in C. de sent. & in volumine Decretalium, & in lib. 6. & in Clemētina, & in titu. 22. p. 3. & in titu. 17. lib. 4. Recopil. & apud Lusitanos in libr. 3. Ordin. & apud Maratam de ordine iudic. in 3. pa. sextæ partis, actū 1. per totū, & Rebus, in repetitione l. quod iussit, ff. de re iudic. & Greg. Lup. in l. 1. tit. 22. p. 3. quibus in locis latissimo sermone agitur quid sit sententia, quibus verbis, in cuius personam proferenda sit, quod vltimum late disposuit Panor. in c. querelam, nu. 10. de elect.

Primæ partis Tomi I.

quid continere debeat, & in quo differat ab interlocutoria, ideo ex consulto sola remissione contentus omnia supradicta
 16 omitto, aduertens, sententiam diffinitiuâ de iure Regio à iudice proferendam esse intra 20. dies à die conclusionis in causa, alioquin iudex soluere debet expensas duplicatas in retardatione litis factas, & in super incurrit iudex poenam quinquaginta millium marapetinoorum fisco applicandam, vt probat text. in l. 1. tit. 17. libr. 4. Recopilationis, quam tamen poenam iudex incurrit si à parte fuerit requisitus ad sententiam proferendam, prout intelligit Didac. Perez in l. 1. tit. 15. libr. 3. Ordinam. col. mihi 1262 in gl. 1. ideoque pro instructione iuuenum formanda est requisitio modo sequenti.

18

Requirimiento para que el juez sentencie.

19 **E** Scriuano que presente estays, dadme por fê, y testimonio en manera que haga fê, en juyzio, y fuera del (à mi Pedro) en como digo al señor Licenciado fulano Alcalde mayor desta ciudad, que bien sabe su merced, è deue saber, que el pleyto que ante su merced ha pendido, y pende entre mi, y Geronymo, ha muchos dias que està concluso para diffinitiuâ, y su merced no lo ha sentenciado. Porende que con el deuido acatamiêto, pido, y requiero à su merced las vezes que puedo, y deuo, sentencie, y determine el dicho pleyto, guardandome mi justicia, è si ansi lo hiziere hara lo que deue y es obligado, en otra manera lo contrario haziendo, protesto contra su merced todos los daños, è interesses, costas, è menoscabos, que por no lo sentenciar se me siguieren, y recrecieren, y todo lo demas que conforme à derecho, y leyes destos Reynos protestar me conuiene: y pidolo por testimonio para en guarda de mi derecho, &c.

20 **I** Vdex tunc viso processu, & attentis, & consideratis omnibus supra dictis

in principio huius Temporis, profert sententiam diffinitiuam modo sequenti.

Sentencia diffinitiuâ in fauorem Actoris.

21 **V** Isto este processo que ante mi pende, entre partes de la vna actor demandante Pedro, y de la otra reo defendiente Geronymo, y sus procuradores en sus nombres, &c.

F Allo atêtos los autos, y meritos deste processo, que el dicho Pedro prouô bien, y cumplidamente su intencion y demâda. Doyla è pronûciola por bien prouada, è que el dicho Geronymo no prouô sus excepciones, è defênsiones como deuia: doylas, è pronunciolas por no prouadas. En consequencia de lo qual, deuo condenar, è condeno al dicho Geronymo, à que dentro de nueue dias primeros siguientes despues de la notificacion desta mi sentencia, de y pague realmente y con efecto cien ducados al dicho Pedro: y mas le condeno en las costas deste processo justamente hechas, cuya tassacion en mi referuo.

Anfi

Ansi lo proñuncio, è mando en estos escritos, è por ellos, juzgando di finitiuamente, &c.

El Licenciado Fulano.

Sentencia Absolutoria in fauorem Rci.

¶ Visto este processo, &c.

F Allo atento los autos y meritos del, que el dicho Pedro no prouò su intencion, y demanda, è pronuciola por no prouada, è que el dicho Geronymo prouò bien, y cumplidamente como deuia sus excepciones: doylas, è pronuciolas por bien prouadas. Porende digo, que deuo absolver, è absueluo al dicho Geronymo, de la action, è demanda contra el puesta por el dicho Pedro, è le doy por libre, è quito de ella, è pògo perpetuo silencio al dicho Pedro, para que sobre ella agora ni en tiempo alguno le pida cosa alguna. Ansi lo pronuncio, y mando por esta mi sentencia difinitiu, juzgando, sin costas, sino que cada parte pague las que tuuiere hechas, &c.

Sententia absolutoria ab instantia iudicij.

¶ Visto este processo, &c.

F Allo atentos los autos y meritos del, que el dicho Pedro no prouò su intencion, y demanda: doyla, y pronuciola por no prouada, y que el dicho Geronymo prouò sus excepciones, y defensiones: doylas, y pronuciolas por prouadas. En cuya consecuencia, digo, que deuo absolver, y absueluo al dicho Geronymo de la instancia deste juyzio, referuando como referuo el derecho à saluo al dicho Pedro, para que pueda pedir, è demandar al dicho Geronymo, alli, y donde mas viere que le conuiene: y ansi lo pronuncio, y mando por esta mi sentencia difinitiu, sin costas, &c.

A Liquando tamen sententia pro parte est condemnatoria, & pro parte absolutoria, & tunc debet inferri ratio, quare in vno capitulo vnum pronuntietur, & in alio aliud iuxta tex. in cap. cum olim, & ibi Bald. not. 4. extra, de prescript.

In prædictis sententijs difinitiujs quando fit condemnatio expensarum, earum taxatio referatur iudici proferenti sententiam, de quibus expensis diximus supra in Quarto Tempore circa expositionem clausularum libelli actoris. Et de prædicta taxatione expensarum erit consulendus Boerius decisio 85. numer. 6. & Bald. in c. cum venissent, n. 6. de eo qui mittitur in possessionem, & Didac. Perez in

Rubr. tit. 18. lib. 3. Ordin. & est aduertendum, quod nedum condemnatio expensarum fit propter calumniam litigantis, verum etiam propter temeritatem, à qua condemnatione non excusabitur ex iuramento calumnie, quod litigans præstat secundum Bart. in l. cum que temerè, ff. de iud. & Socin. in pract. c. 27. nu. 3. & licet expensarum condemnatio fieri possit, tam de expensis in lite factis, quam de expensis

K 5 perfo-

personabus, vt docet Bart. in l. procurator, no. 2. ff. rem ratam habentem in dubio censetur facta de expensis litis, secundum Grego. Lupum in l. 8. tit. 12. part. 3. in gloss. 1. quæ expensæ probari debent per allegantem se illas fecisse, quæ quandoque probatio sit per iuramentum petentis eas, & taxantur arbitrio iudicis, secundum Bald. & Salicetum in l. restitueda, C. de petitione hæred. & Rebus. in tracta. de expensis, art. 1. & Alex. S. tunc in practica. iudic. cap. 1. n. 49. & erit videndum, quod nouissime dispositum est in tit. 22. lib. 4. recopil. & in Ordin. Lusit. lib. 3. titulo 51.

- 26 Sententia diffinitiuè lata, de mandato iudicis utrique parti intimatur: & si ab ea non fuerit appellatio interposita, vel si interposita fuerit, & non prosecuta inter terminum à iure præfixum, de quo dicendum erit infra in 6. part. huius primi Tomi, ita quod in auctoritatem rei iudicatæ transacta fuerit, executione mandanda erit. Ideoque opportune dicendum erit de ult. Tempore.

Ex duodecimo Tempore.

SYMMARIA

1. Mandari debet executioni sententia in rem iudicatam transacta.

2. Virtute sententiæ debet à parte executio peti, & sibi conceditur.

3. Sententia habet executionem paratam, dum tamen à parte petatur executio.

4. Quam diligentiam debeat pars adhibere, ut sententia exequi possit, traditur.

5. Agi potest de sententiæ nullitate.

6. Iudex potest suam sententiam nullam retractare.

7. De nullitate sententiæ perperuo agi poterat.

8. Regio iure aduersus nullitatem sententiæ intra sexaginta dies tantum opponi debet.

9. Interim dum agitur de nullitate sententiæ non currit tempus appellationsis.

10. Nullitas quando dicatur tractari principaliter, & quando incidenter traditur remissioni.

11. Petitio nullitatis sententiæ sermone Hispano composita.

12. Copia petitionis nullitatis sententiæ parti aduersæ datur.

13. Sententia nullitatis sermone Hispano composita.

14. Sententia qua declaratur, non esse nullam sententiam in negotio principali latam.

15. Tempus executionis sententiæ.

1. Sententia diffinitiuè transacta in auctoritatem rei iudicatæ executioni mandatur, iuxta textum in l. post rem iudicatam, vbi DD. notant, præsertim Roderic. Suar. notab. 1. ff. de re iudi. & Afinius in praxi, §. 31. cap. 2. per totum in l. 1. & 2. cum alijs, tit. 2. lib. 4. Recopil. & in Ordin. Lusit. lib. 3. tit. 71. Et praxis quæ observatur est, quod postquam sententia transacta est in rem iudicatam, vel appellatio deserta, pars in cuius fauorem lata est, comparere coram iudice petendo, ut sibi detur prædicta sententia in forma publica, signata, ut virtutem eius executio fiat in persona, & bonis rei condemnati. Nam licet prædicta sententia habeat executionem paratam, requiritur tamen quod à parte executio petatur, ut cum pluribus reoluit Afinius vbi sup. n. 3. Et tunc iudex præcipit, ut parti aduersæ intimetur prædicta petitio, & quod intra tres dies ostendat diligentias factas, & transacto illo primo termino, inculsatur sibi contumacia, & datur alius secundus terminus trium dierum, & accusatur contumacia: & denique datur tertius terminus trium dierum, & inculsatur etiam contumacia: & si in tertio termino non ostendat diligentias factas in prosecutione appellationsis, iudex præcipit tabellioni, ut det sententiam signatam in publica forma, & tunc virtute eius petit executionem, & in hac executione proceditur eodem modo, & forma quæ in

exc.

executione instrumenti publici, de quo
erit infra dicendum in 4. p. huius l. tom.
Et plura circa hanc executionem senten-

tiz erunt vidēda per Marat. de ord. iud. 6.
p. 3. p. actio. 3. de executione sentent. & per
Alinum in praxi, §. 3. c. 2.

De nullitate sententiar.

Contingit aliquando, quod postquam
sententia definitiva lata est, aduersus
eam agitur per viam nullitatis, et si ap-
pareat nullam esse, iudex qui eam protulit
retractare poterit, iuxta text. in c. fraternita-
tis, de frigidis, & maleficiis, & in cap. 2.
de purgatione canonica, & in l. fin. C. de
sententijs, quae sunt certa quantitate, & in
l. C. de sententijs, & interlocutionibus
omnium iudicum, quam notant Bart. &
Paul. de Castro, ibi, & Lanfranc. de Oria.
c. quoniam contra verbo, interlocutoria,
nu. 54. de probatio. & est text. in l. 2. tit. 26.
par. 3. Et licet de iure comuni nullitas ad-
uersus sententiam perpetuo opponi pote-
rat, vt in l. 1. C. quando provocare non est
necesse, & in l. 4. tit. 26. q. 3. tamen de iure
Regio nouissimo praedicta nullitate in-
tra sexaginta dies connumerandos à die
intimationis sententiae opponenda erit,
iuxta text. in l. 2. tit. 17. lib. 4. recopil. & tra-
dit Auenda. in declara. l. 4. & 5. tit. de las
excepciones, lib. 3. Ordin. nu. 58, & Dida.
Perez in l. 2. tit. lib. 3. Ordin. in gloss. 1.
in princip. siue de nullitate agatur per via
actionis, siue per viam exceptionis, vt re-

soluit Couarr. in practicis qq. c. 25. nu. 4.
Et aduerte, quod interim quod agitur
de hac nullitate ex probabili ratione, tem-
pus ad appellandum concessum non cur-
rit, secundum Bald. in l. contra maiore, C.
de inofficio. testam. Angel. in l. Paulus, §.
hares, col. 1. in ff. de viur. Hippo. in sin-
gul. 152. & Didac. Perez vbi sup. Et quan-
do nullitas dicatur tractari principaliter,
& quando incidenter, & quando impede-
re debeat executionem sententiae, elegan-
ter tradit Couar. in practicis quæstionib.
c. 24. n. 7. & 8. & in cap. 25. Et quia ista ma-
teria nullitatis est valde prolixa, & dis-
fusa, requiriturque integrum tractatum, ideo
eam nullam ex consulo facio, cum de ea
videndus sit Sebastianus Bantius in illo
integrali tractatu de nullitate sententiae,
tradunt etiam Præpositus, & Franje. in c.
dilecto, de appellationib. Didac. Perez vbi
sup. & habetur in tit. 26. par. 3. & in l. 12.
& 18. & 25. tit. 2. par. 3. & aliqua per Mon-
terro. in sua pract. in 2. tra. fol. 13. in fin.
Et pro iuuenum instructione forma peti-
tionis nullitatis, & sententiae erit conci-
pienda, modo sequenti.

Petitio nullitatis.

Geronymo en la causa con Pedro, Digo, que V. m. dio, y pronun-
ciò cierta sentencia definitiva contra mi, y en fauor del dicho ad-
uerso: y hablando con el devido acatamiento, la dicha sentencia fue
ninguna, porque hallarà V. m. que esta causa se ha litigado por perso-
na del dicho Pedro, el qual es menor de 25. años, y tal por su aspecto
parece: y así conforme à derecho no es persona legitima para poder
estar en juyzio sin su curador, demas q̄ en el dicho pleyto no se hizo
publicacion de testigos: aunque por mi fue pedida, ni se hizo conclu-
sion para sentencia, como del processo consta: por que pido à V. m. de-
clare la dicha sentencia por ninguna, y à mi me absuelva, y de por li-
bre de la instancia, y juyzio. Sobre que pido justicia, y el oficio de V.
m. imploro, y las costas protesto, e juro en forma de derecho, que es-
to no pido de malicia, &c.

El Iuez manda dar copia desta peti-
cion à la parte contraria, y la parte co-
traria responde negando auer oido

nullidad, y si la nulidad alegada se ha de
prouar por testigos, de manera q̄ no con-
siste de los autos del processo, y el juez lo
recibe

Primæ partis Tomi I.

recibe à pñetia con vn breue termino: y
presentan sus interrogatorios, y por ellos
se examinan los testigos, y se haze publi-

cacion, y conclusion, y el juez pronuncia
sentencia en la forma siguiente.

Sententia nullitatis.

¶ Visto este processo, &c.

23. **F** Allo, que la nulidad pedida, è alegada por parte de dicho Geronymo, huuo, y ha lugar, como consta por los autos del processo: por ende digo, que deuo dar, è doy por ninguna la sententia difinitiuua por mi dada en este processo, è la deuo anular, è reuocar en todo, y por todo, como en ella se contiene: y haziendo justicia, absueluo, è doy por libre al dicho Geronymo de la instancia deste juyzio, y condeno en costas al dicho Pedro, cuya tassacion en mi referuo. Afsi lo pronuncio, è mando por esta mi sententia, &c.

Sententia, in qua declaratur, locum non esse nullitati.

¶ Visto este processo, &c.

F Allo atentos los autos, y meritos deste processo, q̄ de la nulidad pedida, y alegada por parte del dicho Geronymo, no ay lugar de derecho, por lo q̄ deste processo resulta, y porq̄ el dicho Geronymo no prouò lo que en este caso prouar le conuenia: en cuya consequencia deuo mandar, y mando, que la dicha mi sententia se cumpla, y guarde, y execute, como en ella se contiene, y por causas que à ello me mueuen no hago condenacion de costas. Afsi lo pronuncio, y mando por esta mi sententia, juzgando, &c.

S I verò à prædicta sententia diffinitiuua appellatum fuerit, & à sententia, in qua denegata fuit nullitas, & appellatio fuerit prosecuta, tunc pro cognitione praxis, quæ obseruatur in instantia appellationis, recurrendum erit ad sextâ partem huius primi tomi, vbi agimus de secû

da instantia: cæterum si appellatû non fuerit, vel iam quòd fuit, remansit deserta appellatio, ita quòd sententia debeat executioni mandari, tunc pro cognitione praxis, quæ obseruatur circa prædictâ executionem, recurrendû erit ad 4. p. huius 1. Tomi, vbi late agimus de via executiua.

Finis Primæ Partis.

SECVN-

SECUNDA PARS.

HVIVS PRIMITO.

mi, de ordine & forma procedendi contra reum contumacem in causis ciuilibus.

SUMMARIA II. PARTIS.

Primi Tomi.

1 A Ctori contra reum contumacem quam plura remedia a iure præstantur.

2 Si actori per unum remedium quod elegit non fuerit satis prospectum, aliud eligere poterit.

3 Si actor elegerit capturam personæ potest inculcarè Rei contumacia, mādatur petere, ut reus capiatur, vel eius bona vendantur.

4 Actor si eligat, ut procedatur ad sententiam, procedendum erit.

5 Comuni iure & Ecclesiastico proceditur ad sententiam, si actor velit, ita demum, si contumax fuerit reus post litem contestatam.

6 In foro seculari & Regio iure proceditur ad sententiam si actor petierit, etiam si reus ante litis contestationem contumax fuerit.

7 Differentiā inter forum Ecclesiasticum, & seculare in primi, & secundi decreti ponit author.

8 In foro Ecclesiastico peremptoriacitatio est necessaria, ut procedatur admissione in possessionem.

9 In foro seculari, ut procedatur admissione unica citatio requiritur.

10 In persona rei debet fieri ista citatio in foro seculari, ut procedatur admissione.

11 Iudices, qui del crimine appellatur, cum cognoscunt de causis ciuilibus, ut procedat admissione, sufficit, quod faciant citari reū ad domū ipsius.

12 In foro Ecclesiastico sufficit, quod reus compareat intra annum, & resarciat expensas ut audiat.

13 Regio iure tenetur reus contumax in unum mensem comparere, & expensas resarcire, ut audiatur quādo actione personali fuit actum.

14 Quādo actor fuerit missus in possessionem ex actione reali, reus comparere debet intra duos menses.

15 In foro Ecclesiastico, ut actor efficiatur verus possessor in actione personali, missus esse debet expremo & secundo decreto.

16 Missio in possessionem ex secundo decreto nō est necessaria de iure regio, quia

Tomus Primi Secunda pars.

- quia elapso uno mense in actione personali, & duobus in reali, missus in possessionem ex primo decreto efficitur verus possessor à lege.
- 17 Reus debet citari iterum ad interponendum secundum decretum, sicut fuit citatus ad primum decretum, attento iure Canonico, secus vero de iure Regio.
- 18 Debiti cognitio, qua precedere debet interpositionem secundi decreti de iure Canonico, non est necessaria de iure Regio.
- 19 In foro Ecclesiastico actor missus in possessionem rei petita ex actione reali expellit reum contumacem à detentione Rei, ut actor ea possit petiri, secus vero, si missus sit ex actione personali, licet contra riu servetur de iure Regio.
- 20 Actor mitti debet in possessionem rei petita per aliquacellum & ministrum iudicis, attento iure Regio.
- 21 Missio ex primo decreto de iure communi non potest fieri contra minorem, secus vero de iure Regio.
- 22 Stylus qui servatur in via procedendi in primo, & secundo decreto in foro seculari.
- 23 Actor in tribus audientiis successivè debet incusare contumacià Rei non comparientis, ut perveniatur ad interpositionem primi decreti.
- 24 Actor accusatis tribus contumacijs Rei non comparientis, tenetur libellum sue actionis offerre, si ante Rei citationem eum non obtulit, & petere in eo missionem in possessionem ex primo decreto, & iurare, quod petit sibi debitum esse.
- 25 Actor offerens libellum sue actionis ante citationem Rei, potest postea petere per viam actus, incusatis prius tribus contumacijs Rei non comparientis, se mitti in possessionem rei petita ex primo decreto.
- 26 Sententia qua iudex pronunciat actorem mittendum esse in possessionem ex primo decreto, quia continere debeat.
- 27 Missio ex primo decreto prius debet fieri in rebus mobilibus, & eis deficientibus in immobilibus, quando agitur actione personali.
- 28 Actor ante quam mittatur in possessionem ex primo decreto debet cautionem prestare de re restituenda cum fructibus, si reus intra terminum legis comparuerit.
- 29 Missio ex secundo decreto non est necessaria de iure Regio, quando reus non comparuerit intra terminum legis, cum ab ipsa lege fiat.
- 30 Reo, in cuius bona actor fuit missus ex primo decreto, non tenetur ipse actor respondere super possessione, si terminus legis fuerit transactus.
- 31 Reus est citandus, quando bona in quorum possessione actor est missus, venduntur ex iudicis decreto.

Secunda pars primi Tomi.

DIXIMVS supra in prima parte huius primi Tomi, in fine 3. Temporis, quod si Reus citatus comparere noluente, vel sine licentia iudicis à iudice contumaciter

ter recesserit, actorem posse eligere vnum ex remedijs à nobis in præfenti cõg:stis: sunt enim plura remedia à iure prodita actori aduersus reum contumacem, quibus ius suum consequi valeat, quorum latissimo sermone meminimus in 2. p. 2. tomi statim post principium. Quo in loco assignauimus rationem, quare contra reum inuitum proceditur, & quibus remedijs, quæ præfenti tractatui etiam conducunt: & ibi diximus quæ remedia magis in tribunalibus Ecclesiasticis frequentantur. In foro tamen seculari communius practica-
 2 tur remedium cap:are persone Rei, vel remedium procedendi in causa vsque ad sententiam diffinitiuam, vel remedium missionis in possessionem, ex 1. & 2. decreto, quod Hispano sermone. Via de assentamento dicitur, & in electione actoris est uti quo maluerit, vt probatur in l. 2. tit. 1. lib. 4. recopilatio. & vno electo, si per illud non fuerit satis sibi consultum, ad aliud redire poterit, argumen. tex. in l. 1. §. quid ergo, ff. de ventre inspicendo, & tradit Barto. in l. consentaneum, numero. 17. C. quomodo & quando index, & Panor. in cap. prout, de dolo & contumacia, nu. 20. etiam si procedatur aduersus minorem contumacem, vt in l. 3. tit. 1. lib. 4. Recopil. & de supradictis tribus remedijs fit mentio in l. consentaneum, C. quomodo & quando iudex, & ibi notant Barto. Baldus, & Salicetus, & Boerius in repetitione illius legis, volumine 8. diuersorum
 3 Doctorum, & Panormi in d. capit. prout numer. 18. & si actor elegerit primum remedium capturæ personæ, pignorum, vel multæ, inculsa contumacia rei in tribus audientijs, datur alguacello mandatum, vt reum personaliter capiat, & in carcerem mittat, donec reus iudicio sistat, vel ad hoc vt pignora eidem capiat, & distrahantur in publica subhastatione, & ex pretio credit
 4 ritoribus satisfiat. Sed si actor elegerit secundum remedium de procedendo in causa vsque ad sententiam diffinitiuam, tunc in eo erit procedendum, vt diximus in dicta secunda parte secundi Tomi paulo post principium ubi: Tunc poterit actor eligere, qua in re aduertendum est, quod licet de iure communi, & in foro Eccle-
 5 stastico non detur actori, nisi quando reus fuit contumax post litem contestatam, tamen de iure Regio, & in isto foro seculari datur etiam actori, quando reus fuit contumax ante litem contestatam,

iuxta textum in l. 1. titulo. 1. lib. 4. Recopilationis, & idem de stylo seruatur in Gallia, secundum Beroium in dicta. consentaneum, num. 33. Caterum si actor elegerit tertium remedium missionis in possessionem, ex primo & secundo decreto, id est, via de assentamento, tunc circa illud erunt animaduertenda omnia illa quæ resolvimus in dicta secunda parte secundi Tomi, quæ etiam ad istum tractatum conferunt, & solummodo in præfenti erunt constituendæ differentie inter forum Ecclesiasticum, & istum secularem circa prædictum remedium. Et in primis
 8 quatenus ibi resolvimus necessariam esse peremptoriam citationem ad missionem in possessionem ex primo decreto: in illo tamen foro seculari de iure Regione necessaria non est peremptoria citatio, sed sufficit citatio vnica, qua reus citatus fuit in causa principali, adhuc vt libello actoris responderet, vt probat text. in l. 1. titulo. 1. lib. 4. Recopilationis, per quem subla-
 9 ta sunt verba illa, quæ olim apponebantur in l. 1. titulo 9. lib. 3. Ordinamen. ibi. Por tres emplazamientos, &c. Et iuxta dictam l. Recopilat. intelligenda est l. 1. o. tit. 18. par. 3. Secunda differentia est, quod quamuis de iure communi, & in foro Ecclesiastico illa premissoria citatio fieri debeat in persona rei, si inueniri possit, illis
 10 sufficiat ad domum Rei fieri: tamen in isto foro seculari ad interponendum primum decretum requiritur illa, quod vnica citatio (quæ in causa principali fieri debet) in persona ipsius rei fiat, per textum in dicta l. 1. titulo 1. lib. 4. recop. Quid
 11 quid contradicat Auenda in tracta. 1. & 2. decreti, 3. par. num. 21. vers. Et non putet quis. Cuius tamen opinio saluari potest, & procedit in iudicibus criminum existens
 12 tibus in Chancellarijs Regijs Vallisoletæ, & Granatæ, quos vulgo (Alcaldes del crimen) dicimus, hi enim in causis civilibus de quibus cognoscere possunt admissio-
 nem faciendam ex primo & secundo decreto non requirunt, quod reus sit citatus in persona, sed tantum ad domum, quam
 13 proxim prædictos iudices seruare tellitur Monterrofos in sua practica, Tracta. 2. fol. 29. pag. 1. iudices tamen tribunalium inferiorum obseruare debebant rigorem
 14 dicti. 1. Tertia differentia est, quod licet in foro Ecclesiastico sufficiat, quod reus intra vnum annum compareat, præstans
 15 expensas, & cautionem de stando, & parendo

parendo, ad hoc vt recuperet possessionem bonorum, in quam fuerat missus
 13 actor tamen in foro seculari de iure Regio reus tenetur comparere intra vnum mensem cum expensis, & cautione, quando actor fuerit missus in possessionem ex actione personali: quando vero fuerit
 14 missus ex actione reali, reus comparere debet intra duos menses, vt probat text. in dict. l. i. tit. i. lib. 4. recopilat. per quam legem corrigitur text. in l. 6. tit. 9. part. 3. vbi dabantur Reo quatuor menses ad comparandum. Quarta differentia est, quod et si de iure communi, & in foro Ecclesiastico necessaria erat missio in possessionem ex secundo decreto in actione personali, ad hoc, vt actor efficeretur verus possessor, & in actione reali ad effectus quos ibi notauimus in fine secundae praenotationis, quando reus intra terminum iuris vnus anni, vel intra terminum a iudice assignatum non comparuit cum cautione, & solutione expensarum: tamen in isto foro seculari de iure Regio necessaria non est ista missio in possessionem ex secundo decreto, sed statim elapso vno mense in actione personali, & duobus mensibus in actione reali missus in possessionem ex primo decreto efficitur verus possessor ab ipsa met lege, ita probat text. in l. 6. tit. 8. part. 3. & in l. i. tit. i. lib. 4. recap. & ita firmat Auendanius vbi supra, nu. 9. in versic. item per istam l. Ex qua differentia suboritur alia differentia, nempe quod licet in foro Ecclesiastico ad interponendum secundum decretum reus debeat iterum citari, sicut citatus fuit ad primum decretum: tamen in foro seculari de iure Regio hac secunda citatio necessaria non est cum interpositio secundi decreti non requiratur, vt colligitur ex dict. l. i. tit. i. lib. 4. Recopila. Consequitur etiam quod quamuis in foro ecclesiastico ad interpositionem secundi decreti requiratur semiplena cognitio de debito, tamen in foro seculari de iure Regio hac semiplena cognitio necessaria non est, quia ipsa met lex missionem ex secundo decreto facit, vt constat ex dict. l. i. tit. i. lib. 4. recapil. Septima differentia, quod et si in foro Ecclesiastico actor missus in possessionem rei petitae ex actione reali expellat reum contumacem a detentione rei, vt actor ea potiri possit (quod secus est si missus esset ex actione personali, secundum gloss. in capit. quoniam frequenter, §. in alijs,

verbo, Tadio, & ibi Panormit. num. 24.) tamen in foro seculari actor missus in possessionem, tam actione reali, quam personalis expellat Reum a possessione rei, & aufertur de manu eius, & traditur actori, vt colligitur ex verbis dict. l. i. ibi: Que sea puesto el demandador en tenencia de tantos bienes, &c. & hanc differentiam agnouit Auendanius vbi supra, 2. part. numer. 7. Octaua differentia est, quod licet de iure communi controuersum esset, an de licentia, & commissione iudicis actor propria autoritate intrare posset in possessionem rei, tamen de iure regio praedicta controuersia sublata est ad obviandas rixas, & scandala: & statutum est, quod per aliquaculum, & ministrum iudicis actor ponatur in possessionem, vt colligitur ex text. in l. 2. tit. 8. part. 3. & ex dict. l. i. ibi: Sea puesto, &c. Vltima differentia est, quod quamuis de iure communi missio ex primo decreto fieri non possit contra minorem, vt resoluit Vzcurreus in l. i. finita, 6. Iulianus, col. 83. ff. de damno infecto, & Auendanius de primo, & secundo decreto, 3. p. n. 8. tamen in foro seculari de iure Regio missio ex primo decreto contra minorem fieri potest in casu l. 3. titulo 11. lib. 4. recopilat. Haec sunt differentiae, quae breui conpedio cumulari potuerunt, & quae ex resolutis in dict. 2. part. secundi Tomi colliguntur: in reliquis vero in vtroque foro obseruanda erunt, quae ibi resoluimus circa hanc materiam primi, & secundi decreti.

Vnde condescendendo ad ordinem, & formam procedendi, & fulminandi processum in ista via primi, & secundi decreti, apud tribunalia secularia, dicendum erit, quod postquam reus in persona fuit citatus ad respondendum actori in negotio principali, actor in termino citationis comparere debet coram iudice inculpatus contumaciam Rei, & iudex respondet quod pro incusata habet: & deinde in alia audientia actor comparere coram iudice, & incusat secundam contumaciam Reo, iudexque respondet pro incusata habere: & denique actor in alia audientia comparere inculans tertiam contumaciam Reo, quam etiam iudex pro incusata habet: & ita successiue actor in praedictis tribus audientijs incusat tres contumacias Reo secundum magis communem sylum tribunalium huius Regni, vt inquit Monterosus vbi supra, pag. 2. Sed mihi videtur ipsum

ipsum loqui iuxta l. antiquam, r. tit. 9. lib. 3. ordalib. Portres emplazamientos, &c. ac ideo mirum non est, si tres incusationis contumacia requirit, sed cum iam hodie per dictam l. i. tit. 1. r. lib. 4. recopilationis, vnica tantum citatio in persona rei sufficiat, credendum vnica etiam incusatione contumacia sufficere, quia in re. tamen stylus vnusquisque tribunali obseruandus erit, factis igitur prædictis incusationibus contumacie, si actor ante citationem rei non obtulerat iudici suum libellum

24 aduersus, tenetur statim illum offerre, in quo proponere debet suam actionem aduersus rei, petere quoniam iudicem in possessionem ex primo decreto, & in sine iurare rem, vel quantitatem, quam petit, debitam sibi esse: & tunc libellus concipiendus erit forma, qua diximus in dicta 2. parte. Tomia libello per viam petitionis sermone Hispano ibi descripto, mutatis mutadis. Si vero actor libellum suæ actionis ante citationem rei coram iudice proposuerat, tunc incusatis prædictis contumacijs per viam actus petere debet, se mitti in possessionem ex primo decreto in illa re, vel quantitate quam petit, & in illo actu iurare debet, illam rem, vel quantitatem sibi debitam esse. Quam petitionem per viam actus formabat eo modo, quo in dicta 2. parte diximus, in petitione per viam actus incipienti: En la ciudad de Salamanca, &c. mutatis mutandis: & tunc iudex visis citatione incusatione contumacie, & iuramento actoris, profert sententiam interlocutoriam, qua pronunciat reum contumacem esse, & illum condemnat, iuxta petitionem actoris: decernit & mandat, quod actor mittatur in possessionem illius rei quam petebat, si actione reali agebat, declarat, quod si illa res inueniri non possit, quia forte reus dolo de se sit possidere, quod missio fiat in vera æstimatione rei ad instar actionis personalis, argumento eorum que notantur in Authen. de exhibendis reis, §. si vero quidam, collatione 5. & est text. in l. 2. tit. 8. part. 3.

25 Si autem actor agebat actione personali, iudex tunc in sua sententia decernit, actori rem mittendam esse in possessionem bonorum contumacijs pro quantitate debiti & expensarum, & committit alguacello suo, quod actorem mittat in detentationem æqualem bonorum contumacijs, & quod intemetreo, si inueniri possit, vel in domo eius, si non inueniatur, quod si

cooperuerit coram iudice intra triginta dies, (si actum fuerit actione personali) aut intra sexaginta dies (si actum fuerit actione reali) rescindendo expensas, & præstando cautionem desistendo, & parendum, quod eum audit, &c. Hanc præxiim præscribit Monterrosius, vbi supra. Ego vero ex illimo, hanc vltimam citationem superfluum esse, nec à dicta l. r. requiri, sed si eam stylus audientie obseruauerit, committenda non erit, & sententia interlocutoria iudicis de mittendo actorem in possessionem ex primo decreto erit formanda sicut diximus dicta secunda parte secundæ Tomiæ in versis. Sententia interlocutoria de assistentibus, ex primo decreto, mutatis mutandis, præterquid, quod in hac sententia non erit constans terminus vnus, vel duorum mensium, in d. l. r. præscriptus, cum satis brevis sit, licet iudex illum breuiare possit, sicut scripsimus in dicta secunda parte secundæ Tomiæ. Et lata prædicta sententia à iudice, minister eius, & tabellio cause accedunt ad locum vbi est res petita, quando agebatur actione reali: vel quando agebatur personali, accedunt ad domum contumacijs, & faciunt prædictam missionem in rebus mobilibus, & in eorum defectum in immobilibus, & eis deficientibus, in iuribus & actionibus, iuxta ordinem positum in l. 2. titulo 8. part. 3. & in dicta l. 1. titulo 1. lib. 4. recopilationis, & prædicta bona alguacellus deponit penes aliquem tertium coram tabellione. Quo facta, actor comparere coram iudice, petens, quod mittatur in possessionem illorum bonorum, in quibus facta fuit missio ab alguacello: & tunc iudex precepit, quod mittatur in possessionem eorū, vt ea detineat, & custodiat, præstata prius ab eo cautione de illa restituendo cum fructibus, si reus intra terminum legis comparuerit. Quam cautionem actor præstat, cum ea præstare teneatur, ex resolutis in dicta secunda parte secundæ Tomiæ post prædictam sententiam interlocutoriam. Et cautione præstata, mittitur actualiter in prædictam possessionem, & si reus intra terminum vnus mensis in actione personali, vel duorum mensium comparuerit, præstas cautionem de stando & parendo, & soluens expensas, tunc proceditur, vt diximus in dicta 2. par. secundæ Tomiæ, post prædictam sententiam interlocutoriam. Si vero non comparuerit intra terminum legis in isto

foro seculari non est necessaria missio in possessionem ex secundo decreto, cum ab ipsamet lege fiat iuxta ea que supra resol-
uimus, & ita elapsis terminis dictæ legis ef-
ficetur actor verus possessor, & non tenē-
bitur respondere reo super possessione
rei petitz, in qua fuerat missus, si agebat ac-
tione reali, sed tantum super proprietate
rei respondere debebit: si vero ex actione
personalis missus fuerit actor, in eius optio-
ne erit, vel prædicta bona possidere pro
suo debito, vel à iudice petere, quod ven-
dantur, & ex illius pretio solvatur sibi
debitum cum expensis. Et si bona mi-
nus debito valuerint, reus ex alijs bonis
teneatur supplere & solvere, iuxta text.
in l. 6. tit. 8. part. 3. & in l. 1. tit. 1. lib. 4. re-
copilat. & facit l. 6. tit. 1. part. 3. Ad quā
venditionem faciendam reus erit citan-
dus, si inueneri possit, alioquin ad domum
sufficiet citationem fieri, vt probat text.
in dicta l. 6. & si tit. 8. part. 3. & tenet ibi

Finis secundæ partis primi Tomi.

Gregorius Lupus iuxta quam legem erit
intelligenda d. l. 1. tit. 1. lib. 4. recop. dum
ea non requirit citationem contumacis ad
hanc venditionem bonorum faciendam.
Quæ venditio fieri debet præcedente pro-
batione de debito per publicum instrumen-
tum, vel per duos testes, secundum Grego-
rium Lupum in l. 6. tit. 8. part. 3. verbo, De
uelo fazer, &c. & tunc bona vendi debent
in publica subhastatione, sub tribus præ-
conijs in rebus mobilibus: & tertio quo-
que die quodlibet præconium dari debet,
ita, quod transactis decem diebus, bona de-
tur plus offerenti, iuxta text. in l. 1. tit. 1.
part. 3. & scribi Gregor. verbo, Diez dias,
&c. In bonis vero immobilibus, nono
quoque die quodlibet præconium dari
debet, ita quod transactis triginta diebus
bona plus offerenti dētur, iuxta text. in l.
6. tit. 8. part. 3. & facit text. in l. 1. tit. 2. lib. 4.
Recop. Et hæc sufficiunt pro illa secunda
parte.

TE RTIA

TERTIA PARS

H V I V S P R I M I T O .

mi, de forma, & modo procedendi contra absentem non contumacem in causis ciuilibus.

S Y M M A R I A .

1 **H**æreditas dicitur vacans; & desertur fisco cū aliquis decedit nullis heredibus relictis ex testamento, vel ab intestato, vel non relictis uxore.

2 **V**xor succedit viro de iure Regio in omnibus suis bonis, deficientibus sibi agnatis, & cognatis, & alijs heredibus.

3 **S**i hæreditas vacans alicuius deservitur fisco, & alicui in illius bonis competat aliquod ius, non est curator datus illis bonis, sed fisci procurator ea administrat, & aduersus ipsum actor debet suam actionem intendere.

4 **S**i hæredes defuncti sint, & nullus reperitur, qui hæreditate adire velit, & crediciones pro debitis suis urgeant, curator est bonis datus, qui actiones mouere possit, & creditoribus satisfacere, circa illis, quibus prius successio contingit.

5 **C**urator bonis est dandus quando aliquis habet actionem aduersus aliquem captiuum, necum eo actor in iudicio agere possit.

6 **C**urator est bonis absentis contra mare, vel in partibus remotis datus, ut cum eo agi possit.

7 **C**urator non est bonis absentis dandus, quando procuratorem relinquit, vel speratur de proximo venire.

8 **A**bsentia illius, cuius bonis curator est dandus, prius constare debet apud acta processus antequam curator datur.

9 **A**bsens cuius bonis curator est dandus magis presumi debet mortuus, quam mortuus.

10 **B**onorum curam petens sibi decerni probare debet absentem viuere.

11 **A**bsentis hæreditatem petens sibi decerni probare debet absentem mortuum esse.

12 **M**ortuus quis intelligitur ex eo, quod absens per quinquentium annorum ignoscitur.

13 **A**bsentis hæreditatem petens de iure Regio probare debet per samam publicam loci, illum mortuum esse, & abesse contra decem.

os.

L 2

Bona

14 Bona absentis qui vixit reignotur, eius propinquioribus parentibus vel cōsanguineis sunt danda cum fideiussoribus, ut illa habeat tanquam curatores bonorum, & hoc qualiter procedat.

15 Quando creditores postulāt curatōrē bonis absentis dandū sufficere cōstare illum absentem esse in partibus remotis, ita quod nō speratur de proximo venturum.

16 Curator bonis absentis dandus debet esse masculus, & nō samina,

17 nisi sit mater, & nō sūperior 20 Curator bonis dandus debet, esse maior viginti quinque annis, & diligens, integre aq̃ue fidei, absque ulla suspitione.

18 Curator bonis dandus non presumitur suspectus ex eo, quod ipse desideret, & affectus, se curatorem dari.

19 Curator bonis dandus antequā ad ministracionem bonorū suscipiat, tenetur satisficere, & bona per inventarium recipere.

20 Cōsanguinei, & ex eis illi qui sunt proximiores preferri debet in suscipienda bonorum alicuius absentis cura.

21 Curatores bonis absentis, vel captivi tunc sunt dandi cōsanguinei, quando sint probi, solertes, & diligētes in administracione bonorum.

22 Raxis, & stylus qui servatur in fulminado processu, quando curator datur nobis absentis, vel captivi, vel defuncti absque heredibus decedentis.

23 Acta omnia processus sunt nulla,

quando actor hereditate iacere ante curatorem bonis datū actionē intentavit, vel executionē instrumēti guarantigij petijt.

24 Libellus quando aliquis petit curatorem bonis absentis, vel captivi dandum, ut contra eum ipse agere possit Hispano sermone compositus.

25 Forma actus in quo iudex pronidet de curatore bonis absentis, vel captivi.

Tertia pars Primi Tomi.

SAPISSIME contingere solet, quod alicui actio competat contra aliquem defunctū, vel absentem, unde oportet ut erit, præscribere formam, & ordinem in tali casu procedendi, ut actori consulum sit. Ad cuius rei explicationem nō nulla prenotata erunt, & in primis, quod quando aliquis decessit nullis heredibus relictis, ex testamento, vel ab intestato, hereditas dicitur vacans, & deferretur fisco, iuxta text. in l. 1. §. Divus, ff. de iure fisci, & in l. 1. & 4. C. de bonis vacantibus, libr. 10. & in Authentico de hered. & Falcidia, §. si vero institutio, & conuenit l. 12. tit. 8. libro 5. Recopil. De iure tamen Regio deficientibus agnatis, & cognatis, & alijs heredibus, vxor succedit viro in omnibus suis bonis, vt in l. 6. titulo 13. part. 3. quod etiam de iure cōmuni erat, vt in l. 1. C. vnde vir, & vxor. Et sic constat quod supradicta iura intelligenda sunt, quod deficientibus heredibus ex testamento, & ab intestato, & etiam vxore bona vacantia defuncti occupat fiscus, & ita tenet glos. in dict. l. 1. C. de bonis vacantibus. Vbi enumerat personas excludentes fiscum à bonis vacantibus defuncti, & idem tenet Didacus Peréz in l. 20. tit. 19. libr. 8. Ordin. colum. 371. vbi refert tales personas fiscum excludentes. Et in hac specie quando hereditas vacans alicuius deferretur fisco, fisco in illis bonis

in

nisi competat aliquod ius, tunc non est datus curator illis bonis, sed procurator sibi illa administrat, & aduersus eum actor debet suam actionem intendere, vt probatur in l. 1. §. cui bonis, ff. de iure fisci, & in l. 1. in principi. ff. de success. edict. & ita cum Angelo, & Decio tenet Menoch. lib. 2. de arbit. Centuria 2. casu 150. num. 2. quo in loco numer. 4. & 5. resolut, quid agendum erit, quando de presenti bona non habent successorem, sed speratur de proximo, & quid erit cum ambigitur, an successor sit, necne. Et ibidem numero 6. tractat, quid erit quando heredes defuncti sint, & de presenti nullus reperiatur qui hereditatem adire velit: quo casu opinatur, si creditores pro debitis suis urgeant, curatorem bonis dandum esse, qui actiones mouere possit, & creditoribus satisfacere, citatis tamen prius nominatim illis, quibus prima causa successione contigerit, & ultra relatos à Menochio idem tenet Bartolus in l. 1. numero 3. ff. de curatore bonis dando, & Gregorius Lupus in l. 12. tit. 2. part. 3. in glos. verbo, sin herederos. Sed textus in l. 12. tit. 2. part. 3. generaliter, & indistincte determinat, curatorem bonis defuncti nullis relictis heredibus dandum esse, aduersus quem creditores defuncti agant, & ita nos resoluimus supra in 1. parte l. uisus 1. tomi in 2. tempore, in versiculo. Septimo aduertat actor, &c.

Secundo prænotandum est, quod quādo aliquis habet actionem aduersus aliquē captiuum, tunc curator bonis dandus erit cum quo actor in iudicio agat, vt probat. tex. in l. ab hostibus, ff. ex quibus causis maiores, & in l. 4. tit. 19. part. 2. & in l. 12. tit. 2. part. 3. Idemque obseruandum esset, quando aliquis esset absens ultra mare, secundum glossam in dicta l. ab hostibus, cuius opinionem extendit Gregorius Lupus in dict. l. 12. in glos. 1. ad absentē in partibus remotis, ita quod de proximo venire non speraretur: nam inquit, quod glos. dict. l. ab hostibus gratia exempli loquuta fuit de absente ultra mare, & quod bonus cuiuscunque absentis in partibus remotis extra prouinciam curator dandus sit, tenent Baldus in l. cū proponas. C. de bonis aucto. iudi. Bartolus, Paulus, Angelus, & Imola relati, & recepti à Grego. Lopez, in dicta l. 12. & Menochio vbi supra, num. 15. & probatur expresse in dict. l. 12. tit. 2. part. 3. Quæ om-

nia intelligenda sunt, quando captiuus absens, & vagabundus nullum procuratorem reliquisset: nam si relictus procurator esset, agendum non est de curatore dando, vt cum Socino in consil. 26. lib. 2. resolut. Menochius vbi supra numer. 17. & tunc procurator ille admittitur ad iurandum de calumnia, secundum Bartolum l. 2. C. vbi in rem acti, & sequitur Panz. in capitulo, Caterum, num. 7. de iuram. calumn. contra glossam ibi, verbo, ab vtraque. Rursus supradicta procedunt quādo absens venire de proximo non speraretur: nā si speraretur de proximo venire expectandus esset, vt cum supradictis Doctoribus tenet Gregorius Lupus in dicta l. 12. Insuper intelligenda sunt, quādo constitat apud acta processus de absentia illius de cuius bonis agitur, iuxta textum in l. hoc autem, §. non defendit, ff. ex quibus causis in possessionem eatur, & ita cum alijs Doctoribus tenet Menochius vbi supra, num. 18. & ibidem num. 19. censet ad dandum curatorem bonis in prædicto casu necesse esse, quod magis credatur, absens viuus esse, quā mortuus, per textum in l. nec nos, C. de Captiuis, & post limine reuer. Nam qui petit curam bonorum sibi decerni, probare debet absentem viuere, quia vita eius est fundamentum sue intentionis, nec sufficit præsumptio legis, quod quis viuat vsque ad centum annos, vt dicit gloss. 1. in l. 2. §. si dubitetur, ff. quemadmodum testam. aperian. per textum in l. si C. de sacrosanct. Eccles. & opinio nem illius glos. sequuntur Capola in cautela 118. l. 1. in l. vt inter diuinum, not. 7. col. si. C. de sacros. Eccles. & Soci in l. si inter virum, ff. de rebus dub. tamen opinio nem illius glossæ improbat Decius in l. finali, numero 28. C. de edict. Diui Hadri. tollendo, & in l. si emancipati, n. 3. C. de col. l. 1. & ibi Carolus Molinæ super littera C. Nam dicta lex, si solummodo dicit, quod vita hominum potest esse vsque ad centum annos, non tamen inde inferri debet, quod ita præsumatur, & quod quando aliquis agit, fundans se in vita alius, debeat probare eius vitam, nec sufficiat prædicta præsumptio, firmat per tex. ibi Gregor. Lup. in l. 14. tit. 14. part. 3. Sicut etiam qui hereditatem absentis petit sibi decerni, probare debet eū mortuū esse secundum opinionem Odofre, & Guidon. D. Suar. quam se cōmitter vidisse seruauit testatur Alberi, in Authentica, hodie,

C. de repudijs, quem refert cum alijs pluri-
 bus Greg. Lup. in d. l. 14. in gloss. 1. in qua
 1. prædicta opinio expresse probatur. Qua
 2. in illud observandum esset, qd si elapsum
 esset quinquennium, quo ignoraretur vi-
 vere, ex eo satis illum esse mortuum pro-
 bari creditur, secundum Bart. in tractat. te-
 stam. n. 37. vers. de profugo, quem refert,
 & sequitur Menochius vbi supra, numer.
 19. De iure tamē Regio per text. in d. l. 14.
 tit. 14. part. 3. pratendens hereditatem ab-
 sentis probare debet per famam publicam
 loci illum mortuum esse, & abesse ultra de-
 cem annos, alioquin si solummodo quin-
 quennium, vel citra elapsum esse, quo il-
 le absens esset, tunc petens eius heredita-
 tem plene probare deberet, illum decessisse,
 sed si neutrum, probare posset, nec sei-
 cetur de vita iam diu absentis, bona eius
 tunc propinquiioribus ipsius dantur cum
 fideiussoribus de consuetudine, ut illa ha-
 beant tantum curatores bonorum, secun-
 dum Gregorium Lupum in dicta l. 14.
 in gloss. 2. Hoc quod dictum est de vita &
 morte absentis ad eius bonis curatorem
 dandum, crederem necessum esse, quando
 qui sperat eidem succedere ab intestato,
 curam, & administrationem bonorum pos-
 tulat, quam alius habebat, argumento
 text. in l. cum cognatos, C. de captiuis, &
 post liminio reuersis, quam curam consan-
 guineis propinquiioribus diligentibus, &
 fidelibus prius quam alijs defert, l. 4. titulo
 29. partita 2. Ceterum quando postulare-
 tur a creditoribus pro suis debitis exigen-
 dis, curatorem dandum esse, tunc suffice-
 ret constare illum absentem esse in parti-
 bus remotis, ita quod non speraretur de
 proximo venturus, in qua specie loqui-
 tur textus in dicta l. ab hostibus, & in di-
 cta l. 4. titulo 29. partita 2. & expressius
 in l. 12. titulo 2. part. 3. Tercio prænotan-
 dum est, quod curator bonis dandus de-
 bet esse masculus: nam femina incapax
 est huius curæ, text. in l. cuius bonis, ff. de
 curatore furiososuper quem ita tenent Ale-
 xand. consil. 221. nu. 7. lib. 6. & Decius in
 consil. 75. nu. 4. & Menoc. vbi sup. quod
 versu est, præterquam in matre, quæ habi-
 lis est ad prædictam curam bonorum, ut
 probat text. iuncta gloss. verbo, tutelam, in
 Authent. matri. & auiz. C. quando mulier
 17. tutel. offi. Debetque præditus curator esse
 maior 25. annis, secundum glo. in l. 2. ver-
 curatorem, ff. de cura bonis dan. & Alex.
 & Deci. vbi sup. & debet esse diligens, &

integre fidei, absque aliqua suspitione, se-
 cundum Decium vbi supra, & de iure Re-
 gio probatur in dicta l. 4. titulo 29. part.
 2. Neque ob id curator censetur sus-
 pectus, quod ipse desideret, & affectet, se cura-
 torem dari, secundum gloss. in l. scire oportet,
 §. ultimo, ff. de curatoribus, & tutori-
 bus datis. Insuper tenetur postquam con-
 stitutus fuerit curator satildare antequam
 administrationem bonorū suscipiat, iux-
 ta textum in l. cognatos, C. de captiuis, &
 post liminio, & tenet Alexand. & Decius,
 vbi supra, & Rolland. à Valle in consilio
 48. nume. 16. libro 1. Deinde curator tene-
 tur bona per inuentarium recipere, secun-
 dum Bartolum post glossam, vbi in l. 1.
 numer. 5. ff. de curatore bon. dand. & pro-
 batur in l. 1. in fine, ff. de ventre inspic. &
 in l. 15. titulo 16. parti. 6 & in dicta l. 4. titulo
 29. part. 2. & gloss. in l. si vacantia, C. de bo-
 nis vacant. lib. 10. verb. Monumentorum,
 gloss. in l. de creationibus, verbo, conscrip-
 to, C. de Episcopa. audient. Platea in d. l. si
 quando, C. de bonis vacant. Specula. in ti-
 tulo de actore ab Vniuersitate, numer. 10.
 quod verum esse intelligerem, quando cu-
 rator daretur bonis, ut illa administraret,
 & simul illa in iudicio defenderet, & liti
 responderet: ceterum si datus esset solum-
 modo, ut creditoribus responderet, & ad li-
 tibus defenderet, prout quotidie in foro
 fit, tunc non teneretur inuentarium con-
 ficere, cum nec bona recipiat, nec eorum
 administrationem, & sic potius censetur
 curator, vel defensor litis, quam curator
 bonis datus, quamvis vulgo curator bono-
 rum dicatur, & ita in praxi quotidie ob-
 servatur, quod talis non conficit inuenta-
 rium, quæ praxis est antiquissima, & tem-
 pore Baldi observabatur, ut ipse in propria
 specie firmat in consil. 172. prope finem,
 volumine 2. asserens, hanc esse communē
 opinionem, tametsi Speculator vbi supra
 oppositum teneat: sed cum talis curator vi-
 deatur potius liti datus, quam bonis, nimi-
 rum si dicta praxis defendi possit: nam cu-
 rator liti datus non tenetur inuentarium
 facere, secundum gloss. d. l. de creationib. &
 communiter omnes, ut constat in tertio to-
 mo commun. opin. Bald. conclus. 152. pa-
 gin. 144. Et post primam l. ius operis edi-
 tionem reperi Rolland. à Valle in tractat.
 de confect. inuentar. 2. p. q. 45. disputantē
 articulum illum ad vtriusq. partem, resol-
 uentemque, quod aut aliqua bona pertine-
 runt ad manus huius curatoris, aut nul-
 la ve-

la venerunt: primo casu tenetur inventarium conficere, secundo vero casu non inveni, etiam Ioan. Berbecum in suo vitorio iuris, l. p. rubric. de tutel. & cutis. folio 60. vers. & sciendum, quod regulariter, i. resoluente, curatorem aditem, cui nulla honorum administratio fuit, commissi teneri conficere inventarium de instrumentis, & monumentis cause sibi commissæ, pro ea instruenda, quæ doctrina placet mihi, & idem obseruare in curatore bonis dando, quando nulla bona recepit, sed est nudus defensor. Et in hac cura bonorum

20 suscipienda præferamur consanguinei proximiores absentis, & ex eis illi, qui in successione primum locum obtinent, secundum Bartol. in l. i. in princip. ff. de legitimis tutoribus. Salicetum in l. vltima in ff. Codem tit. & communiter omnes ex Decio in consil. 1.6. in fine, & de iure Regio probatur in d. l. 4. tit. 19. part. 2. quæ

21 lex prædictam resolutionem intelligi veram esse, quando huiusmodi consanguinei essent prohibentes & diligentes in administratione bonorum, nec cupidi successione captiui, vel absentis, alioquin eis deficientibus, iudicem posse alios curatores bonis dare administratores & defensores bona absentis. Et circa hunc curatorem est aduertendum, quod ei non est pro administratione bonorum prædicta illa decima, quæ curator, vel tutor minoris debetur, vt resolut. Baeca in tracta. de decima tutor. c. 16. per totum illud caput.

Hic sic præ notatis, atque constitutis deveniendum est ad ordinem & formam fulminandi processum in prædictis speciebus.

22 Quando contingerit aliquem habere actionem contra defunctum, & eius bona si defunctus decesserit relictis hæreditibus ex testamento, vel ab intestato, tunc actor comparere debet coram iudice, petens mandatum contra hæredes, quo eis præcipiatur, vt compareant sub breui termino ad adeudum, vel repudiandum hæreditatem, & petitio erit formanda modo quo diximus supra 1. part. huius 1. tomi in 2. Tempore, in versiculo, Septimo aduertat actor, & iudex concedit mandatum prout ibi dictum fuit, & actor incusat contra iuramentum in iudice præstitum, & si hæredes intra terminum hæreditatem adierint, vel nec adierint, nec reuenerint, quo casu pro adeuntibus habentur, vt ibi diximus, aduersus eos ac-

tor intentabit suam actionem. At vero si hæreditatem recusauerint tunc actor petere debet a iudice mandatum contra relictos, quos hæredes sequentes in gradu, vt adeat vel repudiet hæreditatem intra certum tempus, & si aliquis ex eis adierit, aduersus eum actio erit intentanda. Cæterum, si omnes hæreditatem recusauerint, tunc actor comparere debet coram iudice, petens curatorem bonis dari, & iudex viso processu, & quod hæredes noluerunt hæreditatem defuncti, tunc constituit curatorem bonis viam providum, & solent atque integræ fides. Qui curator iurat & cautionem præstat, se fideliter administraturum & defensurum bona defuncti, quod peractio iudex decreuit ei curam bonorum, & aduersus eum actor proponit suam actionem, & in negotio proceditur, sicut resoluimus in 1. p. huius 1. Tomi in via ordinaria à libelli oblatione, vsque ad sententiam diffinitivam, quo ordine procedendum erit quando actor ad exactionem sui debiti non haberet aliquod instrumentum publicum, sed

23 si instrumentum publicum haberet, petere poterit executioni mandari contra curatorem, & bona defuncti, & tunc procedendum erit via executionis, eo modo quo infra resoluemus, 2. p. huius 1. to. alioquin, si hæreditate iacente ante curatorem bonis datum, actor actionem intentaret, omnia facta processus nulla essent, vt probat text. in l. 12. tit. 2. par. 3. quo in loco Greg. Lup. in glos. verbo, no valdria, cum Angelo, Ioannem de Imola, & Iasone resolut executionem instrumenti garantigij petitam iacente hæreditate, curatore prius bonis non dato, inq. alidam esse ac ideo inquit, cautos debere esse habentes instrumenta garantigij contra defunctum, vt prius petant curatorem bonis dari, cum quo ligare possint.

Quando vero aliquis mortuus fuerit nullis hæreditibus relictis vel vxore quo casu hæreditas deferatur filio, tunc aduersus filium procuratore actor agere debet via ordinaria, vel executiva, prout ius habuerit ad exactionem sui debiti, sicut in superiori casu diximus, &c.

Quando autem alieni actio competet aduersus aliquem vivum repositum, vel absentem in partibus remotis, tunc actor ad exactionem sui debiti comparere coram iudice, & offerre libellum petitionis formæ sequenti.

24 **E** Vlano, vezino desta ciudad de Salamanca: digo, que fulano, otro
 si vezino de la dicha ciudad, me deve y está obligado à pagar do-
 zientos ducados, y es y do y ausentado desta ciudad, y desta tierra, è
 no se sabe del, ni se espera que boluerà tan presto: y dexò ciertos bie-
 nes y hazienda, y derechos y acciones contra ciertas personas: y pa-
 ra que yo pueda pedir los dichos bienes y hazienda, y cobrar dellos
 mi deuda, tengo necesidad de que se prouean de vn curador y de
 defensor, porq̃ el iuyzio no se haga ilusorio. Por ende à V.m. pido man-
 de proueer y prouea de vn curador y defensor, mandando primero
 y ante todas cosas sequestrar y embargar los dichos bienes, y poner
 los de manifesto en fiel deposito, porq̃ me temo de q̃ alguno los tranf-
 portarà y elconderà, donde despues no parezcan, que yo esto y presto
 de dar informacion, de como el dicho fulano està ausente, y no se sabe
 del, ni se espera que vendrà tan presto, y de que los dichos bienes son
 suyos, y de que à mi me es deuida la dicha deuda, y no pagada, sobre
 que pido cumplimiento de justicia, y el oficio de V.m. imploro, y en
 caso de contradicion las cosas protesto, y juro en forma de derecho,
 que esto no pido de malicia, &c.

P Resentada esta peticion, el juez
 responde, que le de informacion
 de lo fuso dicho, q̃ està presto de
 hazer justicia.

Y luego el actor presenta dos testigos
 que dizen sus dichos al tenor del pedimie-
 to de arriba, y si tiene alguna escritura
 por donde se le deua la dicha deuda, la pre-
 senta.

Y el juez vista la dicha informacion,
 manda dar su mandamiento de secresto,
 y embargo de los dichos bienes, y que el al-
 guazil vaya à hazer el dicho embargo, con
 el escriuano, de todos los bienes que halla-
 re del dicho fulano, o de tales, y tales bie-
 nes, que por la dicha informacion parecen
 ser suyos, y que los deposite en persona

lega, llana y abonada. Y el alguazil con el
 mandamiento del juez va con el escriua-
 no, y haze el embargo, y deposita los di-
 chos bienes por inuentario: y el deposita-
 rio se obliga en forma de los tener en fiel
 deposito, y guarda, &c.

Y heecho esto, el actor parece ante el
 juez, y dize: Que atento que el tiene dada
 informacion de su deuda, y de la ausencia
 del dicho fulano, y de como tales, y ta-
 les bienes son suyos, que pide à su mer-
 ced los mande proueer del dicho curador
 y defensor, con quien se haga el pleyto. Y
 el juez dize, que se le lleue el processo, y
 que visto por el hara justicia: y auiendo-
 sele lleuado, prouee vn auto en la forma si-
 guiente.

Auto en que el juez prouee de curador à los bienes.

25 **E** N Salamanca à tantos dias de tal mes, è de tal año, el señor Licenci-
 do fulano auiedo visto este processo: dixo, q̃ mandaua dar, y dio
 curador y defensor à los bienes del dicho fulano ausente, para q̃
 los rija, y administre, y defienda, y litigue con el dicho fulano, à cu-
 ya instancia se da el dicho curador, y con otro qualquiera que pre-
 tenda

renda derecho á los dichos bienes costa y melsiõ dellõs, y nombraua y nombrõ por curador à fulano vezino desta ciudad, y mandõ que viniessse ante su merced à hazer juramento, y diessse fianças de regir y administrar, y defender bien y fielmente los bienes, derechos, y acciones del dicho fulano ausente: Ansi lo prouincio, y mandõ, y firmõ de su nombre, &c.

ESTE auto lo notifica el escriuano al defensor nombrado por el juez, el qual va ante el, y el escriuano, y dize que el acepta la dicha curaduría, y administración de bienes, y haze el juramento en forma de derecho, y da las fianças que el juez le mandõ. Y luego el juez por vn auto dize, que visto que el dicho fulano defensor auia aceptado la dicha curaduría, y auia hecho el juramento, y dado las fianças que por elle auia sido mandado, que el le discernia y discernio la dicha curaduría y administración, y le dio el poder y facultad que de derecho en tal caso puede y se requiere. Y mandaua y mandõ à fulano depositario de los dichos bienes, que los de y entregue por inuentario (como los recibio) al dicho fulano defensor; y que el mandaua se notificasse al dicho fulano que pudiesse demãda à los dichos bienes (si quisiessse) donde no que el haria en el caso iusticia. Ansi lo proueyõ, y mandõ, y lo firmõ de su nombre, siendo testigos fulano y fulano, &c.

Este auto se prouee en esta forma. Quando al tiempo que el juez proueyõ el auto de arriba, en que dio curador à los bienes, no se halla presente el defensor, que el nõbrõ, y quando quier, que el defensor no solamente siga, y defendã los bienes, pero tambien que los rija y administre, y por ello mandã que el depositario se los

de y entregue, emperõ quando al tiempo del sobredicho auto se halla presente el defensor, y solamente se da ad lites, luego alli en el mismo auto dize el escriuano, que el dicho defensor acceptõ la dicha curaduría, y hizo el juramento en forma de defender bien y fielmente los dichos bienes, y sus pleytos y causas, y que para lo cumplir dio por su fiador à fulano, que presente estaua, los quales ambos à dos juntamente in solidum se obligaron en forma, &c. Y luego el juez mandõ notificar al actor, à cuya instancia se diõ el dicho curador, que ponga su deuda contra los dichos bienes: y el actor pone su demãda en forma, de la qual el juez manda dar traslado al defensor, y desde alli en adelante se procede en la causa en via ordinaria, de la misma fuerte y manera, y por los dichos terminos que diximos en la primera parte deste primer Tomo, quando se procede contra algun presente. Y si el actor tiene instrumento publico, ò otro recaudo que trayga aparejada execucion, entonces pide execucion en los bienes, y procedese por via executiua: y hazese el pleyto con el defensor, y citase para remate, y en todo se guarda el orden y forma que diremos en la quarta parte deste primer tomo, &c. Et hæc sufficiant pro iuuenum instructione.

Finis huius 3. partis. i. Tomi.

L 5 QVAR.

QVARTA PARS. HVIVS PRIMITO- mi, de forma & modo procedendi via executiua in causis ciui-

libus.

SVMMA R I A

Sumaria huius Tractatus.

IA Executionis indu-
cta fuit, vt creditoribus
confunderetur cū per eā
ā prolixitate litium eri-
pianetur, & omnis solē-
nitatibus ordinis iudi-
carij, in pte afolummo

do veritate, & aequitate, breuius ius suum
consequantur: ne inquietentur, & impe-
diantur ab optimis exercitijs, & a custo-
dia familiar, quod rei publicę maxime in-
terest. Ob idque ā iure dispositū fuit sen-
tentiam in autoritatem rei iudicatę tran-
sactam, iuramenta voluntaria, vel iudicia-
lia, & confessiones in iudicio factas, exe-
cutionem paratam habere, iuxta text. in
l. post rem iudicatam; ff. de re iud. quę
ibi eleganter explicat Roder. Suarez, ā
notabili 1. quoniam de iure regio intro-
ductum fuit nēdum sententiam iudicis, ve-
rum etiam sententiam arbitri, arbitrato-
ris, & amicable compositoris execu-
tioni mandari posse: vt probatur in l. 2. §.
& l. 34. tit. 4. part. 3. & in l. 4. tit. 2. l. libr. 4.
Recopil. & si Rodericus Suarez post Bar-
tol. in dist. 4. post rem iudicatam in casu
8. firmet de iure communi sententiam,
arbitri executioni tradi non posse, & ne-
dum de iure regio sententiam iudicis, vel
arbitri, decisum est, paratam executionem
habere: sed etiam quęcunque instrumen-
ta publica, obligationes, & alias scriptu-
ras, confessiones partium, in iudicio fa-
ctas, iuramenta, & priuata instrumenta, ā
partibus in iudicio recognita, iuxta text.
in l. 1. 2. 4. & §. titulo 21. libr. 4. recopilati.
Quę omnia executioni mandari possunt,
absque

1. Executiua via quare inducta
fuerit.

2. Sententia in rem iudicatam tran-
sacta iuramenta voluntaria seu
iudicialia, & confessiones in iudi-
cio factę executionem paratam ha-
bent.

3. Sententia arbitratoris, & amica-
bilis compositoris, executioni man-
dari possum de iure regio, licet de iure
communi non possent, secundū Ro-
deric. Suarez.

4. Instrumenta quęcunque publica,
partim confessiones in iudicio fa-
ctę, iuramenta, & priuata scriptu-
ra ā parte recognita executioni
mandantur de iure regio, absque
solemnitatibus iudiciorum, statim
capitis pignoribus.

5. Instrumenta Authentica de iure
communi executionem non habent
paratam, exceptis quibusdam casu-
bus remissive positis.

6. Executionem paratam quę hodie
habeant, & qualiter, & quo ordi-
ne in ea procedendum, & quę eam
impediant, tractant ab autore re-
lati.

SAVO

21

absque solemnitatibus iudiciorum, dilationibus, & libellorum, formulis, sed capitis statim pignoribus, nullis defensionibus, aut exceptionibus obstantibus, exceptis quibusdam in prædictis ll. enumeratis, & alijs à nobis paulo inferius congestis: idemque dispositum extat in ordinationibus Portugalæ, in libro 3. Ordonatio. tit. 16. Quamvis de iure communis instrumenta authentica executionem paratam non habent, ut probat text. in l. minor 25. annis cui fideicommissum, ff. de minor; & in l. 3. C. de executione rei iudic. & in l. 4. §. si ex conventionem, ff. de rei iudic. præterquam in quibusdam casibus cumulatis ab Alexand. in l. final. C. de edicto Divi Hadriani, & in l. ait prætor, §. si iudex, ff. de iudic. & in l. si cum dotem, §. eo autem tempore, ff. soluto matrimonio, Segura in l. si ex legati causa, numero 59. ll. de verborum obligation. Roderico Suárez in dicta l. post rem iudicatam, à casu 4. & Antonio Gomez in l. 64. Tauri. Et quæ hodie executionem paratam habeant & qualiter, & quo ordine in via executionis procedendum sit, & quæ executionem impediunt tradunt Rodericus Suárez in repetitione dicta l. post rem iudicat. ubi singulari commento legem Regiam agentem de executione contractuum illustravit Castellus, Antonio Gomez, & reliqui in dicta l. 64. Tauri, Auilesius in capitulo prætorum capitulo 10. in glossa verbo, Execucion, & Auendan. capitulo prætorum, 2. parte, capitulo 30. & Tractat. & declaratione ad l. quartam, & quintam, titulo de las excepciones, libro tertio Ordinamenti, Contrarias libro secundo Variarum, capitulo vndecimo, Didacus Perez in l. quarta, & quinta, titulo octavo, libr. tertio Ordinament. & Rebuff. in tractat. de chirog. & sched. recog. in præfatione, à numero. 44. ubi nonnulla notatu digna circa executionem scriptoræ privatis tradit, quæ multum cõferunt ad nostras leges Regias. Nos verò pro aliquali cognitione praxis & usus forensis, qui frequentius versatur in tribunalibus secularibus, circa casus via executiva expediendas aliqua annotavimus: & primo quæ nam executionem paratam habeant. Secundo quomodo procedatur in via executiva. Tertio quo exceptiones impediunt executionem: & deinde prosequemur modum, & ordinem procedendi in dicta via executiva.

Quarto de tertio oppositore impediente executionem. Quinto de cessione bonorum. Sexto de dilacione quinquenij debitoribus præstanda. Ultimo de processu executivo cessionis bonorum, & ditionis quinquenij, vulgari sermone, & Hispano fulminando.

Ex Capite Primo:

SUMMARIA:

1. **S**entencia, quæ in rem iudicatam transiit, paratam habet executionem.

2. Deus docuit, quod executionem paratam habeat sententia quando Adam post suam culpam de paradiso, eiecit.

3. De executione sententiæ arguendū, ad instrumenti executorij executionem, quia equiparantur.

4. Sententia arbitri arbitratoris, & amicabilem cõpofitorij de iure regio executioni mandari possunt, & quæ requirantur remissione.

5. Sententia arbitratoris de iure communi non habet executionem paratam.

6. Instrumenta publica habent executionem paratam de iure Regio: quamvis ea non habeant de iure communi.

7. Instrumentum publicū executionem paratam habere constat iure Regio: quod cõfecit notarius numerarius loci ubi cõfiscitur: vel à tabellione Regio, ubi certus tabellionum numerus statutus non est.

8. Executioni non mandandum instrumentum à notario Apostolica cõfectum.

9. Exe-

Quartæ partis Tomi I.

- 9 Executionem paratâ habet instru-
mentû publicû, dum tamen in eo,
apposita sit clausula guarentigia,
secundum opinionem auctoris, quâ
contra Caste. Pala. Rub. Gome.
& Aucend. defendit.
- 10 Formæ clausule guarentigie soli-
tæ instrumentis per tabelliones
apponi.
- 11 L. 2. tit. 21. lib. 4. Recopil. quali-
ter intelligi valeat.
- 12 Cõcordia Didaci Perez inter eos,
qui tunc instrumentum publicum
executione mandetur, clausulam
guarentiam exigunt: & inter
eos, qui absque ea tale instrumen-
tum executioni mandandum de-
fendunt.
- 13 Instrumentum publicû, ut execu-
tioni mandari valeat, debet esse
ipsum originale, nec exemplû suf-
ficeret quâcumq; auctoritate iudi-
cis extractum, nisi de manu nota-
rij de ipso originali rogati.
- 14 Instrumentum debet executioni
mandari, & si in eo non fuerit ap-
positum, Verbum, Promitto, dum
tamen in eo appareat aliquid re-
ceptum.
- 15 Instrumentû executioni mandâ-
dû ne dum si certum aliquid, &
liquidû contineat, Verum etiâ si
non liquidum, dum tamen legiti-
me summarie prius liquiderur.
- 16 Praxis seruanda in executione in-
strumenti in certâ, & non liquidâ
continentis quantitatem.
- 17 Actor caueat, ne petat à iudice
proferri sententiâ interlocutoriâ
super liquidatione instrumenti co-
ninentis aliquam quantitatem
non liquidam.
- 18 Praxisque seruatur circa execu-
tionem instrumenti nō liquidû, eadē
obseruandâ, si in eo contineatur ali-
quid, in diem, vel sub conditione
debitum, ut prius conditionem ex-
titisse, aut diem venisse summa-
rie probetur.
- 19 Legatarius, vel fideicommissarius
particularis, vigore testamenti,
præcedente iussu iudicis factò here-
di desoluenso legato, petere potest
via executiuâ legatû, vel fidei-
commissum secundum vtriusque
opinionem praxi receptam.
- 20 Qualiter practicetur, quod legata-
rius, aut fideicommissarius parti-
cularis petant legatum, aut fidei-
commissum.
- 21 Scriptura priuata ab ipso debitore
coram iudice recognita executio-
nem paratam habet.
- 22 De iure comuni scriptura priua-
ta, quâcumque à parte cognita
non mandanda executioni: nec
etiâ de iure antiquo Regio.
- 23 Quæ ratio mouit legislatorem ad
condendam legem, qua scriptura
priuata, & recognita habeat
vim executiuam.
- 24 Recognitio priuata scripturæ corâ
tabellione, vel alguacillo de com-
missione iudicis fieri potest.
- 25 Scriptura priuata habita pro reco-
gnita propter rei cõrumaciâ præce-
dente personali citatione, vel ad
domû si dolo, vel fraude reus lari-
ret, executioni mandari potest, se-
cundum Rebus. Couarr. & alios

contra

contra quos tenet actor in pre-
 26 Quando scriptura privata nega-
 tur scripta a reo, vel eius man-
 dato, quod agendum.

27 Comparatio litterarum semiplene
 probationem inducit.

28 Actor qui per litterarum compara-
 tionem semiplene probavit, sibi in
 supplementum deferri iuramen-
 tum petere debet, nec ob id tunc e-
 xecutionem paratam instrumen-
 tum habebit.

29 Scriptura privata de manu cer-
 rarij scripta, & subscripta de man-
 dato debitoris, non habebit execu-
 tionem paratam nisi ab illo certio
 recognita sit.

30 Scriptura privata etiam trino teste
 notata, a debitore tamen non recog-
 nita executionem non habet.

31 Scriptura privata, & recognita
 retrotrahitur ad diem datam in pre-
 iudicium recognoscentis, in prei-
 iudicium tamen aliorum creditorum
 a die recognitionis vendicat sibi
 prelacionem.

32 Scriptura publica, & privata que
 habet executionem paratam, etiam
 respectu cessionarij petentis exe-
 cutionem habent.

33 Cessionarius creditor dicitur.

34 Cessionarius petes instrumenti ces-
 si executionem id sibi cessum esse
 prius liquidare debet.

35 Heres creditoris, vel qui ab eo
 ius habeat executionem instru-
 menti petere valet: dum tamen
 heres, vel alter suam personam
 legitimer.

36 Instrumenta publica, & privata

recognita etiam contra heredem debi-
 toris exequi possunt, heredem enim
 esse prius liquidato.

37 Executio contra heredes debito-
 ris facienda pro hereditarijs por-
 tionibus.

38 Facta melioratione, aut aliquo
 prelegato alicui ex heredibus, fa-
 cienda est contra ipsum executio
 prorata, & estimatione rerum
 prelegatarum.

39 Petita executione contra rem spe-
 cialiter hypothecata in ipsius pos-
 sessore, facienda est executio inso-
 lidum, licet plures sint heredes.

40 Executio fieri nequit in heredem
 intra tempus conficiendi inuenta-
 rij, nec etiam post, secundum Aue-
 dan, cuius opinio ab autore repro-
 batur.

41 Consilium Capole (ne heredes inue-
 ntarij perscrutant ante tres menses,
 ut ita solutio creditoribus differa-
 tur) anime periculosum est.

42 Tex. in Authen. ut cum de appel-
 latione cog. §. sancimus, quomo-
 do intelligendus secundum Rode-
 ricum Suarez, cuius intellectus
 reprobatur ab autore.

43 Tex. in l. fi. §. donec, C. de iure de-
 liberand. correctum esse existimat
 auctor per tex. in Authen. ut cum
 de appell. §. sancimus.

44 L. 7. tit. 6. par. 6. qualiter compo-
 natur cum l. fin. tit. 13. par. 1. &
 cum l. 13. tit. 9. par. 6.

45 Tex. in l. fi. §. donec, C. de iure de-
 liber. & tex. in auth. ut cum, de
 appellat. §. sancimus, partim iure
 Regio corriguntur, partim confir-
 mancur.

manetur.

46 Ioannes Gutierrez laudatur.

47 Executio non pereda contra eum cuius affinis, vel consanguineus decessit intra novem dies luctus.

48 Praxis observanda in pereda executione contra heredem post tempus conficiendi inventarij.

49 Instrumenta publica executioni mandati possunt, etiam contra singularem possessorem rei specialiter hypothecata, si factum sit specialiter repore hypothecae rem non alienanda esse: secus si id actum non est.

50 Ratio assignatur, quare executio fieri non possit contra speciale rei hypothecae epossessorem, cuius alienatio pacto prohibita non fuit tempore contractus.

51 Instrumenta publica, aut privata recognita, etiam in contractu speciei executioni mandari possunt.

52 Iuramentum decisorium a parte parti delatum executionem paratam habet.

53 Confessio partis facta in iudicio executionem paratam habet.

54 Confessio etiam facta per contumaciam habet paratam executionem, auctor contrarium resolvit.

55 Transactio inter partes facta coram iudice habet executionem paratam.

56 Transactio etiam coram rebellione facta, de iure Regio habet executionem paratam.

Caput I. De his quae executio- nem paratam habent.

PRIMO Igitur dicendum est, sententiam in autoritatem rei iudicatae transactam executionem paratam habere, iuxta textum in l. post rem iudicatam, ff. de re iudicat. & in l. 1. tit. 1. lib. 4. recap. de qua videndus est Marañon de ordin. iud. in 3. par. 6. par. actu 3. n. 2. Roderic. Suar. in d. l. post rem iudicatam, a notabil. 1. latq. explicans hanc executionem sententiae, & Rebuffus de hac executione sententiae fusius agit per totum tract. de sententijs executis, in cuius praefatione, num. 31. inquit, quod Deus optimus maximus docuit nos, hanc executionem sententiae qui post culpam statim Adam de paradiso cecidit, & de sententia executioni in continentem misit, cap. Adam, de penitentia, dist. 1. & Genes. cap. 3. & Co-uarr. nonnulla de ista executione tract. in pract. q. c. 16. & de hac executione sententiae licitum est arguere ad executionem instrumenti executorij, quia equiparantur, secundum Bart. in l. cum vauis, in fin. ff. de bon. autho. iud. possid. & Bald. l. fin. co-lum. 2. eodem titulo, & Romanum in eod. 76. nu. 4. Angel. in l. 6. quando promoc. non est nec. & Quintilianus Mandosini tract. de inhibitionibus, q. 49. nu. 2.

Quoniam sententia arbitri arbitrato- ris, & amicabilis compositoris de iure nostro Regio executioni mandari potest, per textum in l. 4. titulo 21. libro 4. Recapitulatione, quam eleganter explicat Aven-tinus in tractatu, & declaratione ad l. 4. & 5. titulo de las excepciones, libro 3. Or-dina. a num. 35. ubi congruit requisita nec-cessaria ad hoc, ut compromissum, seu sententia arbitri, exequi possit, & Au-gles in cap. praeo, cap. 10. glof. verbo, Exe-cution, numero 9. & praedixit l. 4. titulo 21. libro 4. recapit. meminit Grego. Lup. in l. 2. tit. 4. par. 3. in glof. verbo, De aquel lugar, &c. Et Roderic. Suarez in d. l. post rem iudicatam in casu 8. inquit, quod licet de iure communi sententia arbitratoris non mereatur executionem, tamen de iure Regio iam expeditum est, quod exequi pos-sit, citans ad hoc textum in l. fin. 4. p. 3. qui ta-men eius conclusionem non probat, quia loquitur in arbitro, ut optime advertit Grego. Lup. in proprio loco, in gl. si. sed iam hodie clare decisum est per praedictam l. 4. Quam Rodericus non vidit.

Secundo,

Secundo, quod instrumenta publica hodie de iure regio habent executionem, paratam, per text. in l. 2. & 2. titulo 2. lib. 4. Recopil. quauis de iure communis executionem non mererentur, vt in l. minor. 25. annis cui fidei commissum, ff. de minoribus, nisi in quibusdam casibus conuenerit ab Alexand. in l. fin. C. de edicto Diui Adriani & in l. ait prator. §. si iudex, ff. de re iudic. Roderic. Suarez in dict. l. post rem iudicatam a casu 4. Antonio Gomez in l. 64. Tauri, & a Rebuffo in Tractat. de fidei obligat. articul. 6. gloss. 3. numer. 8. Intellige tamen, quod non quodlibet instrumentum publicum de iure regio habet executionem paratam, sed tantum illud quod confectum fuerit a tabellione numeratio ciuitatis, vel loci illius, in quo contractus celebratus fuerit, qui vulgo dicitur, Escriuano del numero, nisi in tali loco certus numerus tabellionum deputatus non fuerit, quia tunc coram publico tabellione Regio instrumenta confici poterunt, & executionem paratam habebunt, alioquin instrumenta confecta a notario apostolico exequi non poterunt, vt probatur in l. i. in dict. l. 9. tit. 25. lib. 4. Recopil. Rursus intellige, quod non quodlibet instrumentum publicum confectum a Tabellione numeratio vbi certus numerus deputatus fuerit, vel a tabellione Regio, vbi certus numerus defuerit, (vel in locis in quibus tabellio Regius conficere instrumenta potest, etiam stante numero tabellionum, vt in l. 1. titulo 25. libro 2. Recopilat.) executionem meretur, sed tantum illud, in quo a tabellione numeratio, vel Regio apposita fuerit clausula guarentigia, quae apud scribentes Italicos diuersis nominibus nuncupatur, vt videre est apud Alexandr. de Imola in l. ait prator. §. si iudex, columna 2. ff. de re iudicata, Angel. Aretin. & las in l. 1. §. si quis ita, ff. de verbo, obligat. Roderico Suarez in dict. l. post rem iudicatam, in declaratione Legum, in euidentialibus, num. 1. Rebuff. in Tract. de literis oblig. in praefatione, num. 13. & Gasparem Cabali. 1. par. milloquiorum iuris in milloloquio. 362. Quae tamen clausula guarentigia apud Hispanos ex stylo notariorum in instrumentis apponitur in hac verba, Damos poder a todos y qualesquier juezes y justicias, ante quien la presente carta fuere presentada, para que fohg

lo contenido en la dicha carta hagan execucion en nuestras personas y bienes, assi y tan cumplidamente, como si el contrario fuesse dada sentencia definitiva por juez competente, y fuesse por nosotros dada, y passada en autoridad de cosa juzgada, &c. Quae clausula si in instrumentis apposita non fuerit non poterunt instrumenta executioni mandari, quod vbi forense ius huius Regni receptum esse, firmant Segura in repetitio. l. fin. ex legat. causa, ff. de verborum, folio 101. columna 3. versiculo. Tertia differentia, Roderic. Suarez, in dict. l. post rem iudicatam, in declaratione 1. Regni in euidentialibus, numero 10. Couarrutias lib. 2. variarum, capitul. 11. numero 3. versiculo, illud habet, & ita in Hispania obseruari inquit Rebuff. in d. Tract. de lit. oblig. in praefatione, num. 8. Quamuis Castellus Ioann. Lup. in l. 63. Tauri, & Antonius Gomez in l. 64. Tauri, numero. 4. & Auend. in tract. seu declaratione ad l. 4. & 5. tit. de las excepciones, libro 3. Ord. dñi, num. 1. contendunt, sufficere instrumentum publicum confectum esse a tabellione numeratio, licet in eo apposita non esset praedicta clausula guarentigia, idque in praxi receptum esse per l. 4. tit. 3. lib. 3. Ordinarum, quae habetur in l. 2. titulo 21. lib. 4. recopil. ibi: Cartas y contratos publicos, &c. quibus verbis probari videtur ad executionem faciendam sufficere instrumentum publicum confectum absque praedicta clausula. Sed sustinendo prior opinionem Segura, Roderic. Suarez & Couarr. (quae in praxi obseruatur) ad dict. l. 2. tit. 21. lib. 4. Recopil. quia auctores posterioris opinionis fundantur, respondendum erit, quod illa l. 2. intelligi debet per text. in l. 1. tit. 21. lib. 4. recopil. nam cum illa l. mentionem facit de instrumentis exequendis se refert ad contractus habentes executionem paratam, de quibus dispositum fuerat in dict. l. 2. ergo praedicta l. intelligit dictam l. 2. in instrumentis publicis habentibus praedictam clausulam guarentigiam. (¶ de quibus d. l. 5. loquitur in finalibus verbis, ibi: De los contractos guarentigios.) Hastamen opiniones conatur componere Didacus Perez in l. 4. tit. 8. libro 3. Ordinarum, in gloss. 1. versu probari tamen scilicet quod cum ex formis traditis a tabellionibus in contractibus conficiendis praedicta clausula solita sit opponi, semper apposita censetur, quan-

quâvis omiffa fuerit, argum. text. in l. fin. C. de fideiuf. foribus, & notat Segura in l. 3. §. fin. verfi. Sexto decimo, ff. de liberis & pofthumis. Menchaca lib. 1. de fuccelfionum creatione §. 6. num. 53. verfi. de nique, ideoque instrumentum publicum in quo omiffa fuerit prædicta claufula, executioni mandari poterit, quia præfuitur ex fideiione legis prædicta claufula appofita: & in hac fpecie faluari potefi pofterior fententia Castellii, Ioannis Lupi, & Antonij Gomez atque Auendaniij. Rurfus intellige de instrumento publico originali, non vero de exemplo etiam extracto auctoritate iudicis, ita refoluit Bartol. in l. probatorias, C. de diuerfis officiis lib. 12. Alexand. in Authent. fi quis in aliquo, num. 3. C. de edendo, nifi extractum fuerit manu notarij de instrumento originali rogati, fecundum Aulies in capit. pratorum, cap. 10. verbo, Execucio, numero 58. vel nifi originale ruptum, vel deperditum effet, & de mandato iudicis, fuerit extractum per fuccefforem notari mortui adhibitis requifitis in tali cafu, præfcriptis al. 10. titulo 19. part. 3. & a Monterrofo fua prædicta in Tract. 7. folio 220. pag. 2.

13 Tercio dicendum eft, quod instrumentum publicum à tabellione numerario confectum, vbi numerus tabellionum, fuerit: vel à tabellione publico regio, vbi numerus defuerit, habet prædictam claufulam guarantee; executioni mandati poterit, licet in tali instrumento non fuerit appofitum verbum, Promitto, vt patet, fi in tali instrumento apparuerit, debitorem recepfiffe certam quantitatem pecunie ex dotis caufa, vel mutui, abfq; eo; quod promittat fe redditurum, vt eleganter refoluit Rodericus Suarez in d. l. post rem iudicatam in declaratione, l. Regni in verfi. Secundo extende.

15 Quarto dicendum eft, quod nedum instrumenta publica; de quibus fuprà executioni mandari poffunt pro quantitate certa & liquida; verum etiam pro quantitate certa, & non liquida, vt pro interefle damnorum, vel expenfarum, dummodo fummariè citato prius reo illa quantitas incerta liquidetur, & probationibus ab vtraque parte productis, fuper hac liquidatione executio fiat, deturque mandatum à iudice de capiendis pignoribus; vel in eorum defectum de detrudendo reum in carcerem: itaque ante

prædictam fummariam quantitatè difinitionem illud præceptum iudicis dari non debet. Qua in re praxis obferuanda erit, quod habens instrumentum publicum incertum & non liquidum, producat illud coram iudice petens eius executionem; afferenque quod in primis; & ante omnia iudex citato reo recipiat fummariam informationem fuper certitudined; & liquidatione illius contractus quum in continenti probare potefi: eff; & quod præcipiat, reo refpondere eum iuramento pofitionibus ab eodem iudice pofitis fuper liquidatione; & certitudine quantitatis contractus; & liquidatione quantitate pro ea iudex mandet executioni prædictum instrumentum; quod tunc exequi poterit. Caueat tamen iudex ne fuper tali liquidatione petat à iudice, quod fententiam interuentionum pronuntiet. Supràdictam praxim & refolutionem colliges, ex Roderico Suarez in dicta l. post rem iudicatam; in declaratione l. Regni, limitatione 4. & Aulies in dicto capit. 10. glos. executionis, numero. 53. & Couarr. libro 1. Variarum capit. 11. num. 1. verfi. in fummâ post Bar. Bald. & alios contra Paulum Caftrenfem, & ex Antonio Galeo in Tract. ad formam obligationis camerarij, in quaft. de liquidatione, à numero. 22. Quæ refolutio & praxis etiam obferuanda erit circa exequendum instrumentum conditionale, vel in diem, cuius conditionem purificatam effe, vel diem veniffe, fummariè prius citato reo actor probare debet; fecundum Rodericum vbi fuprà limitatione 3. & Couarr. in dicto capit. 11. numero. 2. & Aulies in ec. pratorum, cap. 20. glos. verbo, Execucio, numero. 57. Et iuxta fupràdictam refolutionem intelligi debent quæ refoluit Gaspar Causales in 2. parte, milleloquiorum iuris, in milleloquio. 625. Quam praxim, & refolutionem limitat in vno cafu Rodericus Suarez vbi fuprà in dicta limitatione, numero. 9. & fententiam eius tenet Guido Papa in Tract. de vfuris in prime. num. 10. vol. 4. diuerforum Doct. & opinionem Paul. Caftren in alio cafu procedere arbitrat, Couarr. in dict. cap. 11. num. 1. verfi. quarto.

19 Quinto quod legatarius, vel fideicomiffarius particularis vigore testamenti petere poterit ab hærede vis executus legatum; vel fideicomiffum, præceptum autem iuffu vel præcepto iudicis

dicis factis heredi de soluendo legatum, vel fideicommissum, secundum Angelum in Authentica, de hereditibus & fidei-
dia §. illud colla. 1. iuncta glossa verbo, Decreto receptum ab Alexandro, & Isi-
in l. fin. C. de edicto Diui Adriani tollendo, Alexand. in l. ait prator, §. 1. ff. de re iudic. Paul. Cast. in consilio 91. volu. 1. colu. 4. Socino consilio 183. volu. 3. Segura in d. l. si ex legati causa, ff. de verborum obli. Roderic. Suarez in dist. l. post rem iudicam tam nota. 6. vel casu 6. Peralta in l. 1. num. 35. ff. delegat. 3. quamvis oppositam sententiam, immo legatum via executionis, etiam procedenti iussu iudicis non possit peti, firment Albericus in l. quoties, C. de hereditibus instituendis, Alexand. libi. contrarius in l. cum dotem, §. eo autem tempore, ff. soluto matrimonio. Vincentius de Herculanis in dist. l. ait prator, §. 1. Decius in l. fin. nu. 6. C. de edicto Diui Adriani tollendo. & Anto. Gom. in l. 45. Taurinum. 137. Quibus non suffragantur iura pro se adducta, nempe text. in l. minor 25. annis, cui fideicommissum, ff. de minor. & text. in dist. l. ait prator, §. 1. & text. in l. 1. C. communia delegatis, vt dicitur quod legatum vel fideicommissum fuit peti-
tum via ordinariam respondendo, quod licet illud verum sit, iura tamen illa non negant viam executionis, etiam competere legatario vel fideicommissario. Prior tamen sententia in praxi recepta est, & ita practicata, quod legatarius vel fideicommissarius producit testamentum coram iudice, petens ab eo quod heredem compellat respondere & de plano confite-
ri, quod testamentum illud est sui defuncti, cuius est heres: qui si confessus fuerit, tunc legatarius petit, vt fiat heredi iussus vel preceptum de soluendo legatum, & virtute illius precepti, & confessionis in iudicio factæ executio fit, secundum Bald. in Authent. hoc amplius, C. de fideicommissis, quem sequitur Rodericus Suarez, vbi supra in d. casu. 6. nu. 6. & Auiles vbi supra num. 8.

21 Sexto, quod scriptura priuata ab ipso debitorum recognita coram iudice habet executionem paratam de iure huius Regni, per text. in l. 7. tit. 2. lib. 4. recop. idemque apud Lusitanos dispositum est in lib. 3. Ordinatum titu. 16. §. fin. & etiam apud Gallos, vt refert Rebuffus in tractat. de chirographorum & schedularum recognitione in summa, a num. 44. & notat Co-

uarru. lib. 2. variarum, caput. 11. numero. 4. Auend. in cc. pratorum, 2. part. caput. 3. 1. num. 1. versic. Aliquando tamen, & Auiles in cc. pratorum caput. 10. in gloi. verbi. Execucio, numer. 33. Et nullo die quum esset per predictas l. Regias, scriptura priuata in iudicio a parte recognita de iure communi exequi non posset, nec etiam eandem vim haberet ex alijs legibus huius Regni disponentibus in instrumenta publica executionem mereri: nam licet scriptura priuata in iudicio a parte recognita habeat vim publici instrumenti, vt in l. Publica, §. final. ff. depositi, & in l. cum de indebito, ff. de probation. & in l. 19. titu. 28. part. 3. Baldus in Authentica, contra qui propriam, C. de non numerata pecunia. Rebuff. vbi supra a numer. 25. vbi plures conclusiones scripturæ priuatae ponit, non tamen ex eo scriptura priuata habebit executionem paratam, quia non omnia instrumenta publica possunt executioni mandari, sed illa tantum, de quibus supra in isto capitulo diximus in 1. & 2. versic. Potuit tamen prædicta ratio mouere legislatorem ad condendam, dist. l. Regiam, quæ vim executionis scripturæ priuatae a parte in iudicio recognita tribuit quamvis solidior ratio illius, l. Regie est, quod ideo hoc ibi dispositum est, quia in iudicio confessus pro iudicato habetur, vt in l. vnica, C. de confessis. Sed iudicatum habet executionem paratam a Diuo Pio, §. 1. & sequenti, ff. de re iudic. ergo nimirum si scriptura priuata in iudicio a parte recognita executionem meretur, cuius recognitio nedum coram iudice, verum etiam coram tabellione, vel alguacelo de commissione iudicis fieri potest, vt probatur in l. 6. titulo. 2. 1. libro. 4. Recopilato.

25 Quinimo scriptura priuata habetur pro recognita ob contumaciam rei nolentis respondere, vel recusantis comparere, iuxta speciem text. in capitulo fin. de confessis, lib. 6. exequi potest, vt cum Rebuffus & alijs resoluunt Couarruu. lib. 2. variarum, caput. 11. numero. 4. in fin. Auend. in cc. pratorum 2. part. cap. 30. numero. 4. & Didacus Perez in l. 4. titulo. 8. lib. 3. Ordin. colu. 1090. Quod verum esse intelligit, dummodo ad recognitionem faciendam personalis citatio præcederet, nisi dolo, vel fraude reus effugeret citationem, & latitaret: nam tunc citatio ad domum sufficeret. Ego vero oppositam sententiam veriorē esse exilium, immo scripturam

tutam priuatâ pro recognitiâ habitam ob
contumaciam rei non posse executioni
mandari: ad quod tenendum mouet ex
dispositione dicti l. Regiz. §. titul. 2. l. lib. 4.
recompilat. tribuentis vim executiuam scri-
pturis priuatâ a parte recognitis, quæ lex
tum sit exorbitans, & contra dispositio-
nem iuris communis, extendi non debet,
nec verba eius impropriari, sed illa lex lo-
quitur de vera & propria recognitiõe
scripturæ priuatæ facta in iudicio a parte,
ut constat ex illis verbis, ibi: Reconoci-
dos por la partes ante el juez que mandâ
executar: o las confesiões clarâs, & fechas
ante el juez competente, &c. quibus verbis
ad lucide apparet necessariam esse veram
recognitiõnem, claram & apertam confes-
sionem coram ipso iudice factam, nec fi-
ctam per rei contumaciam sufficere, vt
prædicti Doctores arbitrantur. Et pro hac
mea opinione, quæ verior & æquior vide-
tur facit quod notat Rebuffus vbi supra,
num. 68. quamuis ipse ibidem, num. 98. opo-
positum teneat, quem sequuntur Couarr.
Auendân. & Didac. Perez vbi supra, vt
get etiam pro hac nostra opinione quod
prædictæ Il. Regiz. & aliarum provincia-
rum tribuentes vim executiuam instru-
mentis publicis, & priuatis a parte recog-
nitis, corrigunt ius commune, ac ideo sunt
strictæ interpretandæ, vt tradunt Didac.
Perez l. 4. titul. 8. libr. 3. Ordinamén.
gloss. 1. colum. 1079. & Menochius lib. 2.
de arbit. centur. 1. casu. 17. num. 2. & iuxta
hanc meam opinionem contra prædictos
Doctores iudices superiores solent execu-
tionem ex tali confessione ficta factam a
iudicibus inferioribus annullare, & irrita-
re. At verò si debitor in iudicio compara-
ret, & negaret, scripturam priuatam se,
vel ex mandato suo scriptam, vel subscrip-
tam esse, & actor testibus careret; quibus
veritatem probare posset, tunc actor a iu-
dice petere debet, quod debitorem com-
pellat ad similem scripturam manu pro-
pria scribendam, vt ex ea comparatio litem
sieri possit, iuxta text. in Authen.
de instrumentorum cautela & fide, §. si
quis igitur, per quem ita tenet Bald. in l.
comparaciones, num. 10. C. de fide instru-
mentorum. Panormita. num. 13. & Dec.
num. 25. in cap. 2. de fide instrum. & Hip-
polyt. in Rubric. C. de probatiõ & Grego.
Lup. in l. 1. §. tit. 18. par. 3. & postquam
debitor eam scripserit, iudex eligere debet
scribentes petitos in arte, & sub iure iuran-

do eos assignare ad deponendum super
comparacione, vt notat Bald. in d. l. com-
paraciones num. 17. Aduerte tamen, quod
prædicta comparatio non inducit plenam
probationem, sed semiplenam tantum, vt
probatur in dicta Authent. de instrumentorum
cautela, §. sed si quis, & in dicta l.
119. & docet Bartol. l. admonendi, numet.
26. & Ripa, numer. 113. ff. de iure iurando,
Hippolyt. in Rubrica. C. de probatiõ. num.
297. Roland. à Valle in cõsul. 26. num. 12.
& Couarr. in practica. quæstion. cap. 22.
num. 6. ac ideo actor tunc petere debet,
quod iuramentum sibi deferatur in supple-
mentum probationis, iuxta text. in l. in
bonâ fidei, & ibi Bald. numer. 1. C. de res-
bus cred. & Roland. à Valle vbi supra, non
tamen habebit tunc executionem præta-
tam, vt ex infra dicendis constat. Ceterum
si scriptura priuata sit scripta, & sub-
scripta manu cuiusdam tertij, de manda-
to debitoris, non sufficit, si ille textus eam
recognoscat, dicendo se illam scripsisse, &
subscripsisse de mandato debitoris, si debi-
torem neget, nam tunc executioni man-
dari non poterit, secundum I. mola, in cõ-
silio 91. Hippolyt. in Rubric. C. de probatiõ.
num. 288. quæ opinio probatur de iure re-
gio in l. §. tit. 2. l. lib. 4. recopil. libi: Recono-
cidos por las partes, &c. Quibus verbis
ostenditur, approbationem & recognitiõ-
nem ipsius debitoris principalis necessa-
riam esse, summo & scriptura priuata trino
teste notata, negata tamen a debitore, exe-
cutioni mandari non poterit: nam licet ha-
beat vim publici instrumenti, iuxta text.
in l. scripturas, C. qui potio. in pig. & in l.
31. tit. 1. par. 5. non tamen habere execu-
tionem prætam, nisi ab ipso debitore res-
cognoscatur, iuxta formam text. in d. l. §.
tit. 2. l. lib. 4. Recopila ideo quæ tunc ager-
dum erit via ordinaria: & ad probationem
intentionis producenda erit talis scriptu-
ra, quæ fidem facit, vt probatur l. 1. tit. 4. tit. 18.
part. 3. & in l. 18. eodem tit. & part. &
Matheus de Afflict. in decisione 181. ita
concludit, decisum fuisse, & in specie ita
resoluit, Auend. in cec. prætorum, part. 3.
cap. 30. num. 4. & §. vbi alia requisita con-
gerit ad hoc, vt scriptura priuata exequi
possit, cumulat etiam Añiles in cap. præto-
rum, cap. 10. verbo, si executioni, à num. 27.
ac ideo non tunc scribitur, sed ad ibi dictum oc-
currendum erit, quando casus se obtule-
rit. Aduerte tamen quod scriptura priuata
a debitore recognita, retrotrahitur ad
diem,

diem, qua fuit celebrata, in præiudicium ipsius recognoscitur, in præiudicium tamen aliorum creditorum habentium, scripturas publicas huiusmodi scriptura privata non vendit sibi prælationem, & alia privilegia prioritatis ab illa die qua in iudicio fuit recognita. Vnde creditores habentes scripturas publicas, sunt præferendi & prius debet eis solui, quamvis scriptura privata fuerit priore tempore, secundum Molin. in consuetu. Paris. §. 5. num. 16. Couar. lib. 2. variarum, cap. 11. num. 4. in fine, & Didacum Perez in l. 4. tit. 8. lib. 3. Ordinam. colu. 1090. in fine, quæ omnia adde Ordinat. Lusitan. lib. 3. tit. 16. §. final. Quod tamen intellige nisi scriptura privata esset trino teste notata, & propria manuum eorum subscripta cum hypotheca aliquius rei: nam tunc prælationem habet & præferri debet habenti instrumenta publica. l. 3. tit. 13. p. 5. Quod tamen eleganter explicat Negusantius in tracta. de pignor. in membro. 2. §. part. 2. nu. 47. & post eum elegantius Couar. in pract. quæst. 22. à nu. 5. ubi plura huic articulo adaptanda opportune adducit.

- 32 Septimo, quod instrumenta publica & privata, de quibus supra diximus, executioni mandari poterunt, nedum ad petitionem creditoris nominati in instrumentis prædictis, verum etiam ad petitionem
- 33 cessionarii, nam cessionarius dicitur creditor, ut in l. ab Anastasio. C. mandati, quem ad hoc notat Bald. ibi notabili 3. Quod
- 34 verum est, dummodo prius summarie liquidetur, ius creditoris cessum & translatum fuisse in cessionarium, ita cum Ioan. Andr. & alijs resoluat Roderic. Suarez in dict. l. post rem iudicatam in declaratione l. Reg. limit. 7. & Boerius plures referens in decisione 10. Hippolyt. in singulari 26. & Rebuffus in tracta. de literis obligat. artic. 3. glossa 2. num. 17. & Gaspar Cauale. in 2. part. milleloquiorum iuris in milleloquio. 632. Quo etiam sit emptorem hæreditatis posse petere, quod instrumenta, quibus venditor poterat executionem petere, executioni mandentur, cum in eum transfusa sint actiones utiles, ut in l. venditor. C. de hæred. vend. docet Bartol. l. 1. num. 22. ff. de action. & obligat. Fit etiam quod licet mulier acceptans lucra quæ sita à marito constante matrimonio (iuxta dispositionem l. 1. & 2. tit. 9. lib. 5. Recopilat. & quæ tradunt Palac. Rub. in repet. Rubric. §. 60. in fine, de donat. inter vir. &

vxor. & Roderic. Suarez in l. 1. tit. de las ganancias, lib. 3. fori à nu. 1. & Ioan. Garcia, in tracta. de Expensis, cap. 13. nu. 11. non possit petere executionem ex instrumenti nomine mariti, & in eius fauorem confectis, sibi que adiudicatis ab hæredibus mariti pro dimidia parte lucrorum, quia in prædictis instrumentis mulier non continetur, nec nominatur, & ita in specie resolut Didacus Perez, in l. 4. tit. 8. lib. 3. Ordinam. col. 1085. versicul. deducitur, citans Rupellatum, Masuerum, & Rebuffum, idem tenentes. Tamen si ab hæredibus mariti actiones mulieri fuerint cæse, quo ad illa instrumenta, quæ pro suis lucris fuerunt sibi tradita, bene poterit executionem petere, cum sit cæsiônaria hæredum mariti, debebit tamen hæc mulier probare, cedentes fuisse hæredes mariti defuncti, & ius ab eis fuisse sibi cessum, & translatum, iuxta ea quæ resoluimus in numero præcedenti, & sequenti. Pari modo prædicta instrumenta executioni mandari poterunt ad petitionem hæredis creditoris vel alterius successoris habentis causam legitimam ab ipso creditore nominato, in tali instrumento, dum tamen executionem petens, probet se hæredem esse creditoris, & personam suam legitime, secundum Roderic. Suarez in d. l. post rem iudicatam in declaratione l. Regni, extensione 1. num. 10. & 11. & Gasparem Cauale. plures alios Doct. referentem in secunda parte milleloquiorum in milleloquio 627.

- 36 Octauo, quod supradicta instrumenta publica & privata nedum executioni mandari possunt contra debitorem in eisdem contentum, & nominatum, verum etiam contra eius hæredem: nam ad id quod defunctus compelli poterat, eius hæres etiam cogi potest l. postulante, ff. de Trebellianum, l. ex contractu, ff. de re iudicat. Debet tamen prius reus citari & liquidari, quod hæres sit debitoris, secundum Bald. in l. per diuersas, questio. 10. C. mandati, Roderic. Suarez in dicta l. post rem iudicatam in declaratione l. Regni, extensione 1. & 2. Decium in capit. quia, C. de iud. num. 7. Iaf. in l. cum debitoris, num. 1. in fin. C. de iudicijs, Gregor. Lup. in l. 1. tit. 2. part. 3. verbo. Non valdria. Anto. Gomez in l. 64. Tauri, num. 5. Duenas in Regul. 276. Gaspar Cauale. in dict. milleloquio 627. Quæ executio pro hæreditarijs portionibus fieri debebit, si plures fue-

res fuerint hæredes, iuxta tex. in l. 1. §. 2. C. de hæreditariis actionibus, & in l. 1. C. si cent. petat. Quod verum est, & procedit, etiam si debitor instrumentum contraxit, apponat clausulam, & conditionem, nempe, quod creditor possit quantitatem debitam & promissam infolidum, & integram, prout quotidie tabelliones solent apponere maxime in cõtractibus annui census, adhuc enim à reliquis hæredibus proportionibus hæreditariis creditor tenebitur exigere, & ita vidi iudices pericia polentes in praxi obferre, quæ praxis probatur expressè in l. eum qui, §. te & Titium, ff. de verb. obligat. & ibi l. 1. num. 2. ratio nem assignat, & eleganter explicat, fundamentis contrarium, adductis satisfaciens. Ex quibus constat inutilem & superuacaneam esse prædictam clausulam & conditionem solum à tabellionibus apponi. Idque ex ratione assignata in dicto §. te & Titium, intelligi debet, nisi aliquid prælegatum vel melioratio fuerit facta: nam tunc pro rata & assinatione rerum prælegatarum de iure regio executio contra hæredes fieri debet, iuxta text. in l. 1. 1. Tauri, quæ habetur in l. 5. tit. 6. lib. 5. recopilation. quam explicat Roderic. Suarez in l. quoniam in prioribus, ampliatione 7. num. 8. C. de inofficioso testamento. Czterum si executio petatur in ipsa te specialiter hypothecata, tunc fieri poterit contra eius possessorem infolidum, licet plures sint hæredes: quia tunc hypothecata intentatur, iuxta text. in l. pro hæreditariis, C. de hæred. action. tenet Suarez in dict. l. post rem in declaratione l. Reg. limit. 1. nu. 14.

40 Debes tamen intelligere, executionem contra heredem peti non posse intra tempus consuecendi inuentarium, id est, intra tres menses: nam tunc executio in heredem fieri non potest, iuxta tex. in l. fin. §. donec, & §. ethi præfatam, C. de iure delib. & in l. 7. tit. 6. p. 6. & notat Paulus Cornus & Scribentes in d. l. fin. §. donec, & Roderic. Suarez in d. l. post rem iudicatam, in declaratione l. Regni extensione 1. nu. 5. ubi hoc tripliciter limitat, & Ducñas in Reg. 277. (* Rolandus à Valle in tracta. de consuetudine inuentarij, versic. Quarta est utilitas fol. 84.) limitatione 1. transacto tempore consuecendi inuentarium executionem contra heredem modo prædicto fieri poterit vsque ad vires hæreditarias, & non ultra secundum Ducña. ubi supra, &

Ducñas in d. Reg. 277. limitatione 2. etiam methi Auend. in tract. seu declaratione ad l. 4. §. 1. tit. de las excepciones, lib. 3. Ordinar. 2. §. cõtendat, executionem nullo tempore fieri posse aduersus heredem ad euntē hereditatem cum beneficio inuentarij legitime confecti, sed tantum via ordinaria contra eum esse procedendū. Cui non suffragatur tex. in d. l. fin. §. donec, nā verbum, Donec, in illo tex. appositum satis indicat quod durate tempore confectio nis inuentarij executio contra heredem peti non potest: ergo elapso prædicto tempore plane text. ille probat executionem peti posse. Rursus via executiua in fauorē Reipublicæ, & actoris inducitur est, vt in summa huius tractatus diximus, & firmat Rodericus Suarez in dict. l. post rem iudic. in declaratione l. Regni, limitatione 4. nu. 7. ac proinde restringenda nõ erit, vt perperam opinatur Auend. ubi supra. Ex quibus Capola in cautela 224. consulebat hæredibus, ne ante finitum totum tempus trium mensium perficerent inuentarium: nam ita solutio creditoribus, vel legatarijs faciendi differretur. Quam tamen cautelam animæ perniciosam esse testatur Rebuffus in 3. tomo ad l. Gallicas in tracta. de appellat. arti. 16. glo. 1. nu. 2. 6. Sed omnibus prædictis obstat text. in authentica vt cum de appellatone cognoscitur, §. fan- cimus, colla. 8. cui conuenit l. fin. tit. 13. par. 1. & l. 13. tit. 9. part. 7. quibus iuribus probatur, quod post nouem dies à tempore mortis defuncti hæredes eius conueniri possunt super debitis ipsius defuncti, & alijs actionibus: ergo executio contra hæredes fieri poterit post nouem dies à morte defuncti, nec expectandum erit transcur- sus temporis concessi ad consuecendum inuentarium, & ita sibi contrarius tenet Roderic. Suar. in dict. l. post rem iudicatam in declaratione l. Regni, limitat. 9. & Petrus Ducñas in dict. l. Reg. 277. limit. 4. Quare Didacus Perez in l. 4. tit. 8. lib. 3. Ordinar. in glo. 1. versic. quæro vtrum, col. 1077. inquit, de iure huius regni executionem contra heredem fieri posse elapsis nouem diebus, immemor l. 7. tit. 6. part. 6. determinatis intra tempora consuecendi inuentarium heredem cõueniri non posse. Quam obrem Roderic. Suar. in dicta limitatione 9. (cum quo simpliciter transit Ducñas in dict. Regul. 277. limitat. 4.) forsan sentiens prædictam difficultatem, vt ei occurrat, videtur sentire, quod text. in dict.

Quarta pars Primi Tomi.

rōtex. in d. 6. sancimus, procedat de iure
 communi, & ordinario, quando heres,
 nec confectio inuentarium, nec termino
 ad id concessio guadere voluit. Supradicta
 tamen interpretatio à nobis assignata sus-
 tineri potest ad dictas leges Regias, quæ
 etiam iuxta hanc ultimarum intelligentiam
 accipi possunt. Ex prædicto tamen intel-
 lectu Roder. Sua. colligitur executionem
 peti non posse contra eum, cuius affinis,
 vel cōsanguineus mortuus fuit intra no-
 uē dies à morte defuncti, quod probari vi-
 detur in d. 8. sancimus, ibi: Siue alterius cu-
 iuscuq; causæ nomine, &c. & ita expresse
 tenet idē Roder. Sua. in dicta limita. 9.
 & Ducas in regul. 27. limit. 4. Et est ad-
 uertendum, quod quando aduersus hære-
 dem transacto tempore confectiois inue-
 ntarij, vel elapsis nouem diebus executio
 fuerit petenda, prius citato herede, & liqui-
 dato, quod sit heres, ne iudicium dilate-
 tur, tunc praxi sequens seruanda erit, ne-
 pe, quod executio à creditore contra hære-
 dem petatur, & quod heres iuramento de-
 claret, se heredem defuncti esse, alioquin
 creditor offerat se probaturum & liquida-
 turem incontinenti, reum heredem de-
 functi esse: & intra decem dies, qui reo ad
 exceptiones suas obijciendas cōceduntur,
 creditor probat reum heredē esse: quam
 praxim se semper obseruasse testatur Ro-
 der. Sua. in d. extensione 1. n. 2. Nono, q.
 supradicta in instrumenta publica, & priua-
 ta executioni mandari poterunt contra
 tertium singularem successorem, vel pos-
 sessorem alicuius rei specialiter hypotheca-
 re pro debito constituto in tali instru-
 mento quando debitor promisit, illam re
 specialiter hypothecæ traditam se non ve-
 diturum, nec alienaturum: nam tunc ven-
 ditio, vel alienatio illius rei facta, esset nul-
 la, secundum Bart. in l. creditores, n. 10. C.
 de pignor. per text. in l. i. creditor, §. final.
 de distract. pigno. rescissa enim alienatio
 ne illius rei ab ipsa lege executio fieri pos-
 set aduersus singularem tertium possesso-
 rem. Ita cum Bart. & alijs resoluit Roder.
 Sua. in d. l. post rem iudicatam in declara-
 tione l. regni, limit. 1. n. 5. quem sequitur
 Cou. lib. 3. Varium, c. 7. nu. 6. vers. hunc
 etiā in fi. & ultra eos hanc opinionem res-
 soluit magis communiter receptam Iaf.
 in cons. 241. lib. 2. col. 6. & Parlad. in lib.
 rerū quotid. c. 10. n. 10. resolvens, cautius
 tunc esse, tertium possessorem citandum
 fore ad sententiam additionis, idēq; para-

trane y retrate, licet sufficeret, principa-
 lem debitorem fuisse citatum, vt sententia
 illa additionis veniret confirmanda per
 superiorem, iuxta notata ab Angelo in
 §. quadrupli, n. 46. Instit. de action. l. ason
 in l. fin. n. 8. C. de edicto. Diui Adria. &c.
 ad hoc allegatex in l. finali, §. ultimo, si
 quod metus causa, & in l. 1. C. de fide in-
 stru. & iure hasta fiscalis, lib. 10. quia tunc
 creditor dicit nihil interesse tertij posses-
 soris, citatum fuisse, vel nonnam licet ci-
 tatus fuisset, adhuc possessio esset ei aufer-
 enda, ego semper in praxi obseruari, &
 prædictū vidi, quod in tali casu tertius il-
 le possessor citatur ad ultimam executio-
 nem, idcirco aduersus creditores diligen-
 ter aduertat, an in tali instrumento appo-
 sita sit clausula illa de non alienando rem
 specialiter hypothecæ submissam. Ad-
 uerte tamen hodie per motum proprium
 Pij Quinti Summi Pontificis, præfati
 bens formam censuum annuū constituen-
 dis esse prohibitiū in instrumento cen-
 sus apponi clausulam auferentem aut res-
 tringentem facultatem alienandi rem cen-
 sui suppositam, & nullum robur firmata-
 tis habere, ergo in instrumentis censuum
 post motum proprium confectis, clausu-
 lam de non alienando rem censui submis-
 sam nullam esse constat, & sic etiam stan-
 te dicta clausula, instrumentum census
 confectum post motum proprium nō po-
 terit executioni mandari contra tertium
 singularem successorem, vel possessorem,
 nisi intelligamus motum proprium, quod
 ibi solummodo interdictitur pactū restrin-
 gens, vel auferens facultatem alienandi,
 quos quis adstringebatur ad solutionem
 laydemij, seu quinquagesimæ, aut alterius
 quantitatis, vel rei, si rem censui supposi-
 tam alienaret, non tamen prohibet pa-
 ctum de non alienando sine incurso ali-
 cuius pœnæ apponi, sed huic intellectui
 repugnāt verba illius moti proprii, ibi: pa-
 ctum auferens, vel restringens, & ibi sem-
 per & liberē. Vnde poterit dici quoad ist-
 tum articulum non fuisse receptum motū
 proprium in Extravagans Pontificis pro-
 parte solet recipi, & pro parte nō, ex Lapa-
 so allegatione 8. Rocho de Curte in c. fin.
 de consuet. col. 3. Nauar. in man. Hispano-
 c. 27. n. 55. & nu. 149. (* Aduerte tamen
 qd effectus & dispositio illius proprii mo-
 tus suspensus est per supplicationē ab eo
 interpositā per Regē pñ Philipū inuicū
 simum, vt constat ex quodā c. de cortes.)
 Cate-

ceterum si in prædicto instrumento omis-
sa fuerit clausula illa, de non alienando
rem hypothecæ traditam, tunc instrumen-
tum illud executionem paratam non habet
contra singularem succellorem, & ter-
tium rei possessorem, sed tertius ille posses-
sor vis ordinaria, & actione hypothecaria
conueniendus erit, facta executione in
50 bonis principalis debitoris, ut in auth. hoc
si debitor. C. de pignor. & est ratio, quia
obligatio personalis singularem succello-
rem nec fundi possessorem sequitur, ut in
Lea lege. C. de cond. ob. caus. & in l. ut po-
tuit, ff. de feruitur. & firmat Angel. recep-
tus ex Alexan. ibi in l. i. §. si hæres, ff. ad
Trebell. facit etiam, quod ius exequen-
di contra singularem succellorem, etiam
si ex sententia procedat, non transijt, ut pro-
batur in l. si mater, §. fin. & in l. iudicatis,
§. si. ff. de exceptione rei iudicatæ, & tra-
dit Bart. in l. creditores, n. 22. C. de pignor.
facit etiam doctrina Bald. in l. 2. col. 2. ver-
sic. Sed quid dices. C. de exceptio. rei iudic.
ad stipulatur etiam ea quæ notat idem Bald.
per glo. ibi in l. i. C. communia delegat. &
in propria specie firmat Anch. in cap. ca-
nonum statuta, de constitutionibus in 6.
verlic. circa illam extensionem, & plures
alii, quos refert, & sequitur Duenas in re-
gul. 277. limit. 2. & Gaspar Cabali. in 2. p.
milleloquiorum iuris in milleloquio. 633
Roder. Suarez in dict. l. post rem iudica-
tam, in declaratione legis regni, limitatione
1. & 2. quæ 1. & Append. ad l. 4. & 5. tract. de
las excepciones, lib. 3. Ord. n. 26. quod tam-
en intelligi verum esse, nisi ius executiuum
erat in ius esse productum antea, quam res
illa transiret ad tertium possessorem, ut quia
erat sententia lata, vel in actu producendi
& pendeat litigium, iuxta tex. in l. si superat-
us, §. per iniuriam, ff. de pignor. l. si mater, §.
1. ff. de excep. rei iudic. l. 2. C. de litigij. do-
cet Bart. in repet. l. creditores, d. n. 23. C. de
pignor. qui melius ceteris loquitur, om-
nino videndum pro huius articuli explica-
tione, tunc enim locus est executioni con-
tra singularem tertium rei hypothecate
possessorem, quod etiam licet consule. Roder.
Roderic. Suar. vbi supra dict. limit. 1. n. 4.
& Ioan. Matien. in l. i. tit. 17. gl. 3. n. 5. &
6. lib. 5. recopul. & iam ego in praxi obti-
nu, & quod casus occurrerit, recurro ad
Bartolum, vbi supra. (* Et vide decisio-
nem Pedemontancam 65. & Ioannem Alsi-
mum in praxi iudiciorum, §. 31. cap. 2. am-
pliatione 38. limitatione 30.

- 51 Decimo, quod prædicta instrumenta pu-
blica, vel privata executioni mandari po-
terunt in contractu speciei: nam sine venditi-
one affectus rei celebratum fuerint instru-
mentis, venditor compellendus erit via exe-
cutiua ad rem tradendam, nec liberabitur pre-
stando interesse, cum tale instrumentum ha-
beat vim sententia, & venditor ex senten-
tia preterite cogatur ad rem tradendam, iux-
ta tex. in l. qui restituere, ff. de rei vendic.
quæ ad hoc mirabile dicit Bald. ibi, & hanc
opinionem expresse firmat, idem Bald. in l.
unica, col. penul. C. de sententijs quæ pro
eo, & hec est famosa interpretatio ad l. Re-
gis, de executione agentis, secundum Ro-
deric. Suar. in d. declaratione l. Regni ex-
tensionem 3. Observandum etiam erit, quod
quantum instrumenta publica & privata in
do pæcto essent confecta, adhuc executio
non erit mandanda ex his quæ notat Re-
bussus in tract. de literis obligatorijs, artic.
2. glo. 1. nu. 15. & quia de iure Regio nuda
conuentio parit actionem, & obligationem,
ut in l. 2. tit. 18. lib. 5. recopul. tradit Anto-
nius Gomez in 2. d. mo. variat. c. 9. nu. 2.
& plures alij, quos refert, & sequitur Didac-
cus Perez in l. 4. tit. 18. lib. 5. Ordo in glo. 2.
col. 1. vbi refert Rebuss. Roderic. Suar.
& alios, & de intellectu d. l. tit. 18. lib. 5.
recopiatur etiam Caus. lib. 5. variat. c. 14.
num. 1. 3. & Aules in ec. pratorum, c. 10.
verbo, executionem, nu. 26.
- 52 Undecimo, quod iuramentum decisorium
à parte parti delatum habet executionem
paratam, ut probat tex. in d. l. post rem iudic-
atam, & ibi firmant Barc. Angel. & bini-
nes, & facit tex. in l. 2. ff. de iure iur. dū di-
cit iuramentum habere maiorem authoritatē
quā rem iudicatā, facit etiam ex. in l. astori,
C. de iure iur. quatenus inquit, iuramentum
decisorium immediate transire in rem iudicatā,
& explicat Roderic. Suar. in d. l. post rem
iudicatam, notab. 2. & Aules in ec. prato-
rum, c. 6. glo. verb. Executionem, n. 26.
- 53 Duodecimo, quod confessio partis in iudicio
facta habet paratam executionem, ut
probat tex. in d. l. post rem iudicatam, &
in l. unica, C. de confisus, & in l. promitte,
§. notandum, ff. ad l. Aquil. & de iure Re-
gio probatur in l. 5. tit. 2. lib. 4. recopul. &
explicat Roderic. Suar. in d. l. post rem iudic-
atam, notabili 3. & Aules in ec. prato-
rum, c. 10. glo. verb. Executionem, n. 10. vbi
plura de confessione cum iudicant. Resolven-
tes confessionem in iudicio factam, ad hoc, ut
executionem mereatur, debere esse certā,

& à parte acceptatâ, & quando possit con-
fessio pro parte acceptari, & pro parte re-
pudiari, & an tunc quando pro parte acce-
ptatur, & pro parte repudiatur, agi debeat
54 vel possit via executionis? Quinimo, cõfessio
ficta ob contumaciâ rei volentis cõpa-
rere in iudicio, vel secusantis recognosce-
re scripturam priuatam, executionem pa-
ratam habet, vt resoluit Conarr. cum Re-
busto, lib. 2. variarum, cap. 17. numer. 4. in
fin. & nos supra diximus in 6. corollario,
& in isto articulo idem obseruandum erit,
quod ibi resoluius contra Rebut, & Co-
narrum.

55 Vltimo, quod transactio inter partes fa-
cta coram iudice habet executionem pa-
ratam, vt resoluit Roderic. Suar. in dist. l.
post rem iudicatam, in casu 10. Aules vbi
supra, nume. 47. & explicat Ioannes Gu-
tierrez in repet. l. nemo potest, num. 439.
ff. delegat. 1.

56 Quinimo nedom transactio coram iu-
dice facta, verum coram tabellione de iure
huius regni executioni mandari potest, vt
decisum extra in l. 4. in fin. titul. 21. flor. 4.
recopil. Alia plura, quæ executionem pa-
ratam habent, consilere poteris apud Ro-
dericum Suar. Conari. Auend. Didac. Pe-
rez, Duenas, Aules, & Caballinum in lo-
cis supra citatis, Castellum, & DD. in l. 64.
Tauri, quæ hic non transcribo. ob breuita-
tis causam, & supra relata pro iuuenum in-
structione sufficiant, (*) interim tamen no-
ta quod materia salarii, & mercedis est exe-
cutiua, vt resoluit Quintilianus Mando-
sius, tract. de monitorij, q. 59.)

Ex cap. Secundo.

S Y M M A R I A.

- 1 V la executiua acturus, nec li-
bellum offerre, nec litrem con-
testari tenetur, sed per viam ac-
tus executionem petet.
- 2 Via executiua agere potens, si ordi-
naria agat, poterit resilire refe-
ctis expensis, & executiuo proce-
dere, & infra cap. 3. numer. 37.
de hoc agitur.

3 Qui executione petere vult, coram
iudice rei eam petat.

4 Via executiua coram vno, & di-
uersis iudicibus simul interitari po-
test, nec litis pendentiâ coram vno
impedit executionem petitiâ coram alio.

5 Quando sententia lata ab aliquo
iudice venit exequenda extra
eius territorium, iudex prosequens
requirat alium iudicem, quod suâ
sententiam exequatur per literas
requisitorias.

6 Vnus iudex alterius iudicis senten-
tiam exequi valet.

7 Executio peti potest coram iudice
loci contractus, si reus ibi reperia-
tur, alias ibi cõueniri non poterit.

8 Reus non remittendus per iudicem
domicilij ad requisitionem iudicis
loci contractus, nisi se submiserit
eius iurisdictioni renuntiâs pro-
prio foro domicilij aut in alij ca-
sibus locus sit remissioni.

9 Quando remissioni est locus ad iu-
dicem loci contractus coram ipso
est petenda executio: qui rem ver-
baliter citare non poterit, sed per
requisitionem ad iudicem domi-
cilij directam.

10 Iudex requisitus ab aliquo proprio
iudice rei ei parere tenetur, & re-
quisitionem adimplere, alias supe-
rior adeundus qui eum compellat.

11 Quid agi soleat, quando iudices re-
quisiti sunt per literas requisito-
rias, quibus non obtemperant, nec
eas adimplent.

12 Pragmatica quadam noua San-
ctio Philippi inuictissimi huius
nominis

nomini II. Regis, obseruanda ho-
die in his regnis, circa executionē
contractū faciendam, in quibus
cōtrahētes se submisērūt foro alio-
rum iudicū, renuntiantes suo pro-
prio domicilio: quæ expēditur hic
per auctorem.

13 L. 27 tit. 1 lib. 3. Reco. quomodo
hodie obseruanda.

14 Qui habet scripturam priuatā cō-
tra aliquem, qualiter eius execu-
tionem petere valeat.

15 Sireus priuatā scripturā negaue-
rit, via ordinaria agendum erit.

16 Habens instrumentū cōditio vale,
vel non liquidum, cuius executio-
nem petere vult, adire debet iudi-
cem, vt faciat citari reum ad li-
quidandam quantitatem, & pu-
niscandam conditionem.

17 Volens petere executionē aduersus
heredem debitoris, petat à iudice
liquidari, an sit heres nec ne: & si
adiierit, petat executionē: si verò
repudiauerit, sequētes in gradu ci-
tetur, quibus repudiātibus dabi-
tur bonis curator contra quē exe-
cutio intēdatur, & in primis suā
personam legitimer.

Creditor executionem petens in pri-
mis debet legitimare personam
suam, & sui debitoris.

Instrumentum exequendum non erit
ad petitionē ex cōmunicati, bāni-
ti, minoris, filij familias mulieris
cōiugate, & similibus, nisi prius
persona legitima fuerit.

18 Petens executionē producere de-
bet instrumentum liquidū, vel
illud quod vult executioni man-

dari coram iudice, & rebellionē,
& per viā actus eam petet pro
quantitate debita, & non soluta,
& pro expensis cum protestatio-
ne recipiendi in rationibus quia-
quid solutum apparuerit: & iu-
rabit, vt hic.

19 In petitione executionis qua oppo-
natur protestatio recipiendi in so-
lutione debiti quidquid solutum
constiterit.

20 Petens executionē pro quantita-
te plus sibi debita, illud plus soluet
cum duplo pro pena.

21 Iuramentum de malitia apposi-
tū in petitione executionis à iudi-
ce exigendum erat: sed praxis ob-
seruat, quod in petitione ponatur
à creditore.

22 Iudex priusquā executionē man-
det fieri, plura perpendere debet
hic enumerata.

Iudex mandatum executionem peti-
tum ad instantiam procuratoris
alicuius, discernere nō debet, prius
quam de mandato sufficienter cō-
stet.

Persona petentis executionem plenē
prius legitimāda est in iudicio exe-
cutorio, & in quocunq; alio quan-
tūcunque summario.

23 Mandatum executorium quali-
ter decernere debet iudex.

24 Præceptū executionis manu iudi-
cis, & rebellionis subscriptū nul-
la debitoris præcedente citatione
creditori traditur, à quo executor
illud recipere debet.

Exponitur mandatum iudicis exe-
cutorium.

4
Primæ partis Tomi. I.

- 25 Praxis Regnis Castellæ obseruat, mandatu executorium absq̃ citatione debitoris decernendum, quia postmodum citatur, ad ultimam executionem de trance y remate, quæ praxis iure Regio probata est contra plures aliud sustinentes de iure communi.
- 26 Executio in persona, & bonis debitoris, tunc facienda quâdo debitor esset in instrumento contentus, vel esset hæres contenti in eo, vel aliter obligatione personali teneretur.
- 27 Executio facienda in re hypothecata, & eius possessor ad ultimam executionem citandus, quâdo hypothecaria intentatur.
- 28 Executione facta, solutio debiti, & expensarum fieri debet.
- 29 Expensarum appellatione contraria in mandato executorio, salaria, quæ secundum consuetudinem vniuscuiusq̃ loci debentur executori, etiam veniunt modo non excedant decimam partem debiti principalis, traditur remissiuè.
- 30 Executorie sportule non debentur donec integre satisfactum sit creditori, de principali, & expensis. Quæ ll. Regia agant de sportulis executori soluendis.
- 31 Sportula executori nõ debentur, si tempore quo debitor requiritur cum præcepto executorio, velit incontinenti soluere, vel se soluisse ostendat: soluentur tamen factæ in itinere, vel in expeditione mandati executorij.
- Quâdo debitor dicatur soluere in continenti remissiuè, quod iure Regio
- iam innouatum est, quod semitra sparium vigintiquatuor horarum soluerit quis, non teneatur soluere sportulas executori.
- 32 Praxis, quod deficiente fideiussore de euictione reus executioni datus realiter capiatur, unde ortum habuit.
- 33 Nobiles, Doctores, vel Licentia ti graduati Salmantice, Pinitis, Compluri, & Collegiales graduati in Collegio Bononiensi, etiam si fideiussorem de euictione non præstiterint realiter nõ sunt capiendi.
- 34 Coniugatae mulieres pro debitis nõ capiende.
- 35 In quibus rebus executio fieri nequit.
- 36 Bona, & instrumenta aratoria capi non possunt pro pignore, etiam si alia bona non repertiatur, nisi pro debito fiscali, & prædicti dominorum, quod de iure Regio procedit, secus de iure communi.
- 37 Arma, & equi militum, & nobilium & libri scholarum immunes sunt, ut in eis executio fiat.
- 38 Mandatum executorium si prius executori quàm creditori detur, executio nulla erit: & à tali mandato non appellatur.
- 39 Bona mobilia in executione capta publicè subhasta da tribus præconijs tertio quoque die, immobilia verò decimo quoque die, & ita immobilibus transactis decem diebus, in immobilibus triginta debitor ad ultimam executionem citandus erit.
- 40 Executione facta pro debitis fiscali

bus

